

בעזה"י

שערי הלכות

כר

קובץ לתורה ולהלכה

גליון מיוחד לעניני תפילה וביהכ"נ
מזכרת משמחת חנוכת בית המדרש הגדול
קרית אונגוואר • ירושלים עיה"ק

ער"ח אלול תשנ"ט לפ"ק

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

בעזה"י

שערי הלכות

כז

קובץ לתורה ולהלכה

גליון מיוחד לעניני תפילה וביהכ"נ
מזכרת משמחת חנוכת בית המדרש הגדול
קרית אונגוואר • ירושלים עיה"ק

ער"ח אלול תשנ"ט לפ"ק

כל הזכויות שמורות
אסור להעתיק שום חלק מקובץ זה בלי רשות

MACHON
MISHNE HALACHOS
1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
(718) 851-0806

מכון משנה הלכות
קרית אונגוואר
ת.ד. 50066
רמות, ירושלים
(02) 586-9097

נערך והונח לדפוס ע"י הלכ"י

תוכן הענינים

- ה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בדעת הט"ז כל שאינו ראוי לקדושה חמורה מורידין
- ט כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
קיצור פסקי הלכות בעניני תפילה וביהכ"נ
- כג הגאון רבי דוד שלמה קליין שליט"א רב ור"מ דקרית אונגוואר
בענין פתיחת פי ארוכה בביהכנ"ס או פתיחת חלונות חדשים

-
- כט רבי מאיר פערלס זצ"ל אב"ד קראלא, רבו של מרן הבית שערים
תשובה לק"ק אוהעל בענין חצר על מקום בהכ"נ
- לד רבי עמרם בלום זצ"ל בעל שו"ת בית שערים
דרשה לחינוך ביהכ"נ ומקוה
- לז רבי עמרם בלום זצ"ל בעל שו"ת בית שערים
בסוגיא דתדיר ומקודש
- מא רבי בן ציון בלום זצ"ל הי"ד אב"ד סארוואש
תשובה בענין שינוי מקום ספסלי ביהכ"נ
- מז תשובה בענין מכירת נרות הישנות של ביהכנ"ס
- ג תשובה בענין אם מותר לעשות ארגז לספרים מארון הקודש
- נד רבי דוד שלמה פרענקל זצ"ל הי"ד דומ"ץ ב' אויפאלו
לקנוס המאחרים לשלם מס הקהלה בסכום גבוה יותר
- סב רבי יהודה אריה אלטר זצ"ל חדב"נ
רשימות בעניני תפלה וקריה"ת

-
- סז מכתב ברכה מאת כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזענבורג זצ"ל
לרגל העברת בית המדרש לברוקלין
ותשובה בהלכה אל יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
- סט מכתב ברכה מאת בעל קהלות יעקב מהורנסטייפעל זצ"ל
לרגל חגיגת אבן הפנה למוסדות אונגוואר בירושלים עיה"ק
- ע פניני חכמה ומוסר בעניני תפלה מבעהמ"ח שו"ת בית שערים
- עג צילום מפנקס חברה ש"ס דקהל אונגוואר תרצ"ג

שלום וברכה מאלקי המערכה ליושבי ארץ נכוחה וביחוד
י"נ וחמדת לבי ורב חביבי הרב הגאון חסידא ופרישא
המופלג בתורה תבנית חותם זאת בריתי אותם וחד מינן
דאזיל להתם אמרי רבנן בכפילא וישבעו במראיתם קורא
על אדמת הקדש שמותם שם המיוחד כקש"ת מו"ה עמרם
[חסידא] נ"י נשיא אלקים בתוך הנשיאים לאומתם ה'
עליהם יחי' וכו':

ומהרי"ק שרש ה' כתב בזמנו אין לך מצוה גדולה כזו לבנות
בהכ"נ בירושלים עה"ק מקום מוכן לעלות תפלה השמימה
וכו' ובסוף השרש הוא כתב וז"ל כדי שיהי' להם בזכות
העמידה שם כי רב הוא כי שם צוה ה' את הברכה לברך
בשמו ולשרתו עכ"ל:

(קטע משו"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ג)

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

אמר ריב"ל הני עשרים וששה הודו כנגד מי,
 כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא
 נתן להם תורה וזן אותם בחסדו.
 (פסחים ק"ח ע"א)

בעמדנו בפרוודור כדי להיכנס לטרקלין אין מתאים יותר מאשר
 לתת שיר ושבח למי שאמר והיה העולם, שהגיענו עד הלום,
 לשמוח יחדיו בשמחה כפולה ומכופלת, בחנוכת בית המדרש
 הגדול בתוככי קרית אונגוואר ירושלים ת"ז, והכנסת ספר תורה.
 אכן זוהי הודאתינו בהני כ"ו הודו שזכינו בע"ה להריל קובץ ה-כ"ו
 בסדרת השערי הלכות, שהוא פונדק ואכסניא לדבריהם המאירים
 של רבותינו ומאורינו זע"א ולהבחלח"ט כ"ק מן אדמו"ר שליט"א,
 ורבני ותלמידי ישבתנו הקדושה. ומחברים אנו בזה יחדיו תורה
 בתורה בבחינת אש אוכלה אש, כי דבריהם הנאמנים כגחלי אש
 נובעים ממקור מים חיים, ואנו ממשיכים אותם בדמות הרחבת
 גבולות התורה והקדושה בהקמת בתי כנסיות ובתי מדרשות בהר
 הקודש בירושלים.

ידוע כי מרן שליט"א בחוונו הרחוק החל בדיבורים אחדות קרית
 אונגוואר במהלך שנים רבות, הדברים התקבלו בימים ההם בגדר
 של רצון ושאיפה, אך דבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם בחינת צדיק
 גזור, עדים אנו הזים הזה בהתגשמות החלום והפיכתה למציאות
 ועובדה קיימת, זכינו בע"ה ועומדת על תילה שכונה מפוארת
 מהיפות ביותר בשכונת ירושלים באיכותה וביחודותה. מן רבינו
 שליט"א שכל עתותיו מקודשים להרבעת התורה ולהשיב לשואליו
 לאלפים ובאמירת שיעורים כסדרן וכר מצא לעצמו בין פרק לפרק
 ובין פרשה לפרשה מקום וזמן לתרום עבור כלל ישראל בהקמתם
 של הקריה ומוסדותיה המפוארים, בין הפעלים הכבירים בעשייתו
 הגדולה של מרן שליט"א תופס סוגיא זו מקום מכובד ומכריע, ברוח
 של בניית חורבה מחורבות ירושלים בדרכי אבות ובדרכם של
 מעתיקי השמועה מדור לדור.

חוברת זו מוקדשת ומיועדת לעניני והלכות בית הכנסת והמסתעף, לצייץ בזה את המעמד המיוחד שלשמו יוצא הדבר לאור. בחוברת מובאים העתקות מגוף כתב יד קדשם של רבותינו זייע ולהבחלטיא מרן שליטיא, כן נערכו ליקוטים וקצור פסקי הלכות בעניני בית הכנסת כאשר תחזינה עיניכם.

בחוברת זו נמנענו לצרף את דברי תורתם החביבים של רבני ותלמידי הישיבה שי כדרכנו ביתר הקובצים, הדבר נעשה מכמה סיבות וביניהם טכניות ועמהם הסליחה.

לעת כואת אנו מצרפים את ברכותינו יחד עם המון אלפי ישראל קדם רועינו הנאמן גאון עוזנו ונור תפארתנו כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליטיא, שיזכה להרבות אור הקדושה בכרם בית ישראל, ולנהלנו על מי מנוחות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא ולקבל פני משיח צדקנו בב"א.

ובשם מתפללי ביהמד"ר, רבני הכולל, חברי המכון, ותושבי השכונה, ברכותינו שלוחה אל קדם מורנו ורבנו הגאון רבי דוד שלמה שליטיא רבה הנערץ של קרית אונגוואר, אשר בכל עת ובכל שעה עומד לימיננו ברוחניות ובגשמיות, בהוראותיו ובשיעוריו, ואשר מוסר נפשו וכוחו למען הקים עולה של תורה ומקום תפלה בהרי ירושלים, ובלא ליאות עומד בראש מוסדותינו הקי בחכמה ובתבונה, הי יברכנו ויברכהו שיזכה לנהל עדתנו מתוך נחת והרחבה ולא יעדי עביד שולטן מדבית דוד ושלמה, ויזכה להרבות גבולי הקדושה מתוך שמחות וגיל לאיושייט.

שלדי חודש מנחם אב תשנ"ט

המערכת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בדברי הט"ז כל שאינו ראוי לקדושה חמורה מורידין לקדושה קלה

בשו"ת בית שערים או"ח סי' ס"ה בד"ה קושית הט"ז או"ח סי' קנ"ד (ט"ס קנ"ה) חדיש דכל שאינו ראוי לקדושה גדולה שוב מורידין לקדושה קלה. עיין מאירי ברכות י"ח ד"ה מלית שכורכים בו את המת הביא מחלוקת אבא שאול וחכמים במס' ציצית אי מתירין ציצית על המת כתב ומאחר שהלכה כחכמים למדנו שקוברין את המת בטלית מצוייצת ועושין אותו אף מרדעת לחמור ואעפ"י שיש בה נוי מצוה והרי אמרו (שבת כ"ב) אין מתירין מבגד לבגד ההוא מפני שעדיין הוא בא לנהוג בו תורת מצוה אבל כל שבא לבטלו מתורת מצוה אין חוששין לבזוי כסוכה ולולב אחר מצותן נזרקין וכן בכל תשמישי מצוה וכו' ע"ש.

נראה מבואר דהמאירי חידש לן דין דכל תשמישי מצוה אין חוששין לבזיון רק כ"ז שעדיין ינהוג בהן תורת מצוה אבל כל שמבטלו מתורת מצוה אין חוששין לבזוי אף שעדיין ראוי לאותו דבר מ"מ כיון שאין צריך לה עוד ומבטלה ליכא משום מורידין וא"כ לכאורה ראוי גדולה לדברי הט"ז אלא דיש לחלק בין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה ופשוט.

והנה התב"ש בחי' למגילה תמה אט"ז הנ"ל מהא דאמרינן בגמ' יומא י"ב ר' דוסא אומר להביא בגדי כה"ג ביוה"כ שהם כשרים לכהן הדיוט רבי אומר שתי תשובות בדבר וכו' ועוד בגדים שנשתמשו בהם קדושה חמורה ישתמשו בהם קדושה קלה ולהט"ז מאי קושיא הא כיון דלר' דוסא כיון דלא חזי תו למלתייהו וע"כ יגנוו ועדיף להשתמש בהם קדושה קלה מלגנוו, עוד הקשה מע"ז נ"ב ע"ב מזרחית צפונית בה גנוו בית חשמונאי אבני המזבח ששקצו אנשי יון ולט"ז הגם דלא יוכל להשתמש בהם למזבח עכ"פ ישתמש בהם קדושה קלה ולמה יגנוום לגמרי, עוד הקשה מראש ישיבה שסרח כתב הרמב"ם פ"ז מסנהדרין דמלקין אותו ואינו חוזר לשרותו וגם אינו חוזר להיות אחד מסנהדרין משום דמעלין בקודש ואין מורידין וקשה נמי כיון דאינו ראוי עוד לקדושה חמורה להיות ראש ישיבה ישאר עכ"פ אחד מסנהדרין וע"כ דאין מורידין אפילו היכי דישאר כד.

ולפנ"ד הי' נראה ליישב כל זה בהחלוק בכוונת הט"ז, דמש"כ הט"ז כל שאינו ראוי עוד לקדושה גדולה אין הכוונה מצד הדין אלא מצד החפץ כלומר החפץ כבר נתקלקל ואינו ראוי עוד לקדושה גדולה אבל אם החפץ אכתי ראוי לקדושה ראשונה אלא שמצד ההלכה אין אנו יכוין לעשותו קדושה גדולה כה"ג אסור להורידו והחלוק דכיון שהחפץ נתקלקל כגון מטפחת שבלתה שאינו ראוי עוד לתשמיש הראשון מצד עצם החפץ כה"ג ליכא הורדה דהרי אין יכולים אנו לעשות קדושה הראשונה בה אבל כל שמצד החפץ הוא ראוי רק שמצד הדין או מצידנו אנו רוצים להורידו מפני שאין אנו רוצים עוד להשתמש בו בקדושתו הראשונה כה"ג איכא משום הורדה דאנן מורדין אותו מקדושתו מצידנו שאין אנו חפצים בו ולא מצד עצם החפץ שאינו ראוי והבן כי זה חלוק ברור בס"ד.

ולפ"ז אתי שפיר דלא קשה מבגדי כה"ג ביוה"כ דהתם הבגדים מצד עצמן ראויים הם ליו"כ הבא לכה"ג רק שהלכה פוסלן שלא ללבושן לשנה הבאה כה"ג שפיר אמרינן דמעלין בקודש ואין מורדין והט"ז מיירי כשהחפץ מצד עצמו אינו ראוי עוד למלאכתו הראשונה כה"ג שפיר מותר להוריד. ובהא יש לפרש הא דאמרו בריש פ"ה דסוכה במתני' מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם מהן היו מפקיעין ומהן היו מדליקין ותמהו תוים' דלא חשיב נמי כתונת שהיתה של שש והתו"ט הקשה דלא חשיב נמי מצנפת ולכאורה אמאי לא חשיב זה הורדה מקדושה ועיין תוס' רע"א אף דבגדי כהונה שכלו מועלים בהן הואיל ולכבוד קרבן היו עושין צורך קרבן חשיב ליה ודבר זה לכאורה צ"ע דשמחת בין השואבה עשו בלילה ולא בזמן קרבן דוקא ואז אכתי לאו צורך קרבן הוא ובגמ' שכתב"א בגדי כהונה שכלו עושין מהן פתילות וברמב"ם פ"ח מה' כלי המקדש פסק דכתונת היו עושין ממנו פתילות למעורה ואמרינן בירושלמי מבלאי מכנסי כה"ג היו מדליקין למעורה ומבלאי מכנסי כה"ג היו מדליקין למעורה ומבלאי מכנסי כה"ג היו מדליקין לשמחת בית השואבה ובגדי כה"ג שכלו כתב הרמב"ם דגוזין אותן ומיהו בירושלמי מבואר דעושין מהן פתילות ועיין מל"מ פ"ה מה"כ המקדש שהקשה על הריטב"א ז"ל שסובר דבגדי כהונה הם קדושת בדק הבית ועיין ערוך לגר סוכה הנ"ל ולפמ"ש אתי שפיר דכה"ג שוב לא הוה הורדה, והבן כי קצרת.

ומה שהקשה שם מאבני מזבח ששקצו אנשי יון ולמה לא עשאום לקדושה קלה אלא גזום נמי מיושב לפי מה שכתבנו דהכ"ג האבנים מצד עצמן ראויים היו אלא שהיונים חללום ונאסרו למקדש מפאת ההלכה וכה"ג שפיר אין להורידם אלא דהתם באמת הרי באו פריצים וחללוהו א"כ באמת לא הי' עליהם עוד קדושה ומיהו בסמוך עוד נפרש דבעצם קדושה לא שייך זה. ומה שהקשה מראש ישיבה שסרח נמי יש לישיב כזה וראיתי במגן א"ח שהאריכו כבר בזה מעטתי לכתוב עוד ותקחנו משם.

אלא דלכאורה תקשה לדברי הט"ז מגמ' ערוכה ב"ב י"ד דלוחות ושכרי לוחות מונחות בארון וכן אמרו ז"ל ברכות ח' ע"א הוהרו בוקן ששכח תלמודו מחמת אונסו שהרי לוחות ושכרי לוחות מונחות בארון והרי דאף שאינו ראוי לקדושה ראשונה לא מצד החפץ ולא מצד ההלכה ואפ"ה אין מורידין אותו וכמנחות ל"ב ס"ת שכלה ותפילין שכלו אין עושין מהם מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה והרי אף לאחר שכלו אין מורידין זה לכאורה תיובתא להט"ז.

אמנם כד דייקנן נראה דגם הא לא קשה דנראה לומר דאף הט"ז לא פליג בהני דהני כולהו הו"ל גוף הקדושה כגון ס"ת ולוחות דהם נתקדשו כקדושת ס"ת ובגוף הקדושה מודה הט"ז דאין להוריד אפילו לאחר שכלו והט"ז לא מיירי אלא בתשמישי קדושה כגון מטפחת וארון הקודש וכיוצא בהן דהם תשמישי קדושה ובהא לכ"ע מורידין להט"ז וכמ"ש דגוף הקדושה הס"ת ותפילין אפילו שכלו מודה הט"ז דאפילו אין קורין בהם ואין מניחין אותם לעולם אין מורידין אותן מקדושתן דקדושה חמורה עליהם, אלא דלפ"ז שפיר מיושבות דבריו מאבני המזבח ומראש ישיבה שסרח ומבגדי כהונה דהני כולהו קדושת הגוף הם ובקדושת הגוף מודה הט"ז דאין מורידין.

איברא דאפילו בקדושת הגוף נמי מצינו בזה מחלוקת הראשונים הריב"ש ומהר"ם פדוואה לענין ס"ת שכלה וצריך תיקון ולא מצא מטלניות כי אם לקצוץ גליוני הס"ת עצמו ולעשות מהם מטליתים ולגנוז המותר כי לקצוץ רק קצת גליון תהי' אחת ארוכה ואחת קצרה ולא יתכן, ולכן להשוות הספר תורה רוצים לקצוץ כל הגליונות ולעשות מקצת מהם מטלניות והשאר לגנוז דעת הריב"ש לאסור ומהר"ם פדוואה מתיר הביאם הד"מ יו"ד סי' ר"ץ והח"ס יו"ד סי' רע"ט הסכים הדברים דעת האוסרים משום הורדה ודעת המתירים הוא דנהי שחלק הנגנוז הורד בקדושתו מ"מ כיון שקדושתו מעיקרא לא היתה אלא משום תשמיש ס"ת ואין לך תשמיש גדול יותר מזה שגורם להשאיר ס"ת בקדושתו שלא יגנוז לכך טוב לו להגליון לעלות הס"ת לקריאת בצבור וגדולה מזו כתב הח"ס ז"ל לדעת מהר"ם פדוואה אפילו יקוץ מס"ת זה ולתקן בה ס"ת אחרת נמי אוסר דבהא נמי לא ניחא להו לגליונות להיות נגנוז ע"ש וא"כ לכאורה דא הוא מחלוקת ישנה אי היכא דכבר אינו ראוי י"ל תשמישו הראשון מותר לקוץ.

וקצת הי' נראה לומר דכאמת הריב"ש ומהר"ם נמי בהא נחלקו אי גליונות ס"ת הם גוף קדושה או רק תשמישי קדושה דידוע מחלוקת הבעה"מ והמלחמות סוכה דף ט' ע"א דעת בעה"מ דגליונות ס"ת הם גוף הקדושה ולכן ס"ל דהומנה מילתא הוא דבגוף קדושה כ"ע מודי הומנה מילתא הוא ודעת

ח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

המלחמות דגליונות ס"ת לא היו גוף קדושה דגילין של כתיבה נמי אנב כתב הוא דקדושים ואזל ליה כתב אזל ליה קדושתיה כדאיתא בפ' כל כתבי והלכך לא דמי לעגלה ערופה דהיא עיקר קדושה ע"ש ועיין בירושלמי יומא פ"ג ה"ו כלי שרת מאימתי הם קדושים ובק"א שם ובמגילה ירושלמי פ"ג ה"א ומעתה י"ל דדא הוא מחלוקת הריב"ש ומהר"ם מפאדווא דעת האוסר לפי שהוא ס"ל דגליונות נמי היו גוף קדושה וא"כ תחת הכתב נמי כל ששייך לס"ת הו"ל גוף קדושה ודעת המתירין ס"ל דגליונות לא היו אלא תשמישי קדושה ולכן שפיר כיון שאינו ראוי שוב לקרא כן שפיר יכול לקוצצן ולחקן ס"ת עמהן והבן.

קיצור פסקי הלכות מתוך שו"ת "משנה הלכות - י"ד חלקים" בעניני תפלה וביהבנ"ם.

החיוב להתפלל עם הציבור דוקא [וגודל ענין עניית אמן]

כתב הר"ר דוד אבודרהם כתחלת ספרו בשם הר' אברהם ׳ שושן שג' תפילות שאנו מתפללין בכל יום יש בכל אחת י"ט ברכות ועולים ז"ן ברכות, וראה כמה גדולה שכר תפלה עם הציבור כי בתפלה אחת שמתפלל עמהם נחשב לו שכר כמתפלל ערב ובקר וצהריים. כיצד תפלתו בלחש י"ט וחייב אדם שלא לדבר בעוד שש"ץ מחזיר התפלה ושיכוין לשמו ברכותיה ושומע כעונה הרי י"ט ברכות אחרות, וחייב אדם לענות אמן אחר כל ברכה וברכה ואחז"ל ברכות ל"ב גדול העונה אמן יותר מן המברך הרי כאלו בירך י"ט ברכות אחרות נמצא כי כתפלה אחת עם הציבור כתקנה נותנין לו שכר ז"ן ברכות. ולפ"ז אמרתי בס"ד כיון דבשחרית ומנחה יש כאן שש תפלות ובערבית דליכא חזרת הש"ץ תפלה אחד, הרי כאן שבע תפלות. נראה לרמז זה על הקרא שבע כיום הללתיך כלומר שבע תפילות בכל יום וכנ"ל.

אלא שהרד"א ז"ל הוסיף דגם במעריב בתפלת ערבית שאין ש"ץ מחזיר התפלה תקנו לאחר השכיבנו י"ט פסוקים וחתימה כסוף תמצא בהם בין אזכרות ובין אמנים ל"ח וי"ט ברכות של תפלת לחש הרי ז"ן ברכות בערבית ע"כ. ועיין ב"י א"ח סי' קכ"ד ובא"ר שם. ולדידהו שמתפללין עוד הרי כאן תשע תפלות וקע"א ברכות עם החתימה כסוף בכל יום, ורמז לדבר עק"ב אשר שמע אברהם בקולי.

ומה שחידש הרד"א שיש שני ענינים שומע כעונה ועונה אמן נמי כעונה ואיכא תרי ברכות, לכאורה יש לדייק דמפשטות הדברים נראה דדא ברכה אחת היא, אמנם מצאתי לו רב רבינו הגדול הרמב"ם בפ"א הל' ברכות ה"א, ח"ל כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואע"פ שלא ענה וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והנה כתב שני

* נערך ע"י הרב דוד שפירא שליט"א מראשי מכון משנה הלכות בארה"ק - בלתי מוגה

י גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

דברים דהשומע הברכה מתחלתה ועד סופה ואע"פ שלא ענה אמן יצא ידי חובתו וא"כ הו"ל דין דשומע כעונה, והשנית דכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך הוא מעלה אחרת שיש לו על העונה כאלו הוא בירך הברכה, נמצא דשומע כעונה לחוד ויש לו שכר כעונה, והעונה אמן לחוד שיש לו שכר כאלו הוא היה המברך עצמו. ובוה אמרתי לפרש גדול העונה אמן מן המברך, דמברך יש לו רק מעלה אחת, ועיין כ"מ שם וק"ל.

(תנינא ח"א סי' ס"ו)

בדבר מי שיש לו שכנים בביהמ"ד שמדברים בתפילה כיצד יעשה

כד הוינא מליא ראיתי לאאמו"ר הקדוש הי"ד שהי' נהג לפעמים בביהכ"נ אחד להתאחר לכא בביהכ"נ עד שפעמים בא כאמצע הפס"ד ותמתי על זה ואחי וראשי הרב מו"מ חו"פ בן ציון קליין שליט"א סיפר לי שפעם אחת הרהיב בנפשו ושאל אותו על זה, והשיב לו או שהטעם בשביל שישנם אנשים כאלו שרוצים דוקא לדבר אתו ולשאלו ואפילו בדברי תורה ולפעמים אפילו באמצע הפס"ד ולכן מתאחר שלא יוכלו לדבר כשיראו שהוא מאוחר ועוסק בתפלתו.

(תנינא ח"א סי' פ"ו)

יצאו מקצת המתפללים באמצע שמו"ע

ש"צ מהו לומר ברכת כהנים

ואומר אני דהגם שמנהגינו שאין היחיד אומרה, מ"מ נראה פשוט דכה"ג שיצאו מקצתם הש"צ אומרה לכ"ע שהרי מה שחלקו הד"מ ודעימי שאין ליחיד לאומרה הוא רק שלא תקנו ליחיד אבל לא חששו לה משום הפסק באמצע התפילה כיון שהוא שייך להתפילה כשיש שם עשרה עכ"פ ובשעה שיש נשיאת כפים א"כ הוא מישך שייך להתפילה אלא שאם אין שם עשרה חסר הסיבה שבשבילה נתקנה לומר בר"כ. וא"כ בכה"ג שיצאו קצתם מעשרה כיון שיש כאן תיקון תפלת שמו"ע בקול רם יש כאן תיקון אמירת בר"כ ג"כ שהוא חלק מהתפילה, הגם שאין כאן כהנים שהרי כן אומרים כשאין נושאים כפים לדין בכל השנה ובתע"צ ושפיר צריך לאומרה. ואם יתעקש המתעקש, עכ"פ לא יגרע מיחיד האומר, ולכן כה"ג כ"ע מודי לפענ"ד שצריך לאומרה, ועיין עוד שו"ת חכמי צרפת ולותר סי' מ"ח.

(תנינא ח"א סי' צ')

לא קראו בתורה בב' וה' בשחרית אי יש לו תשלומין במנחה

הנה עתה אכתוב לו מה שקרה אצלי לפני זמן כנסעי לארצנו הקדושה וכצאתי מן האוירון בלוד לאחר צהרים בא לפני ראש ישיבה חשוב שג"כ בא על האוירון אתנו והציע היות כי לא ה' ס"ת על האוירון וה' יום הקריאה ליכנס שם לביה"מ ולהוציא ס"ת לקרות ואמרתי לו שאין לנהוג כן, כי ידוע שמרן הח"ם כעברו ממאטארסדארף לפ"ב עבר דרך כפר וה' עת המנחה ולא קרא בתורה וצוה לקרות בו נחלקו בדבר ושוב פסקו שאין לקרות בתורה, ועיין שו"ת מוהר"י אסאד א"ח סי' נ"א שדעתו שאם לא קראו בשחרית יקראו במנחה, ומיהו בשו"ת בית שערים או"ח סי' נ' דחה דבריו והביא מדברי הר"ן פ' הקורא עומד דמשמע דאין לקרות בב' וה' במנחה. ואף שמלשון הדג"מ סי' קל"ה ה' אפשר לצורך שמותר מ"מ מא"ר בשם תשו' מהר"ם ועוד משמע שאין לקרות וכן פסק שלא לקרות.

שוב מצאתי בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' צ"ב שהביא שיטת מהרי"א וגורן דוד ושיטת הבי"ש, וחזקו ופסק כותיה, וכן הביא בנו אחריו שכמה פעמים בשעת המלחמה שלא יוחלו לקרות בשחרית, ומעולם לא קראו במנחה אף שלא קראו בשחרית. ונראה קצת ראי' מיום התענית שחקנו קריאה במנחה ודו"ק.
(תנינא ח"א סי' ק"ז)

**הכרטיסים שיש לגבאי ביהמ"ד שמסדר בכל שבוע לפני קריה"ת
את מי לקרוא לעלות לתורה לענין בורר בשבת**

לפענ"ד להוציא כרטיסים מן הקופסא, כיון דאינו מוציא להניח באוצר ולא להניחו בכלל, אלא להשתמש בו לסימן ומיד חוזר ומניחו במקומו, כה"ג ליכא איסור בורר כלל. והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, והכל על מקומו יבא בשלום.

ומה עוד שיש לומר אף שהכרטיסים מסודרים על הסדר, מ"מ כיון שרכיבם הם וצריך לחפש אחר השם, ולכן אם רוצה כרטיס שכאמצע התיבה קמנה שמונחים שם הוא דוחה ומטה כולם לצד אחד כדי למצוא הכרטיס שרוצה בו ואז מפריד הכרטיסים זה מזה עד שימצא הנדרש, אלא שאינו מוציא השאר כרטיסים, ואי הוה זה בכלל בורר ולפענ"ד פשוט דאין זה בכלל בורר, והגע

יב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

עצמך האידך מותר לחפש בסידור שאינו מכורך יפה אחר ההלל או כיוצא בו, וכי יש בזה משום כבוד שמדפדף העלים זה אחר זה ומכרר לו דף שרוצה בו להתפלל. ופשוט נמי דאם אחד יהפך פסולת זה אחר זה במקום אחד אין בזה דין כבוד כלל, אלא הכבוד הי' על הכרטיס שמוציא שכר מן שאר הכרטיסים או הנשארים כולם שנתכררו לכסוף דהני מניח. אבל לפמ"ש לעיל בס"ד גם זה אינו, ולכן לפענ"ד לית בזה בית מיחוש.

(ח"ח סי' מ"ט)

במי שנדר צדקה בעת עליה לס"ת ואומר שלא נתכוין לתת לביהמ"ד הזה

ודאי אם העולה בשעה שאמר שיתן לצדקה התכוין לצדקה מחוץ לבית המדרש קשה להכריחו ליתן לבית המדרש. לא מיבעיא למ"ד דצקה הו"ל כהקדש ואמרינן בצדקה נמי נדיב לב עולות וכשיטה קמייא כיו"ד סי' רנ"ח ברמ"א שאם חשב בלבו ליתן אחה דבר לצדקה מחוייב לקיים מחשבתו ועיין בא"ו הגדול הל' צדקה סי' ו' וסי' י"ב ובספרנו ח"ד סי' קכ"ג ואם נתכוין לעני ידוע א"כ אינו יכול אפילו לשנות אלא אפילו אי נימא כרשב"א ושאר השיטות ועכ"פ כשלא הוציא בשפתיו בצדקה לא הוי חיוב ממש והרי לא אמר כמה שיתן כלל ויכול ליתן אפלו פרוטה אחת ויוצא בה ידי נדרו וכיון שלא נתכוין מעולם ליתן פה א"כ ליכא חיוב עליו כלל ליתן מטעם נדרו בביה"מ, ומיהו ודאי כיד הנבאים לתקן תקנה בביה"מ שכל מי שעולה לתורה מוכרח ליתן לביה"מ כך וכך בשביל העלי' או שכל מה שנודב בכי"מ שם חייב ליתן בביה"מ וכאופן אחר אין נותנין לו עלי' ואם לא ידצה לילך לפי התקנות של ביה"מ לא יבא לביה"מ אבל כל זמן שלא תקנו לפענ"ד הדין עם העולה.

(ח"י סי' קס"ו)

חוקת מקום בביהכ"נ בלא מכירה

באותן הבחורים שבררו להם מקום לישב לפני רבם בבהכ"נ וכן החסידים אצל שלחן רבם וישבו שם ימים רבים על אדמתן [אף שלא קנו המקומות בכסף] או בשום קנין, אית להו טענת חוקה מפני דרכי שלום. ובאמת הכי נראה עוד דבזמן הגמ' הי' להם להתלמידים כל אחד מקומו לפי גדלו, ור"מ אמר הא דעדיפא מחבראי דראיתי את רבי מאחורי ומצינו שאחד מהן ישב כדרא שביעאה וכו'.

ואף שהא הלכתא דחוקות כתב הרשב"א לענין חוקה במקומות שנהגו להיות מקומות בביהכ"נ ליחידים למוכרם וליתנם כמתנה ולהורישם לבניהם, מ"מ הכ"נ דקאי אהא חוקה דלעיל דלא גרע, ולא בעי נמי להיות לילות כימים דוקא. והחילוק הוא רק לדינא דבמקום שהוא שלו בעצם יכול לעשות כחפצו, ובמקום שהוא שלו רק מפני דרכי שלום אינו יכול ליתנו ולמכרו, ואין לו על עצם הדבר שום חוקה אלא מפני דרכי שלום החזיק בו לעצמו, כנלפענ"ד.

(ח"ג סי' קנ"ה)

אם להביא תינוקות לבית המדרש כשהם מפריעים למתפללים

והנה גדולה מזו מצינו מהא דתנן ר' יהושע אשרי יולדתו, ופי' דכשעת עיבורה היתה נכנסת לביהמ"ד ולאחר שנולד הכניסה מטתו כדי שיכנסו דברי תורה באוזניו מיד, והרי שהוא ענין גדול לקטן מה שעושים בשבילו בקטנותו. ועי' ש"ע הגרש"ז דאפילו נט"י מי שנוטל ידי התינוק משעת מילה ואילך קדוש יאמר לו. ומיהו לדידן כבר כתב רבינו הגדול השל"ה הקדוש, הביאו המג"א א"ח סימן קכ"ד סק"א, אהא שכתב הרמ"א וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעוה"ב, כתב המג"א וצריך שיחנכם שיעמדו כאימה וכיראה, ואותן שרצים ושבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם, ע"ש. ובאמת כי אין סתירה להג"ל, דהתם כתבו הטעם שילמדו ויכנס יראה בלבכם בגדלותם. אמנם זה אם מראים לו אימת ביהכ"נ ומלמדים אותו, ע"כ גם כי זקין לא יסוד ממנו. אבל אם עושים ההיפוך, שכא לביהכ"נ ועושה שם משחקים ורצים ושבים כמו במקום משחק יותר מכיתם ששם אינם רוצים להפוך הבית, אבל בביהכ"נ אין משגיחים עליהם, א"כ אדרבה יצא שכרו כהפסדו שלומד עצמו לכוזות ביהכ"נ בגדלותו. ואזי שתי רעות, חדא שמבלבל את אביו ומבטלו מלכוין כחפלתו ומבטל אחרים מלהתפלל, והו"ל ח"ו בכלל מחטיא את הרבים. והשנית שלומד עצמו לכוזות ביהכ"נ בגדלותו ולהקל בכבודה. והרבה יש לחזור בזה, כי כמו שמצוה להביאו לביהכ"נ הוא מצוה לחנכו שמה.

גם צריך לדאות שיהי' נקי הקטן עכ"פ, שאל"כ יש חשש בכרכות התפלה, עי' מג"א סימן פ"א סק"א בשם רש"ל דאין נכון לקרות ק"ש אצל תינוק, דסתם תינוק מטפח באשפה. והוא ז"ל נתן טעם מפני שאין מקנחין עצמם, וצוואה בפי טבעת אפילו הוא מכוסה אסור כמ"ש סימן ע"ו ס"ה. והגם שהאחרונים השיגו עליו, דזה דוקא לאותו אדם, אבל לאחר שרי דלאחר הוי כצוואה מכוסה, ועי' רש"י יומא דף למ"ד צוואה כמקומה אסור זה לקרות ק"ש, עכ"ל. ודייקו ז"ל דוקא

זה אסור ואחר מותר, ועי' פמ"ג ולב"ש שם וא"ד ושאר אחרונים, מ"מ לכתחילה
ודאי צריך להזהר. (ח"ו סי' י"ז)

מעם איסור לעשות קפנדריא בביהכ"נ

המעם פשוט דהא דאין עושין קפנדריא מביהכ"נ אין המעם משום דאסור לעבור
דרך מקום קדוש שנתקדש לביהכ"נ, אלא שאינו מדרך כבוד שעושה
מביהכ"נ חשמיש לעצמו. וכמו שפי' רש"י בעוד שאקף שורות של בתים הללו
אכנס דרך הבית הזה ואקצר את הדרך ממבוי למבוי ובית הכנסת בין שניהן,
ואסרו חכמים זה שלא לנהוג מעשה בית עם ביהכ"נ לקצר כזה דרכו. אבל לא
אסרו כן אלא למי שרוצה ע"י ביהכ"נ לקצר הדרך, אבל אם היה שם שביל
מעיקרא א"כ אינו מקצר לו את הדרך דרך ביהכ"נ, שהרי עד עכשיו ג"כ דרך
שם הלך. ולא נראה כלום שעושה מביהכ"נ קפנדריא, ואין כאן בזיון ולכן שפיר
דמי. (ח"ג סי' קע"ח)

בענין ביהכ"נ שיש בו צורות חיות אך הן חלקיות

מה שטענו דהתם ליכא רק חצי פרצוף ולא פרצוף שלם לכאורה טענתם טענה
הוא, דנראה פשוט דאפילו להאוסרים בפרצוף לחודיה מ"מ לא אסרו אלא
כשיש להם פרצוף שלם עכ"פ, אבל אם אין הפרצוף שלם ליכא שם איסורא
וכמו שאמרו בגמ' שם ר"ה כ"ד, והא רב יהודה דאחרים עשו ל' וא"ל שמואל
לר"י שינגא סמי עיניה דדין הרי דאפילו בצורה שלמה אם סימא עין אחת תו
מותר כ"ש כשלא עשה צורת פרצוף שלם. והא דהביא מהתכ"א כלל פ"ה
לפענ"ד כוונת החכ"א שיש שם צורת הפנים שלמה אלא שחסר החצי השני,
היינו כמו שעושים צלום שנראה רק הפנים והחלק אחרים של הראש לא נראה,
וכן עשו צורה בולטת מו שראו הפנים כולו אבל לא עשו האחור, ומאחוריו הי'
כמין דף חלק ולא עגול כצורת האיש ולזה כוונתו בזה שכתב, ח"ל דאעפ"י שאינו
אלא חצי הגוף מצד הפנים, כלומר שמעשה הפרצוף לא נראה רק מצד הפנים
ואינו עושה כל הגוף, היינו הצד האחור, אבל הפרצוף פנים עכ"פ עשה בשלמות,
דאם לא עשה פרצוף פנים בשלמות א"כ אפילו עושה אחזן אחת או עין אחת
יהא חייב, דמאן מפיס אזהה הוא השיעור. אע"כ דפרצוף פנים להאוסרים נמי
דוקא כשיש כל הפנים.

אלא דאף דאיסורא ליכא לכ"ע, מ"מ מכוער הדבר בביהכ"נ. ועיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' קכ"ט, ועיין שו"ת מהר"ם מרוטענבורג סי' תר"י שהביא דעת רבינו אליקים שצוה להסיר בקולנייא אפילו צורת אריות ונחשים שציירו בביהכ"נ שם. ובאמת כי יכולים לעשות הכל בלי פקפוק, שהרי אפשר לפחות קצת הצורה ולסמות עינא דדין, ובכל דהוא שמסמא כבר מותר. ולזה ודאי יסכימו הם ג"כ ויבא הכל בשלום. אבל כל זה אם יסכימו בלי מחלוקתף שאם ח"ו צריך מחלוקת בשביל זה ניחננו כמו שהוא כיון שלדינא ליכא איסור בזה לפענ"ד.

(ח"ד סי' ק"ט)

להכנס לביהכ"נ שיש בה צורות שלמות

אפילו היכא דאיכא צורה ממש שנעשה לשם נוי ולא לשם ע"ז נראה לכאורה דמותר ליכנס ולהתפלל בביהכ"נ כזה כיון דאין הוא המחויב הצורה.

ומצאתי בשו"ת מהר"ם מרוטענבורג סי' תר"י ח"ל ועל צורת עופות וסוסים שציירו בביהכ"נ ששאלת אם מותר להתפלל שם, ובאת לדמות לצורה לבנה ואנדרטא וכו', ותניא ע"ז מ"ב ע"כ כל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם ומוקים לה פרצוף אדם כמוצא דוקא לר' יהודה אבל לרבנן אפילו פרצוף אדם מותרים במוצא הלכך אין כאן בית מיחוש והרי לכאורה מפורש דאפילו בפרצוף אדם שמוצא ולא עשה אין כאן בית מיחוש ומותר להתפלל. אלא שהביא אח"כ דעת רבינו אליקים שצוה להסיר אפילו צורת אריות ונחשים שציירו בביהכ"נ בקולנייא, וא"כ לכאורה זה תלוי במחלוקת הני גאוני ז"ל, ועיין ש"ע סי' צ'. ומגמ' ר"ה הג"ל לכאורה ראי' למהר"ם.

מ"מ ודאי דכסתם אל יכנס בביהכ"נ כוונת שיש בה אנדרטא, מ"מ בדעבד שאין לו מקום אחר להתפלל נראה דיש לסמוך וליכנס אפילו בצורת אדם שודאי שנעשה לנוי.

(ח"ד סי' ק"י)

סתי יש מצוה ללכת לבית כנסת הרחוק דוקא

הנה בגמ' סוטה כ"ב ע"א אמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מכתולה וקיבול שכר מאלמנה וכו', דהאי אלמנה דהואי בי כנישתא בשיככותה כל יומא הוה

אתיא ומצלה ביה מדרשיה דר"י, אמר לה כתי לא בית הכנסת בשיככותך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי, והובא בכ"מ ק"ז. ומפשטות הדברים מכואר דאף דהו' לה ביהכ"ג בשכונתה הלכה לביכ"ג רחוק בשביל שכר פסיעות, ומינה למד המג"א שכר פסיעות.

ונראה לדייק, אמאי למד דבר זה מאשה דוקא ולא מצא איש שידע מזה. ונראה לומר דבאנשים באמת לא שייך כ"כ האי דינא, דאם ת"ח הוא א"כ ודאי מתפלל במקום שלמד דבמקום רנה שם תהא תפלה, וגם כי איסור לו לילך למקום רחוק לקבל שכר פסיעות ולבטל מן הלימוד כל שיכול להתפלל במקום סמוך ולא יצטרך לבטל כ"כ הרבה, וכל פסיעה ופסיעה עבירה הוא בידו דמסיד אונו מתורה גם תפילתו תועבה. ומע"ה לא הביא רבי יוחנן ראייה, אבל גבי אשה דפטורה מת"ת א"כ אצלה שייך האי הלכתא.

וא"כ ה' עולה לו דין חדש, דהא הלכתא לא שייך אלא בנשים או בע"ה שממילא מבטלים הזמן, טוב להם שילכו לביה"מ רחוק לקבל פסיעות. אבל בת"ח יתפלל במקום הקרוב או במקום שלומד שם. ואף דגם בדרך יכול ללמוד כמ"ש דאסור הוא לת"ח שילך ד"א בלי תורה, מ"מ הלא בדרך אסור לעיין, וודאי דאינו דוחה עיון התורה. וכ"ש כמי שאינו יכול ללמוד בע"פ, ואם ילך למקום רחוק יתבטל מלימודו שאסור. וא"כ האי הלכתא באשה הוא דשייכא, ולזה אמר ר"י למדנו קיבול שכר מאשה, ולא אמר למדנו לילך מביהכ"ג לביהכ"ג, דבזה חילוקים יש וכנ"ל. וזה חדש.

בענין לקבל כסף לבנין ביהכ"ג מעכו"ם

זהנה כבר נהגו עכ"פ מימים הקודמים לאסוף כסף לבנין ביהכ"ג אפילו מעכו"ם וכמ"ש מרן בשו"ת בית שערים (או"ח סי' ס"א) ומי יתננו כירחי קדם אשר קטנם עבה ממתנינו יהיה מאזה טעם שיהיה ולפ"ז הכ"ג נימא אנן דמותר לקבל לבנין הישיבה ולת"ת לתקנם ככל התיקונים הצריכים לזה וגם לתקן בתי כסא ולנקיות אלא דלקבל מעות לשלם למלמדים נראה לכאורה דאין לקבל וראי' מגמ' שאמר הוא ככה אורו של עולם ילך ויעסוק באורו של עולם והתורה הוא אור עולם כדאמר כי נר מצוה ותורה אור א"כ לזה אין לקבל.

ועד כה דכרנו לישב מנהג מדינא, אבל אוי נא לנו שכך עלתה בימינו שהישיבות בעונג"ה צריכין לחזור אחר האומות בשעה שעל כל דברי הבל ורעות רוח

יש עפרות זהב, וכל דבר פסול מחזיקים בשתי ידיים. אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, כונים כעת צענטערס גדולים לשחוק שם קלפים ושאר מיני צחוק ויקימו לצחק כדברי ח"ל. ובאמת כי אפילו מישראל מומר או מחלל שבת כפרהסיא אשרי לו מי שאינו מקבל מהם, כי קשה מאד ההיתר לקבל מהם לדבר צדקה, עיין יו"ד סי' רנ"ד ברמ"א דאין מקבלין ממומר לבית הכנסת, והש"ך סק"ה הביא דהמבי"ט חולק על זה. (ח"ה סי' קע"ח)

באיזה מנהגים שייך איסור לא תתגודדו כביהב"ג

בדבר ספיקתו כביה"כ שכולם עומדים בקרה"ת ואחד יושב, או כולם מלובשים בכובע ואחד כביפה אי שייך בזה לא תתגודדו. הנה נראה פשוט דכה"ג ליכא לא תתגודדו, כי יאמרו שרגליו כואכות ויושב. וכן מי שאין לו כובע על ראשו יאמרו שקשה לו להיות בכובע מחמת כבדו וכיוצא בזה. כלל הדבר בדברים כאלו ליכא משום לא תתגודדו, וכמבואר בר"פ מקום שנהגו.

אמנם מה שכתב דליכא לא תתגודדו אלא היכא דעושה ע"פ פסק הלכה, וכל שאינו עושה ע"פ פסק ליכא לא תתגודדו, הלא משנה מפורשת הוא להיפך בר"פ מקום שנהגו דהתם מנהג המקום הוא ולא ע"פ פסק הלכה ואפ"ה אי לאו הטעם דכמה בטלני הי' צריך לנהוג כפי מנהג המקום משום לא תתגודדו, ח"פ. ועיין מג"א א"ח סי' תצ"ג דמשמע קצת כמ"ש כבוד מע', אמנם עיין ב"י סי' תרפ"ו שכ' בשם תשו' רש"י דמוכת להיפך. ועכ"פ בדבר דאיסור קצת מצד מנהג לכ"ע יש בו משום לא תתגודדו, עיין מג"א סי' תצ"ג הנ"ל באריכות, וכח"ם ח"ו סי' א' ודו"ק ובחי' הארכתיו. (ח"ז סי' ק"כ)

מעם המחיצה כביהב"ג, ונפ"ם לענין גובהה

להלכה מאחר דהרמב"ם בפי' המשנה, והתו"ט שהי' רבן של ישראל, פי' בו מטעם הסתכלות, וכן פירש הגאון בעל המחנה חיים בקול סופר, וכתב להדיא דכן בעי למחיצת נשים כביהב"ג, וכ"כ המהר"ם שיק, וכ"כ הערך ש"י, יחד כולם הודו דמחיצת ביהב"ג בעי כשיעור גובה האשה משום שלא יבואו להסתכל בנשים, ולמדו כולם מהא דסוכה, וכ"כ הגר"א במסכת מדות הנ"ל, וכן גלפעי"ד בפשיטות.

יח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

ואין להקל בדבר כלל. והכי נהגו אבותינו ואבות אבותינו מעולם להיות להם מחיצה גמורה עד לכסות ראש האשה, וכ"ש במדינה זו שהרבה פעמים באים נשים פרועי ראש ומגולי בשר לביהכ"נ, שבכלל אסור לקרות ק"ש כנגדן.

ולכן נלפענ"ד להלכה ולמעשה לעשות מחיצה גבוה של קומת אשה שהוא לערך 66-70 אינצ'ים או פחות או יותר קצת לפי ערך הנשים, עכ"פ שיראו לכסות ראשי הנשים שלא יבואו להסתכלות זה בזה. כנלפענ"ד להלכה ולמעשה.

ומיהו כדי שיוכלו הנשים לראות בפנים ביהכ"נ ולידע מקום התפלות ראיתי כהיום שעשו בכמה בתי כנסיות אפילו דחרדים, שקונים מין זכוכית שהוא רואה ואינו נראה, כלומר שאפשר לראות מעורת נשים לפנים סדר התפלות ואינו נראה מביהכ"נ של אנשים לפנים של עורת נשים, ולכן אם ירצו לעשות קצת מן המחיצה מן הזכוכית זה לפענ"ד ליכא בזה איסורא. ואם ירצו לעשות וילגונות מחצים ולמעלה ג"כ מותר, דהא מחיצה רק משום צניעות הוא, רק שיראו שיהי' באופן שלא יוכלו להסתכל האנשים בנשים. וכמדינתנו ביוראפא אני זוכר שהיתה המחיצה מעצים דקים זה לעומת זה כמין איקס, והיו נקבים קטנים שהיו יכולים הנשים לראות ולשמוע התפילות ולא יכלו האנשים להסתכל בהם. ואולי דזה יצא להם מפ' הרמב"ם שפירש שהיו עושין חלונות שקופים אטומים שהנשים היו רואות משם מלמעלן והאנשים לא יכלו להסתכל בהם. וכל המקדש עצמו למטה מקדשים אותו מלמעלה.

ובזה מקרא אני דורש, מה טובו לאהליך יעקב משכנותיך ישראל. ופ' ז"ל על שראה פתחיהן שאינן מכוונין זה מול זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו, ע"ש. ובספורנו הנה אפילו על הסתכלות בפתח בית חבירו נמי הפקידו בני ישראל שלא להסתכל וכ"ש בביהכ"נ. וזה מה טובו אהליך יעקב, היינו בתי כנסיות וכותי מדרשות שיהיו כמשכנותיך ישראל שלא יכלו להסתכל זה בזה, וזה בדרך דרוש כמובן. (ח"ז סי' י"ב)

שאינ לעשות חופה בביהכ"נ

אף שמבואר מדברי מרן החת"ם שלחופה בעי מקום מיועד לתפלה וברכה, ולא ידע למה כ"כ מקפידין שיהי' תחת כיפת הרגיע, עד שהמציא תירוץ דבחצר ביהכ"נ נמי מקודש ומקום מיועד לתפלה הוא, וא"כ הכ"נ אם פותחין הנג ולכו

שערי הלכות

יט

לשמים הי' אפשר דיותר טוב בביהכ"נ מליכך לאזה מקום בהאמעל שאפילו ליכנס בפרחדור הוא בכלל אבזרייהו דעירות וד"ל.

ומיהו באמת דאיכא עוד מעמים אחרים שלא לעשות בביהכ"נ, א"י משום הרהור דאפילו בבהמ"ק היו עושין מחיצה ומתקנין תיקון גדול שלא יראו האנשים והנשים וכ"ש חופה שהוא שעת חדוה עיין דש"י סוכה הנ"ל וכ"ש שמחה מהספד, ב' שכמה נשים הם נדות וכמה פעמים אפילו החופה הוא חופת נדה ולכתחלה אין ליכנס בביהכ"נ כלבוש שק, עיין א"ח ס' פ"ח, וגם יש עוד משום בזיון הביהכ"נ שנכנסים שם כל מיני אנשים ונשים בפריצות ודי בזיון וקצף אפילו ברחוב כמה קרקורים קרקרו האיך מותר לכרך ברכת אירוסין זה במקום שהם עומדים וכ"ש שלא להכניסם בביהכ"נ ח"ו ולבוזת קדושת הביהכ"נ. ומלפנים זאת בישראל שהיו נוהגין בקדושה וטהרה אדרבה השפיע עליהם גם קדושת הביהכ"נ והיו אנשים בביהכ"נ והנשים בעזרת נשים לבד השושבינות שנכנסו עם הכלה תחת המגדל של החופה כמ"ש המהרי"ל ז"ל למעיין שם.

בפסק ב"ד הנעשה במיהאלוויץ אסרו לעשות החופה בבהכ"נ רק תדי' תחת השמים וחתמו ע"ז כל רבני אונגארן כשבעים רבנים וגם מגדולי פולין ובתוכם מרן הגה"ק בעל ד"ח ומרן בעל בית שערים.

נחזור לדין עכ"פ פשוט מאד לפענ"ד דצדקו דברי מעכת"ר דאין לשנות מנהגנו שלא לקדש בביהכ"נ, ועיין שו"ת כת"ס אה"ע ס' מ"ו. אלא דיש לפעול ולפרסם החצי השני של מרן הח"ס ז"ל דכמו שכתב דצריך להיות החופה תחת השמים הכ"נ כתב דבחופה צריך להיות במקום תפלה וקדושה וכ"ש שלא במקום תפלות וכפרט שהח"ס סיים ואשר לא חפץ בברכה וכו' מתכוין ללמוד מדרכי אומות עולם אשר לא נתברכו בכוכבים מזדווגים וזוגיהם כבית תפלתם יהיו כמותם וח"ו ההולכים כמלונים כאלו ומתאווים לבית תפלתם לילך אחר המאדע וד"ל. (ח"ס ס' רפ"ב)

אי יש איסור של השגת גבול

לבקש מאנשים שיתפללו בביהכ"נ אחר

הנה דבר גדול שאל וקשה לי להשיב בזה כי כמו שכתב הנה נתפשט הדבר להיתר גמור ואדרבה גם למצוה יחשב האמנם תורה היא ולא אוכל ח"ו להתעלם מן האמת. והנה פשוט דבעניני משא ומתן ודאי שאין לך דבר גרוע ממי

כ גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

שיכנם לחנותו של חברו וידבר עם הקונים שלא יקנו אצלו אלא יבואו לקנות אצלו או אצל בעל חנות אחר פשוט דזה אסור וגדולה מזו כתב הרמ"א ח"מ סי' רס"ח באחד שהביא סחורה לחצירו ובא שני וקנאה דאסור ע"ש וגם מי שעומד לפני חנות חברו ורואה קונים נכנסים לחנות חברו והוא אומר להם שיבואו בחנותו ודאי נמי יש כאן משום השגת גבול ואינו דומה להא דמוחר לחנוני לחלק קליות ואגחים לחינוקות כדי להרגילם שיקנו ממנו עיין ב"ב ור"מ סי' רכ"ח סי"ח דהתם אינו מדבר עם שום אדם ושפוט. ואם יודע אדם עשיר שנושא ונותן עם אדם ידוע והוא הולך ומדבר אליו שלא ישא ויתן עוד עמו אלא יבא אצלו וישא ויתן עמו פשוט דיש בזה איסור. וא"כ הכ"נ אם הולך אצל בנ"א שמתפללים בביהכ"נ אחרת או אצל רב אחר והוא הולך ומפתה אותם לעזוב את המקום הזה וללכת למקום השני ודאי יש בזה איסור שמזיקו וגחל ממונו.

והרבה יש לדבר מזה בעונ"ה בזמן הזה אשר עושים כל פעולות וטצדקאות ליכנס בכרם חברו ולהוציא משם אנשים בכל מיני פיתויים ולפעמים אפילו ע"י לשה"ר ורכילות, ויורדים לתוך חיי חברו ממש והם חושבים שעושים מצוה ובאמת הם גולנים ממש עכ"פ פשוט לפענ"ד דזה איסור גמור ליכנס למקום חברו הן ביהכ"נ הן ביהמ"ד הן ישיבה או שאר עסק ולהוציא משם ע"י פיתויים אנשים ואפילו לדבר עמהם בשוק שיבואו אליו אם הוא יודע שהוא מתפלל או עוסק עם חברו במקום אחר אסור לפתותו שיעזוב אותו מקום.

ופשוט דכן גם אסור לילך ולדבר לתומכי מוסד אחד שיעזוב אותו המוסד ולא יתן להם אלא למוסד אחר כי פשוט שהוא מקפח חייו של המוסד והרי גחל עניים ממש, ומיהו אין איסור לבקש ממנו שיתמוך גם במוסד אחר אלא שלא ידבר ח"ו רע על המוסד שהוא תומכו ואם אמור יאמר לו שהוא תומך במוסד הנ"ל ואין לו עוד ליתן לא יאמר לו שיחלוק את כספו לשניהם דאז כבר הוא לוקח מכסף המוסד שהוא כבר נדבו לו והבן עכ"פ מאד מאד יש להזהר באלו הדברים שקרוב מאד לבא לידי איסור גול בחשבו שעושה מצוה.

(ח"ט סי' שס"ז)

שנין לעשות אסיפות נשים בביהכ"נ

אני מתפלא דמי התיר להם לנשים להתאסף בבית הכנסת של אנשים בכלל, חה זמן רב שאני מאד מסתפק בזה היאך ולמה התירו ליכנס נשים בבית המדרש

שערי הלכות

כא

ובתי כנסיות של אנשים. ולכאורה קדושת בית הכנסת גדולה היא ואין לעשות שם כנסים אחרים ובפרט בארץ ישראל שלא נבנו על תנאי.

מלבד זה הרי הרבה נשים יש שאינם מהורות ואין ליכנס לביהכ"ס לכתחילה כן, ואין לומר דמותרות כמו בימים נוראים שנכנסים מפני הכושה דמי הגיד לנו לסדר האסיפה בביהכ"ג שצריכה להחבייש ולכא, לא יסדרו שם האסיפה ולא תבא האשה. גם כי אין זה כושה אם לא תבא לאסיפה. ולכן לפענ"ד בעצם התיקון ליתן שיעורים בבתי כנסיות לנשים לפענ"ד לא ירענא אם לא יצא שכרו בהפסדו כשכיל הא גופיה.

שנית, כי הבית הכנסת אפשר שהיו שם כמה אנשים לומדין בו תורה ועכשיו נתבטל מהלימוד התמידי בבית הכנסת שם וכמה מהאנשים שדרכם ללמוד שם או שנחבטלו לגמרי או שמסתובכים שמה בקרן זויות או שהלכו למקום אחר.

והשלישית, והוא העיקר דחוץ מכל זה מה שאין דעתי נוחה שהנשים יוצאות לשיעורים ומניחים הילדים בביתם בלי השגחה, או שצריכים ליקח שומר אזה ילדה ולשלם, ומי יודע היאך היא שומרת ואם היא לא צריכה שומר למשמרת, או לפעמים שישב הבעל עם הילדים במקום שילך הוא לשיעור ללמוד תורה שעליו יש חיוב ומצות עשה ללמוד הולכת היא והוא נשאר להיות שומר הילדים ונהפוך הוא שהתורה נתנה לו אשה להיות לו עזר להטפל עם הילדים שיוכל הבעל לילך וללמוד תורה נעשה הוא השומר הילדים ולקח את מצותה.

לבד כי במקום להיות כבודה בת מלך פנימה הולכות נשים בחוץ תרונה והגם כי הוא לשיעור אבל פעמים אין להסתובבות שיעור ואפילו לשיעור ותחרות באמצע הלילה שאפילו לאיש יש סכנה לילך ברחובות וכ"ש לאשה והגם כי כוונתם לטובה אבל לפענ"ד הי' צריך לתקן זה ולהפסיק שיעורים כאלו ואם יכולים לסדר ביום אז לא הייתי מנגד כ"כ והגם כי גם מזה איכא עיקולין ופשוורין אבל בלילה לית מאן דבר שמיה ופוק חזי מרות המואביה ודו"ק כי קצרת.

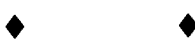
(תנינא ח"א ס' ס"ב)

כב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

המתפלל בעזרת נשים אי מצטרף לעשרה

לפענ"ד נראה דמצטרף וכן הוריתי אני העני כמה פעמים עוד בהיותי בווייליאמסבורג מסברא עד שהעיר ה' עיני ומצאתי להדיא כדברי בקדמון אחד רבינו פרץ בהגותיו על הסמ"ק מצוה רפ"ב שכתב הסמ"ק בחמשה ששרויים בטרקלין ויש לכל אחד ואחד פתח פתוח לחצר אם יש ביניהם מחיצות מגיעות לתקרה צריך עירוב לכל אחד ואחד אין מגיעות לתקרה עירוב אחד לכולם וכתב בהגהת ר"פ הטעם שהגג מחבר אותם כיון שאין המחיצות מגיעות לגג, ומכאן יש לסמוך להשלמת עשרה לתפילה דלא הוי הפסק אותם מחיצות העומדות סביב לכימה שקורין אלמנבר"י וכן אותם מחיצות העומדות מימין ומשמאל התיבה אע"פ שגבוהות עשרה לפי שאינן מגיעות לתקרת הגג עכ"פ ע"ש. ומבואר דכל שהגג מחבר אותם ואין המחיצות מגיעות עד לגג לא הוי הפסק לענין השלמת עשרה לתפילה ומיירי אפילו שאין רואין אלו את אלו ועיין ש"ע או"ח סי' נ"ה ומכאן צ"ע לכאורה אפר"ח סי' הנ"ל שאוסר במחיצה הנעשית לשחמיש דלא מצרף ע"ש ודו"ק. (תנינא ח"א סי' ס"ד)

ביאור שמעתתא מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא

ברכות ז' ע"ב א"ל ר"י לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי א"ל לא יכילנא. פרש"י תש כחי. והקשה מהרש"א בח"א לפי שיטת הטור סי' צ' דמי שיש לו ביהמ"ד קובע בתוך ביתו שלומד בו מצוה להתפלל בו אפלו אין לו י' מדר"א ור"א אע"ג דה"ל תליסר כי כנישתא כו'. ותו' דצ"ל דר' יצחק ידע ברב נחמן דלא הוה לי מדרש קבוע בביתו, ודו"ק.

ולפענ"ד לאחר נשיקת עפרות לו, דראה דר"ג עד השתא בכל יום היה בא לבי כנישתא להתפלל ואותו יום לא בא. וע"ז תמה למה לא בא. ועיין ברכות דף ו' ע"ב אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לביהכ"ג ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל עליו, וא"כ ע"כ דלא הוה ליה ביהמ"ד שהרי עד עכשיו בכל יום היה בא לביהכ"ג ולכן שפיר שאלו בר יצחק מ"ט לא אתי מר ולזה פרש"י לא יכילנא תש כחי. כלומר דעד עכשיו היה בא בכל פעם ועכשיו תש כחו, ח"פ.

(ח"י סי' ס"ה)

הגאון רבי דוד שלמה קליין שליט"א
רב ור"מ דקרית אונגנוואר, רמות ירושת"ו

בענין פתיחת פי ארובה בביהכנ"ס או פתיחת חלונות חרשים

שאלה: בית הכנסת הצריך לארובה וכיוצא בדברים המצריכים להרוס מכותלי ביהמ"ד או לקדוח בקורותיו ובשאר המקומות, האם יש בכאן חשש איסורא משום לא תעשו כן לה' אלקיכם, ודרשו בספרי אזהרה לנותץ אבן אחד.

תשובה: המרדכי מגילה (סימן תכ"ו) כתב דבית הכנסת נקרא מקדש מעט, ולכך אסור לנותץ דבר מבית הכנסת, דתניא בספרי מצין לנותץ אבן מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר ונתצתם את מזבחתם לא תעשו כן לה' אלקיכם, ואם נתץ על מנת לבנות שרי, דההיא נתיצה בנין מקרי, ע"ש. והעתיקו הב"י סימן קנ"א. ועי' תוספתא מכות פ"ד ה' הנותץ אבן אחת מן ההיכל ומן האולם ומן המזבח עובר בל"ת שנאמר ונתצתם את מזבחתם וגו' לא תעשו כן לה' אלקיכם, ר' ישמעאל אומר המוחק אות אחת מן השם עובר בל"ת שנאמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשו כן לה' אלקיכם, ע"ש.

והנה הך דרשא דמחיקת ה' איתא נמי בשבת ק"ב ע"ב לענין גרם מחיקה, אבל דרשא דנתיצה לא מכואר להדיא, כ"ש דלא מכואר לענין ביהמ"ד. ולכן צריך לדעת אי כוונת המרדכי דהך איסורא דנתיצה הוי דומיא דאיסורא דמחיקה, כלומר כי היכי דבמחיקה אסור כל דבר הגורם לאיבוד השם וגורם כיוון הכל נכלל בלא תעשו כן לה' אלקיכם, כך בנתיצה דכל דבר הגורם לאיבוד ולפיסול, כגון במזבח כשיער של חגירת צפורן או כהיכל דבר הפוסל לעבודה כגון חסרון אבנים וכיוצא. והנה משמעות לשון הספרי והתוספתא מוכח דאפי' אבן אחת מן ההיכל או העזרות, דבזה אע"ג דלא מעכב העבודה ולא מבטל את הקדושה [שזה ההיפך מנתיצת מזבח דע"ו] מ"מ איכא ל"ת, וכ"ש בעזרה דלכאורה לא פוסל בחסרון אבן אחת או חלק ממנה. ועי' רמב"ם פ"א מבית הבחירה ה"ז הנותץ אבן אחת מן המזבח או מן כל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר ונתצתם את מזבחתם וגו' לא תעשו כן. ועי' פ"ו

כד גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

מיסוה"ת ה"ז הסותר אפי' אבן אחד דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעבודת כוכבים כי את מזבחותם תיתצו, וכתוב לא תעשו בן לה' אלקיכם, ע"ש. ומוכת דעיקר הטעם הוא לא ההשחתה הפוסל עבודה או גורם לביטול, אלא עצם המעשה של כיוון המזבח או אבן של העזרה, כל שנעשה בדרך השחתה הוא הל"ת. ולכן ודאי כרוך דמה"ט אם עושה לצורך או לתיקון לית לן בה.

ויש לדייק בדברי הרמב"ם ביסוה"ת דנקט לשון הסותר אפי' אבן אחת, ובהל' ביהב"ח כתב הגותף. דלרבותא קאתי דהא סותר לכא' הוא כאשר הבית בכנינו, ואז איכא ענין של השחתה בדרך שאפשר לחסר העזרה, כשעושה קלקול גדול וגמור, דהו לאו משום תתצו לא תעשו כן, דמעכב את העבודה, והאבן טעון גזירה כענין באו פריצים וחללוה, דהו עיקר כונת נתיצת ע"ז שלא יהא ראוי להשתמש בו, כעין אבד תאבדו. אבל תו איכא איסורא דנתיצה, דאע"ג דלאו מידי קעביד בהיכל כגון שאין האבן מחובר, או בזמן שאין בית דנתיצה והכיוזי והאיבוד הוא גופא איסור. ועי' אבהא"ז ביהב"ח הט"ז ובאו"ש שם. ומיושב לשון סתירה במחובר ונתיצה בעלמא. (ועי' מג"א בשם מהר"ם פאדוה דאיסור דנתיצה אסור רק במחבר ע"ש, וכעת מצאתי בדומה לזה בצ"פ מהר"ת פ"ג ע"ד). והנפק"מ בין הני דאם איסורא הוא מחמת הכיוון לכא' היכא דעביד לתיקון שרי וכדפסק הרמ"א לענין ביהב"ג בסוף סימן קנ"ב, וכדמשמע לשון המרדכי. אבל אם טעם האיסור מחמת הפיסול או מחמת שמחסר מן העזרה לא מועיל מה שעושה בדרך כבוד ולצורך תיקון, והוי בכלל לא תעשו כן. וה"ה לכא' בנוגע לביהכנ"ס.

תו יש לדייק בדברי הרמב"ם בהל' יסוה"ת רפתח כדון מחיקת השם, כל המאבד שם משמות הקדושים הטהורים וכו' לוקה שנאמר ואבדתם וגו' לא תעשו כן. והנה הך לא תעשו נאמר לענין נתיצה ולענין מחיקת השם ולענין השחתת עצי הקדש כי הדדי נינהו. ובהג"מ שם או"כ הביא מבה"ג וספרא דאם בוונתו לתקן הכתב כגון שנטפה דיו מותר למחוק כיון דכוונתו לתקן. ולכא' ה"ה בהשחתה, דהיכא דדעתו לשם תיקון שרי. אמנם הדבר קשה, דהרי לכאורה לא נקטינן ככה"ג בדאי' ביו"ד סי' רע"ז ובש"ך סק"ב דאפילו ע"מ לתקן דלא שרינן ומאי שנא סתירה לנתיצה. וכאמת היא קושיית הפמ"ג או"ח סי' קנ"א לענין בית הכנסת עיי"ש. ולכא' דהי"ט פשוט דאה"ג לענין ביהמ"ק נמי דרך תיקון אסור כדאמרן, משא"כ ביהב"ג להני דעות דקדושתו מדרבנן, וממילא בכבודה תליא, וכל שהוא לתועלת ולא דרך כזיו מותר.

ב) ובפשטות י"ל דעצם ענין מחיקת שם ע"ז ואיבוד הע"ז זהו ההשחתה שרוצה בכתיורו וביטולו, אבל מה שנגרם דרך עשיתו הוי בגדר גרמא

שערי הלכות

כה

דבמחיקה נמי מצינו דגרמא שרי. ולכאור' בהשחתה שכוונתו לאבד ולחסר בזה נאמר לא תעשון כן, כלומר בדרך הזה, לה' אלקיכם. משא"כ שכוונתו לצורך, אע"ג שנגרם איבוד וניתוץ הוי כענין גרמא לחד. דעיקר הלאו הוא על כוונת האיבוד והביטול. והנה בכגדי כהונה הקורען עובר משום לא תעשון כן לה"א, כך היא דעת הרמב"ם. והעיד מהר"ם שי"ק כמנין המצות דדעתו לכאור' דכל דבר שעומד לשרת לפני ה' והוא מקודש אסור להשחיתו. א"כ למה פסק רבינו בפ"ו מיסוה"ת דספרי קודש אסור לאבדן מדברי סופרים, הא הוי גופן קדוש, וא"כ יהא אסור מה"ת לאבד ספרי קדש, ע"ש. אך למ"ש גיחא, דבאמת דהיכא דהוי דרך גרמא אינו רק מד"ס. אבל אם עושה כן דרך השחתה וביוון אה"ג דהוי מה"ת.

ויש להוסיף בזה, דהנה במצוה זו איכא נמי מצות עשה. דכתב בקומץ המנחה למג"ח מ' ס"ט דבמחיקה עובר מלבד הלאו דלא תעשון כן נמי בעשה דאת ה"א תירא, וילפינן דהוא אזהרה למוציא ש"ש לבטלה, ומה לי בכתב ומה לי בע"פ. ובוה מיושב הקו' שהק' התור"ח סנהדרין ק"ג דעיר שיש בו מזחה אינו נעשה עיר הנדחת, דא"א לשרוף מלא תעשון כן. והק' התור"ח דידחה ל"ת דעה"ג ל"ת דל"ת כן. אך אי איכא עשה ול"ת ממילא לא דחיק ודו"ק (ועי' ד"ח בתש"י י"ד סי' כ"ו בקו' זו, ובאחיעזר סי' מ"ט, ובשאר אחרונים כישוב קו' זו). ובגוף הדבר אכתי צ"ב להלכתא, דהרמב"ם כמורא מקדש פ"ז מכית הבחירה לא הזכיר ענין זה, וכן בענין מורא ה' וצ"ע. ולפי"ז דבגדי כהונה והמורא מקדש שכתב הרמב"ם שירא ממי שצוה לירא מן המקדש, וכשעושה בדרך כיוון קעבר גם על מ"ע זו, אבל כשעושה דרך כבוד ותועלת, רק שיש בזה השחתה דאו רק היכא דאסור גרמא אסור לגמרי, משא"כ בספרי קודש וכיצי"ב. וצ"ע אי ביהכ"ג שאני מביהמ"ק לענין גרמא.

ג) והנה הטו"ז סי' קנ"א סק"ג כתב על דברי הב"י והמרדכי, וכתב רמ"א בס"י שאח"ז פי' שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה, אבל אם רוצה לנתוץ קצת במקום אחד שיהא שם גומא אע"פ שהוא לצורך לו אסור, ע"כ יש לזהר באותן שעושים דף שקורין שטענדר ומרכקים בכותל ועושים גומא בכותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף לאו שפיר עבדי, עכ"ל.

והנה זקה"ק בכי"ש א"ח סי' נ"ח הביא דברי הט"ז וכתב שברמ"א אינו מבואר כן להדיא, וכ"כ הפמ"ג. ואולי הכוונה לדייק ממ"ש הרמ"א בהג"ה סי' קנ"ב וכד"מ שלא לקח אבן מביהכ"ס ישנה כדי לבנות החדשה. ובכ"ח שם השיג דמאי קמירי כאן דאי כבר נסתרה הישנה פשיטא דשרי, ואי דלא ינתוץ כדי לבנות חדש הרי כבר מבואר להדיא במחבר. ובכ"ש כתב מרן ז"ע דביסוד ביהכ"ג איכא ג' מעלות זו למעלה מזו. דלנתוץ שלא כדרך השחתה מותר,

כו גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

למעלה מזה לצורך בנין ביהכנ"ס במקום אחר, ולמעלה מזה לבנות במקומו. והרמב"ם פ"א מתפלה כתב אין סותרין בהכנ"ס כדי לבנות אחרת במקומו, וזה המעלה הגדולה שבכולם ואין בו נתיצה כיון שהוא לתועלת בנין אפ"ה לא יעשה כן, וזה הרכותא בדברי הרמ"א, ע"ש.

ובגוף דברי הטו"ז כבר השיגוהו גדולי הפוסקים, הא"ר והיעב"ץ כמור וקציעה והרבה פוסקים דאם הוא לצורך לאו דרך השחתה מקרי ושרי להדיא, וכ"ש לצורך ביהכנ"ס. ועי' פמ"ג שתמה מהמבשל חולין בעצי הקדש שלוקה אע"ג דאינו דרך השחתה, ורצה ליישב דעכ"פ לגבי הקדש הוי דרך השחתה, ע"ש, וכ"מ לענין שביעית.

וראיתי להתשב"ץ ח"א סי' ב' כתב בעיקר דין זה דליכא איסורא, דהרי אפי' בס"ת כשעושה ע"מ לתקן שרי, וה"ה הכא. דהרי מצינו בב"ב דף ג' בכבא בן בוטא שהשיא עצה להורדוס לסתור ביהמ"ק ולחזור ולבנותו ברוב הידור, וה"ה במחיקת ה' דכל היכא דהדבר נעשה לצורך תיקון ובנין לאו דרך השחתה הוא, דתרויהו מחדא לאו נפקא ע"ש. והנה לענין מחיקת ה' כבר כתב הב"י ביו"ד סי' רע"ו בשם מהר"י אסכנדרי לחלק בין יריעת ס"ת שאפשר לגנוז דאז אסור אפילו לצורך תיקון, משא"כ כבנין בית הכנסת או ביהמ"ק דא"א בענין אחר, עי"ש. ולסברא זו קילא איסור נתיצה לכו"ע דעכ"פ לצורך שרי. ועי' בארוכה בדעת הר"י אסכנדרי בר"ס יו"ד סי' רס"ד.

והנה לענין נתיצת ביהכ"נ לצורך בנין עזרת נשים כתב הד"ח כתשו' ח"א סי' ג' להקל ולהתיר, וכתב לחלק בין הסרת הקדושה לגמרי שנעשה ע"י הנתיצה לבין תיקון שהקדושה במקומו עומד, ע"ש. ובאמת כן הוא בניד"ד, דאע"ג שעושה מעשה דנתיצה מ"מ המעשה הוא של תיקון, והנתיצה הוא דרך של תיקון והוי כדבר שאין מתכוין. ואע"ג דהוי פס"ר, מ"מ אין כאן שם של איסור וכדרך שביארנו למעלה. ועוד דרכינו הבית שערים כתב עוד לחלק בכונת הטו"ז בין היכא דעושה כן לצורך עצמו לעושה לצורך ביהכנ"ס, דככה"ג מודה הטו"ז. ולפי"ז נמי יש חלוקי דינים אם הוא לתועלת המתפללים בלבד דלדעת הטו"ז ראוי להחמיר, משא"כ היכא דצורך הבכ"נ הוא ותיקונו ושימורו דלכו"ע שרי.

ובן לענין קביעת מזחה בביהכנ"ס בענין דבעי לסתור מן הבנין נמי י"ל דקיל טפי, דלצורך מצוה לא קמיירי. דהרי הר"י אסכנדרי הביא ראיתו מהך דסתרו את המזבח ששיקצו היונים, אלמא דכדי לבנות ולתקן שרי לסתור. ובמעשי למלך הל' בית הבחירה הוסיף ראי' מהירושלמי פ"ט דפסחים שבער צלמי כשדים שחקקים כששך והק' השיירי קרבן דהא איכא איסור דלא תעשון, ורצה מכאן להוכיח

שערי הלכות

כז

דהיבא דיש בזה תועלת לקודש שרי לכתחלה, דהיבא דמצוה בחולין לעשות כן כך מצוה גם כשהוא קדש. והביא ראי' משכת ק"ו ספרים שכתב אפיקורס מצוה לשרפו, וראי' מסוטה כדאמר ר"ש מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה ימחה שמו וכו'. ואפי' לדברי הטו"ז שמחמיר בנתיצה כה"ג, מ"מ הוא רק בצורך לעצמו, אבל בצורך מצוה מודה הטו"ז דהו תיקונו ממש. וארוחנא בזה דכל היבא שהוא לטובת יופי ביהמ"ק, וכ"ש לצורך מצוה, דאין בזה משום נתיצה.

ד) והנה נסתפקו הפוסקים, הבי"ש והפמ"ג וש"פ אם כביהכנ"ס שכתב המרדכי איסור נתיצה אם הוא מן התורה. והרבה השיגו דהרי כל קדושת ביהכנ"ס מדרבנן, ואיך נאמר דאורייתא בזה, ועי' תשו' תו"ח.

וה"ג דהנה דעת הר"ן מגילה דהוי קדושה דרבנן. אך משמע דעת הר"א ממיין ביראים שפ"ו דהוי דאורייתא. וכן משמע דעת הרמב"ם בסה"מ מצות ל"ת ס"ה שלא לאבד בית המקדש או כתי כנסיות או כתי מדרשות, וכן אין מוחקים את השמות המקודשים ואין מאבדין כתבי הקודש שנאמר אבד תאבדון וגו' לא תעשון כן, ע"ש. הרי שכלל קדושת מקדש עם קדושת ביהכנ"ס לענין נתיצה. ול"ק דהרי אם יהי' קדושתו מדרבנן איך שייך איסור תורה, אך מ"מ אפשר דנתיצה הוא דאורייתא, דעצם הדבר שמאבד דבר הקדוש או מיוחד לשם הוי ככלל האיסור ודו"ק. ושור"ר שכ"כ הגה"ק הר"ח ז"ל.

אך ברור דאפי' אם נאמר דביהמ"ק אפי' לצורך איבא איסורא, אבל כביהכנ"ס לכאוי' יש מקום להקל. דהרי האיסור דמורא מקדש ולא תעשון דביהכנ"ס הוא רק בענין של בזיון כיון דקדושתו קלה. ותו י"ל דגם הרמב"ם והיראים מודים דקדושתו מדרבנן, רק הנתיצה איסור ומנהג הבזיון הוא מן התורה. וא"כ כל היבא שעושה שלא לבזיון יש צד להקל, וכ"ש היבא שיש בזה לתועלת הבנין ולהחזיקו ולתוספת התפלות בו שזהו כבודו של ביהכנ"ס ובענין שאמרו בירושלמי יומא לענין טלטול ס"ת לצורך כה"ג או אדם גדול, וביטולה בזה הוא יסודה דהרי ביהכנ"ס של כרכים אם א"א להתפלל לפעמים שרי למכור, והמכירה הוי כסתירה, הרי דשרינן שלא יבא לבזיון גדול שהוא כשממה. ומעתה ה"ה לכל כבוד של ביהכנ"ס דלכו"ע יש סיבה גדולה להחיר. אלא אפי' היבא שלא נעשה רק לצורך המתפללים, דבזה איבא חומרת הטו"ז, מ"מ י"ל דאם הצורך הוא להרכות בתורה וכתפלה היינו רבותיהו ועיקר כבודו של ביהכנ"ס.

ועוד יש להביא ראי' בענין זה דביומא י"ב מבואר דבתי כנסיות ובתי מדרשות אינן מטמאין בנגעים, דהוא של רבים ואין הבית מיוחד לו, ונאמר ובא אשר לו הבית, ע"ש. [ועיי"ש בתו' בענין קדושת כהכנ"ס וכיהמ"ד שגדולה מקדושת

כח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

ירושלים, וצ"ע שלא העירו מזה לענין קדושת ביהכנ"ס]. ולכאורה משמע דליאת כאן טעמא דנתיצה, ואין לומר דאפשר שישאר הבית חלוט ולא יהא נתיצה. אך לכא' אין זה נכון דאיכא מצוה דחליצת האבנים, ותו דאיכא מצוה דכבוד ביהכנ"ס שלא יהי' שוממין וחרבין. והרי לן להדיא דהיכא דעביד כן לתועלת, וכ"ש לצורך מצוה ליכא נתיצה. וצריך חפוש אם מבואר ראי' זו במקום אחר. וממילא הכא דאפשר להשתמש באותו החומה אפי' לביהכנ"ס במקום אחר עדיף, ואי לא כיון דעושה לצורך אין צריך לדקדק כלל דהא נפיק לגמרי לחולין בכה"ג, וכן נהוג עלמא. אבל ראוי לדקדק כמה שאפשר שלא לנגוע בכותלי הבית ממעם מקדש מעט.

מ"ו מנחם אב תשנ"ט פה קרית אוגוואר לכבודה של תורה ועבודה, חנוכת בית הגדול שמגדלין בו תורה ותפלה, כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו.

והיוצא לדינא דסותר ע"מ לבנות, דרבינו הבי"ש כתב פוק חזי מאי עמא דבר, נהגו להקל. ואפשר דהוי גדר של בי"ד מתנה עליהם מעיקרא כדי שלא יבואו לתקלה, וכן מבואר ברוב הפוסקים להקל בכה"ג.

הגאון רבי מאיר פערלס זצ"ל
אב"ד קראלא

תשובה בענין בנין וסתירת בהכ"נ

ב"ה

בק"ק אוהעלי סחרו ביהכ"נ הישן ובנו בית חדש, ושליש מקרקע בהכ"נ הראשון עשו לחצר בהכ"נ החדש ושאלו את פי אי שפיר או לא, זה אשר השבתי.

הנה אם אוהעלי דין כפרים או דין כרך, מזה לא אדבר כעת כי לע"ד דין כפר לו בלי פקפוק, כי לע"ד אין לו דין כרך רק כמו פעסט וויען ראשי המדינה שהמה מעטרעפאל ומהם יוצא דין ומשפט לכל המדינה, ואי לאו איזה גכול ואיזה שיעור להכדיל בין כפר לכרך. והנה בירושלמי במגילה לא נזכר לשון כרך ורק הכי איתא ר"מ כ"ד יוסי הדא דאמר ביהכ"נ של יחיד אבל בשל רבים שמא אחד בסוף העולם קנוי לו.

והנה ביהכ"נ של רבים לא ידענו מה הוא. הנה בנדר כרכים מצינו הגמ' בניטין שלשה נקראו רבים, וגם לענין ס' טומאה בר"ה בניזיר דף ג"ז ג"כ שלשה נקראו רבים, וגבי ר"א ששחרר עבדו לחפלה כרכוח דף מ"ז ע"ב מצינו עשרה נקראו רבים, זה ודאי א"א כאן בבהכ"נ, וכמג"א סי' תרפ"ז ס"ק ג' בשם הב"ח גבי ת"ת דרבים של כל ישראל נקראו רבים יעו"ש. וכן נלע"ד שהוא הענין שהוא דבר מוגבל ומשוער. וכן בע"א דף מ"ג ע"ב דברכים ליכא חשדא, היינו ג"כ כגון ר"ג דהוה נשיא ורבים שכיחי גביה דכל ישראל כפופין לו. ולפי"ז נלענ"ד מה שהתיר המג"א בס"י רמ"ד בנין ביהכ"נ בקבלנות בשבת היינו ג"כ דוקא בשל כרכים, דכל ישראל יש להם חלק בו, אבל זולת זה לא מקרי רבים, זה הנלע"ד ההבדל האמיתי בין כרכים לכפרים.

אמנם כבר כתבתי שאיני רוצה לדבר מזה עכשיו, אם יש לביהכ"נ של אוהעל דין כפרים או כרכים, רק הנלענ"ד אף אם נאמר שיש לו דין כרכים מ"מ היתר גמור הוא מטעמים דאבאר בס"ד.

* הגאון רבי מאיר פערלס היה רבו המובהק של מרן הבית שערים - כת"י זה מתוך קונטרס תשובות כתי"ק אשר בו רשם כמה ראשי פרקים לעצמו, נשאר לפליטה מכתביו "כרוך מבנים" - ונמצא בספריה הלאומית בירושלים ומתפרסם כאן ברשותם.

ל גליון לרגל הנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

הנה בתשו' משאת בנימין סי' ל"ג נשאל שם, שסחרו בהכ"נ וכנו בהכ"נ אחר ונותרו עצים ואכנים אי שרי לבנות מהם דירה, והשיב להתיר מתלת טעמי, א' משום שבהכ"נ של כבל ע"ת הם עשוין ואפילו בכרך שרי, ב' כיון דכנו להם בהכ"נ מה איכפת להו בלכנים, ג' דזמ"ה בזה"ז יש להם כח כמו כ"ד דר"א.

והנה היתר הא' משום דבהכ"נ של כבל ע"ת הם עשוין סתר המג"א בסי' קנ"א ס"ק י"ב דוקא בכל ולא שאר ארצות ולא גם בזה"ז. והנה זה שהוצרך המג"א דלא בשאר ארצות ולא היה די לו במה שכו' דכוה"ז אין בונין בהכ"נ ע"ת, משום דס"ל למג"א דאי נימא דנכלל מה דאיתא בגמ' דמגילה דכתיב כנסיות ע"ת עשוין גם שאר ארצות, קשה אטו חקרו כל העולם כלו וידעו שנעשין ע"ת ומנא ידעו זה, עכצ"ל דאמדו דעתם של כל העולם שמסתמא בונין ע"ת כדי שלא לאסור להם המכירה של בהכ"נ אם יחרכו א"כ אין לחלק בין זמן הזה לזמנם דגם עתה נשאר סברה זו דודאי דעתם כדי שלא לאסור המכירה, לכן כ' המג"א דלא נכלל בכלל בכל שאר ארצות רק בכבל שנהגו להתנות א"כ אף כלא התנו אמרינן סתמא כהתנו דמי, אבל כשאר ארצות שלא נהגו להתנות סתמא לאו כהתנו דמי ושפיר כ' המג"א דכוה"ז שאין נוהגין להתנות סתמא לאו כהתנו דמי.

אבל אני תמה מאד על המג"א לדבריו דדוקא בכל, א"כ איך כתבו תוס' במגילה דף כ"ח ע"ב ד"ה כתי דבא"י לא מהני תנאי, וכלי ספק הוכרחו לזה מדנקיט דוקא בכל, ולדעת מג"א הא גם שאר ארצות לא נכללו בכלל בכל, ונקיט בכל משום דהם נהגו להתנות ולא בא"י ומג"ל לתוס' דלמא אפי' התנו כפי', אע"כ מוכרח מדברי תוס' כדעת המ"ב, דגם שאר ארצות עשוין ע"ת ומוזה הוכיח שפיר מדנקט בכל הוא למעט א"י דל"מ תנאי.

ועוד קשיא לי על המג"א דאי נימא דוקא בכל, א"כ איך נאמר דבהכ"נ של מדינת כבל ע"ת עשוין אטו ליכא כמדינת כבל בהכ"נ של כרכים ומאי מהני התנאי שלהם דלמא יש אחד בסוף העולם שאינו כמדינת כבל שגרב להם, והוא אינו נותן על תנאי וכמו שכו' המג"א בסי' קנ"ג ס"ק י"ב, בשלמא לדעת מ"ב דכל ארצות בונין על תנאי א"כ אין חילוק בין המקבל ובין הנותן דזה מקבל ע"ת וזה נותן ע"ת, אבל אם בכל דוקא מאי מהני התנאי בכרכין של כבל אם הנותן משאר ארצות.

מכל הקושיות האלו היה נראה דהלכה כדעת המ"ב ונשאר התירא של המ"ב אמנם חלילה לי להדויט להכריע נגד דעת המג"א.

ונלענ"ד לישב קושי' אלו דמה שכ' תוס' במגילה דבא"י לא מהני תנאי, לא הוכיחו בן מדנקיט בכל דוקא רק הוכחה אחרת היה להם מדכתבו שם דבעמידתן לא מהני תנאי רק בחורבנן והוקשה למה מהני תנאי בחורבנן ולא בעמידתן, ונלפענ"ד לפ"מ שהקשה המג"א בס"ס קג"א על מה שכ' תוס' להכי מהני תנאי בחו"ל משום דכשיבא הגואל קדושתן יפקע והקשה המג"א הא כל בתי כנסיות שבחו"ל יקבעו בא"י ותי' דהיינו דוקא בעמידתן אבל בחורבנן לא יקבעו יעו"ש, וממילא למדנו החילוק מה דמהני תנאי בחורבנן ולא בעמידתן דבחורבנן לא יקבעו בא"י לכן אין קדושתן לעולם כי בכיאת הגואל יפקע קדושתן אבל בעמידתן שיקבעו בא"י קדושתן לעולם ל"מ תנאי וכיון דבעמידתן בחו"ל לא מהני תנאי משום שיקבעו בא"י א"כ מוכרח דבא"י ל"מ תנאי אף בחורבנן ודוק.

ועתה נבוא לישב בס"ד קושי' שני' שהקשיתי על המג"א, וטרם נבאר דברי המג"א מ"ש ס"ק י"ב וז"ל ובהג"א משמע קצת כדבריו ומ"מ אינו מוכרח ועיי' במחצית השקל מה שפי' בו ואחרי נשיקות קדושת עפרות זהב שלו, אין כאן מעם מספיק.

והנלענ"ד לבאר דברי המג"א מ"ש ואינו מוכרח, כוונתו כי לדעת המ"כ סתמא ע"ת בונין הבהכ"ג דלמה יאסרו להם דבר שיש לו היתר ובלתי ספק עשאן ע"ת, אמנם המג"א לא ס"ל כדבריגו, ודאי אם היה הדין דבהכ"ג גם בעמידתן מהני תנאי, היו דברי המ"כ נכונים דודאי מסתמא התנה, דלמה יאסרו עליהם דבר שהיה לו היתר ע"י תנאי למוכרו ולהוציאו לחולין, אבל כיון דקי"ל דבעמידתן ל"מ תנאי רק בחורבנן מה שאינו עכשיו ואינו מועיל להם כלום כ"ז עמידת בהכ"ג, ומה שיהי' כשיחרב הבהכ"ג ע"ז אינן נותנין לב בשעת בנין בהכ"ג ואין דעתן להתנות זה דעת המג"א, אמנם כ"ז לדידן דל"מ תנאי בעמידתן אבל הריא"ז דס"ל דגם בעמידתן מהני תנאי כמו שכ' המג"א עצמו בסק"ב א"כ מועיל להם התנאי לאלתר בישובן גם המג"א מודה דסתמא ע"ת עשוין ודוק, וזה כונת המג"א לענ"ד.

היוצא לנו מזה בדבר שמהני תנאי בעמידת בהכ"ג מודה המג"א דסתמא ע"ת עשוין, ומעתה אני אומר דבטל דין כרך בזה"ו דמה דמועיל גם בעמידת בהכ"ג כ"ע מודין דסתמא ע"ת הן עשוין וכל עיר המקבלין וגם אותן הנותנין נותנין ע"ת כדי שיהי' להם היתר למכור אותן וז"ה במעמד אנשי העיר ומאי דל"מ תנאי בעמידתן היינו דוקא שיוכלו למכור וז"ה בלא אנשי העיר להפקיע קדושתן לגמרי, אבל עכ"פ מועיל להפקיע מקדושת כרך לקדושת כפר ומה שהשיג המג"א בס"י קג"ג ס"ק ט"ו על היתר של המ"כ לבנות מעצים ולבנים שניתותרו אף בכרך מטעם כיון שבנו להם בהכ"ג אחר מה איכפת להו כלבנים

לב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

ולמעם זה אפילו בידוע שבהכ"נ נבנה בלא תנאי שרי, ע"ז השיג, אבל בצירוף היתר התנאי מודה המג"א דשרי אף בשל כרכים להוציאו מקדושת הכרך לקדושת הכפר כמכירת זמ"ה כמעמד אנשי העיר, כיון דזה התנאי מועיל גם בעמידתן ודוק היטב, וזה היתר א'.

והנה כס' קנ"ג ס"ק י"ב הביא המג"א בשם מב"ט ח"ל ואם אינם מתפללים בכהכ"נ יכולים למוכרו, וזה ספר החתום ולא ידעתי מהו.

ועיינתי במב"ט כס' קמ"ג אחד היה לו כותל חוצץ בין ביתו ובין הכיהכ"נ וסתרו הכותל ובנה אותו מחדש ובכנין החדש לקחו חצי אמה מכהכ"נ לביתו, והכהכ"נ היה מושכר ולא התפללו וערערו הצבור על החצי אמה, וכ' שם המב"ט ח"ל כפי מה ששמעתי רוב הקהל מרוצין למכור לו אותו חצי אמה מצד הדין אחר שיסכימו שבעה ט"ה יש להם רשות אפילו היה כהכ"נ של עיירות שהיו מתפללין בו כ"ש שאין מתפללין בו וכיום שאין מתפללין אפילו שהוא כהכ"נ של כרכין יש להם רשות לז' ט"ה למכור חצי אמה זו. ובאמת לא זכיתי להכין מה שזוכר שם כתשו' שהכהכ"נ היה מושכר לדירה ואיך אפשר זה הא אוגרי ומשבוני אסור.

עב"פ מבואר שם במקום שאין מתפללין בכהכ"נ שרי למוכרו אף בכרכים א"כ הא בחורבנן נפל דין כרך בבירא דהא גם בחורבנן אין מתפללין בה, ואי משום דמיקרא היו מתפללין בו, גם שם בכהכ"נ כעובדא דמב"ט היו מתפללין בה דהא היה עב"פ פ"א בהכ"נ, א"כ למה אוסר המג"א לננות בעצים שנשאר בית דירה בכרכים הא כבר נבנה כהכ"נ וכעובדא דמ"כ, ואלו עצים ואכנים א"א להתפלל עמהם, והלא נראה כי המג"א מודה למב"ט כיון שהביאו.

ועבצ"ל ולישב דעת המג"א דוקא במעשה דמב"ט דמבואר שם דכותל חדש הוה היה טובה מאוד לכהכ"נ, ואם יסתרו הכותל יהיה הפסד לכהכ"נ וכיון דהוא צורך וטובה לכהכ"נ שלא יסתור הכותל התיר המב"ט אפי' בכרך המכירה, אבל בנידון המ"כ שהתיר מעצים ואכנים לננות בית דירה שאין זה טובה וצורך כהכ"נ כרא חלק המג"א על המ"כ ואוסר. וא"כ בני"ד כק"ק אוהעל דהחצר הוה טובה לכהכ"נ החדש וצורך בו למהלך לכהכ"נ דמי ממש לנידון המב"ט דאף בכרכים יכול למוכרו, וזה היתר שני. וזה כתבתי לישב דברי המג"א.

אבל לענ"ד נראה דהמב"ט ס"ל דדין איסור מכירה בכרך אינו אלא בכהכ"נ בעמידתו וכישובו שמתפללין בו אבל בחורבנן לא מצינו איסור המכירה בכרך לא בגמ' ובראשונים ולא בש"ע.

שערי הלכות

וקצת ראי' לזה אני אומר דהנה במגילה דף כ"ו מבואר אמר ר' שמואל ב"נ אמר
 ר' יונתן ל"ש אלא בהכ"נ של כפרים אבל של כרכים כיון דמעלמא אתו
 לא מצי מזבני ויפלא מאד למה נקיט בהכ"נ הא כרישא איתא בני העיר שמכרו
 רחובה של עיר לוקחין כדמי' בהכ"נ ולמה לא אמר ל"ש אלא בשל כפרים אבל
 בשל כרכים אסור אלא עכצ"ל מדנקיט בהכ"נ דוקא בהכ"נ שקדושתו חמורה
 משל רחובה כדא אסרינן של כרכים ולא כרחובה שקדושתו קלה מבהכ"נ, וא"כ
 דבהכ"נ כחורבנן קילא מבהכ"נ בעמידתן, דבעמידתן ל"מ תנאי וכחורבנן מהגי
 תנאי ובמתני' מיירי דוקא בעמידתן ולא מיירי כחורבנן עד משנה ג' דף כ"ח ועוד
 אד"ר, ועוד דע"כ איירי בעמידתן דאי כחורבנן אמאי כשמוכרין בהכ"נ לוקחין
 תיבה הא גם בהכ"נ יכולים ליקח דהוא עולה בקדושה וכיון דמתוס' מיירי בישובן
 ועלה קאמר ל"מ אלא של כפרים וכו' ומג"ל למימר כחורבנן בשל כרכים דלמא
 שרי כמו כרחובה של עיר לד"ה וצ"ע. עכ"פ מה שעשה ק"ק אוהעלי' משליש
 בהכ"נ חצר ומהלך לבהכ"נ החדש הוא היתר גמור לענ"ד והמחמיר אינו מחמיר
 רק מבזה קדשי שמים.

דל"ה

ובקולותיה הוה רבותיה ר' יוחנן ב"ר שילא ור' חנניאל ור' יוחנן ב"ר זכאי ור' יוחנן ב"ר זכאי ור' יוחנן ב"ר זכאי

א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי
א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי	א"ר ר' יוחנן ב"ר זכאי

מִן הַנְּאֻז רַבִּי עֲמֵרָם בְּלוֹהֵם זצ"ל
מח"ס שו"ת בית שערים¹

דרשה לחינוך בנין ביהכ"ג ומקוה

ועשו לי מקדש וכו' כששמעו מה"ש הקב"ה אומר למושה עשה לי משכן שאני מתאוה לשכון אצל בני התחילו אומרים למה אתה יורד לתחתונים, בנין נאה, שבחך הוא שחיה' בשמים שנא' תנה הודך על השמים, לכו לשמים, א"ל הקב"ה חייכם שאני עושה כמו שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ, בכנין נאה מחשבתו וזה יותר, וכ"ש בעיר קטנה שעושי' הלוואה לזה וודאי ראוי מזה על מחשבתם הטובה זה מסורה והמלאכה היתה גדולה, מן הארץ עד לשמים גדול לא רם והראוי כי בטורת גדול נעשה, זה והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר, גם לפרוע הלוואה אח"כ, זה והמלאכה לא ליום ולא ליומים - זה אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום אמר הקב"ה אם הלכת להתפלל בתוך ביה"כ אל תעמוד על פתח החיצון להתפלל, בשביל שחיצוניות נאה גם לאו"ה, אלא הוי מתכוין להכנס דלת לפנים מדלת לשקוד על דלתותי על דלתי אין כתיב כאן אלא על דלתותי, שיפוי החיצונית פותח לב הפנימי.

וזה בעון שני דברים ע"ה מחים, עם העון ואינם עושים תשובה, על שקורין לאה"ק ארנא, יופי החיצוניות ועל שקורין לביה"כ בית עמא, יען שגם או"ה בונין בית תפלה נאה - זה רב תמא בר חנינא ור' הושעיא הוי מטיילין באילין כנישתא דלוד אר"ה לר"ח כמה ממון שקעו אבותי כאן א"ל כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן, שראוי שנפשם לה', לא הוי אית בר נש דלעיין באוריייתא, והיו צריכים להראות בזה - זה יודא ב"ר עאל לכנישתא שבק סנדלוי, המפריד מן הארציות כי יפוי הארציות גורם מחשבה טובה ואולי' אמר אלו לא אולי' לכנישתא לא אולי' סנדלוי, שבמק"א צריך להיות מופרד מן הארציות - אך כמה יודע איפוא שאין כונתם לדמות לאו"ה שאם עושין לש"ש מצוה גוררת מצוה וכוונם אח"כ גם מקוה זה מה טובו אוהליך יעקב וכו' כנחלים נטיו וכו' וברכות ט"ז וארחב"ח למה נסמכו וכו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה

שערי הלכות

לה

לטהרה אף אוהלים מעלין את האדם מכף חובה, שעשה להתדמות לאו"ה, לכף זכות, ע"י נחלים גודע שעשה לש"ש.

וזוה מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומר לא יהא להם ביהכ"נ וביהמ"ד אמר מה טובו וכו', שאחר בנין ביהכנ"ם עושין מקוה וזוה אין חפצים וממילא לא יבנה ביהכנ"ם - עם וירא משה את כל המלאכה - ועם מנין לעומד בכיהכנ"ם וכו' - ועם היכן הוא מצוי בכיהכנ"ם וכו'.

אך אומרים שיש מקוה בעיר גדולה אבל צריך להיות בכ"מ כמו שהש"י הוא בכל מקום, וזה מקוה ישראל, צריך להיות בכל מקום כמו, ה', אך אומרים שהוא אין צריך לה רק חבירו וז"ל דצריך לעשות גם בשביל חבירו כמו שה', מושיעו בעת צרה, בשביל חבירו הצדיק וגם חחרות לביתם ביום ואית ב' משום סרך בתה, וזה מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, דילמא נפקי מיני' בנים דמעלי יעקב פדה את אברהם - אבל אם עושה להתפאר בפני או"ה בונה ביהכ"נ ולא מקוה כי מקוה הוא חק כמ"ש רמב"ם סוף מקוואות ומונין ומשיבין על ישראל אך באמת גם הם מקבלים חוק עריות יען שאין תאותם בצנעה אבל במקוה אין חפצים אפי' נגיד להם טעם מחמת תאוה לכן האיש החכם נגיד להם רק שהוא חק, וזה ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וכינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את החוקים האלה ואמרו רק ובבעה"ט ר"ת ערוה וס"ת מקוה, כי ערוה אומרים ששומעים ומבינים ומקוה ק"ל ואתם תאמרו להם שמבינים זה כמו זה רק שהתאוה מעור עיניהם והכל חק, לכן ואמרו רק עם נבון וחכם הגוי הגדול הזה, שיוודים לסוף דעתם וכונתם.

וזה שבת ל' ע"ב כתיב ענה כסיל כאולתו, פי' אם הוא כסיל רק כאולתו שחושב שהדין עמו מצוה לומר לו טעם להסיר אילתו ממנו, ובתיב אל תען כסיל כאולתו, אם רוצה מחמת תאוה לעשות כאולתו אל תען אותו לומר לו טעם בחנם, וזה הוא בר"ת, שחושב באמת שכתורה עושה, הא במילי דעלמא, שמתאוה לעשות כהעולם.

וזה בן זומא אומר מצינו פסוק הכולל יותר בתורה שמע ישראל ה' אלקינו, כמו שצריך מקוה לרבים, ה' אחד, כמו בן ליחיד ומעטים אך אומר שהוא א"צ רק חבירו לכן, בן נגם אומר מצינו פסוק הכולל יותר ואהבת לרעך כמוך אני ה', שמעון בן פוי אומר מצינו פסוק הכולל יותר את הכבש האחד תעשה בבוקר, ועי"כ מצוה גוררת מצוה, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים עמד ר' פלוני על גליו ואמר הלכה כבן פוי שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני

לו גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

מראה אותך, פי' כונת לך, את תבנית המשכן וכו', שניכר בקרבן כסף וטורח זה כי ה' שוכן בלכם אז מצוה גוררת מצוה, וכן תעשו לדורות.

וזה ירושלמו יומא פ"ד ואת כל הבית צפה זהב שהי' זהב שעושה פירות, מצוה גוררת מצוה, וכדתנינן תמן גפן של זהב הי' עומד על פתחו של היכל, אשתך כגפן פורי', פירש"י אשה שדמי' מרובין בני' מרובין, בירכתי ביתך, יהי' לה מקוה לטבול משום סרך בתה כנ"ל כדי שיהיו, בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך וגם אם צריך לזה מעות זהב הרבה עומד למעלה במדריגה מפתח ביהכ"ג, א"ר אחי ב"ד יצחק בשעה שבנה שלמה את ביהמ"ק צד כל מיני אילנות בתוכו, דררשיו כענפיו למעלה כן בנין הנאה ראי' על טוב לבב ובשעה שהי' אלו שבחוץ עושין פירות, וגוררין מצוה, אלו שבפנים עושין פירות, והתלהב ביראה ואהבה, אימת רבש"ע, ולא גררו מצוה, בשעה שהעמיד מנשה צלם בהיכל, שהי' רק צלם ודמות לאו"ה חיצוניי, הר"ד ופרח לבנון, שיפרח ויוציא פירות, אומלל.

מִרְן הַגֵּאֹן רַבִּי עֶמְרֵם בְּלוּהִם זצ"ל
 בַּעַל שו"ת בֵּית שְׁעָרִים

ב"ה סוגיא דתדיר ומקודש זבחים פ"ט ומנחות מ"ט

בב"י או"ח סי' כ"ה הביא בשם נמ"י הטעם שבתחילה מתעטף בציצית ואח"כ מניח תפילין משום דמצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ראוי להקדים ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת ויו"ט ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ע"ש ובשג"א סי' כ"ח תמה שהרי דעת ר"פ דאפי' כסות יום פטור מן הציצית כלילה נמצא דאין מצות ציצית נוהג כלל כלילה אבל תפילין דעת ר"פ דמה"ת נוהג גם כלילה וא"כ תפילין תדירה מציצית דתפילין נוהג כלילה וציצית אינו נוהג כלילה ע"ש:

ולפענ"ד נראה סברא ישרה דבהאי דתדיר קודם דילפינן מקרא דמלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה לא ילפי' רק עשי' דעשיית מעשה המצוה שהוא תדיר עושה קודם מעשה מצוה שאינו תדיר כמו שעושה מעשה תמיד קודם למעשה מוספין ולפ"ז בציצית ותפילין אין אנו דנין על מה שהוא מעוטף בציצית ומוכתר בתפילין רק על מעשה הנחה והעיטוף ומעתה נהפוך הוא דציצית כיון שאין זמנם כלילה א"כ צריך לעשות מעשה הלכישא בכל יום אבל תפילין כיון דזמנם גם כלילה אינו מחויב לעשות מעשה הנחה בכל יום רק בא' בשבת ועיי' באו"ח סי' ח' סמ"ז וס"ל ס"ג וא"כ שפיר הוי מעשה עיטוף בציצית תדיר ותדיר קודם ואע"ג דאם נכנס לביה"כ כמה פעמים צריך לחלצם ולהניחם אח"כ עיי' או"ח סי' מ"ג מ"מ זה מקרי רק מצוי ולא תדיר וא"כ תדיר דציצית עדיף כמבואר בזבחים דצ"א דתדיר עדיף ממצוי:

עוד הקשה שם כיון דאינו מחויב לחזור אחר טלית בת ד' כנפות ולעשות בו ציצית רק אם לובש טלית בת ד' כנפות צריך לעשות בו ציצית א"כ לא מקרי תדיר רק מצוי לפי שאין תדירותו חובה והוי רק בשלמי' דאמרי' דצ"א דמקרי רק מצוי ולא תדיר ע"ש. ולפענ"ד נראה דמצוי לא נקרי תדיר היינו כמ"ש ראשונים בקידושין נו"ן דרובא מסכלי והדר מקדשי או איפכא לא הוי רוב גמור

* מכת"ק המונח בגנוי מרן שליט"א - מתוך ספר שו"ת בית שערים החדש העומר לצאת לאור בקרוב בעז"ה

לח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

כשאר רוב כיון שאינו כמבע רק תל" במנהגא והסכמת אנשים ע"ש וה"נ נהי שמצוי שאנשים נודרי' ונודכי' ומביאין שלמים מ"מ כיון שאינו חובה ותלוי רק ברצונם לא מקרי תדיר אבל ציצית מה שלובשי' תדיר אינו תלוי ברצונם אלא משום דאמרינן מנחות מ"א ענשיתו אעשה א"ל אין בעידן ריתחא שפיר מקרי תדיר:

ויש להסביר יותר דשלמים אף שמביא פ"א לא זה גורם שיביא עוד הפעם ומה שמביא א' אינו גורם שיביא אדם אחר וא"כ גם התדירות אינו חובה אבל ציצית מה שלובש כיום א' מטעם דעונשי' אעשה בעידן ריתחא זה גורם שלובש בכל יום זה הטעם לכל אנשים שבעולם א"כ אף שמצות ציצית אינו חובה אבל תדירותו חובה. זה שדייק רש"י מצוי קאמרת שאין תדירותו חובה וכו' ולא כתב שאין מצותו חובה:

ועוד אפשר כמ"ש בכרכות כ"ו דאע"ג דקי"ל תפילת ערבית רשות היינו היכי דלא צלי כלל אבל היכי דצלי ל' ת"ע שוי' עלי' כחובה וה"נ כיון שמתעטפין בציצית כל היום שוי' עליהו כחובה ושפיר מקרי תדיר ויש לחלק דשם רק אותו הפעם שויא עלי' כחובה ע"ש:

והמחבר סי' כ"ה כתב אחר שלבש טלית מצוייין יניח תפילין שמעלין בקודש וכו' והקשה שג"א כלפי ליי' דאדרבה כל המקודש מחבירו קודם לחבירו וכן הק' דג"מ שם עוד הק' דג"מ הא בכ"י נתן טעם משום דציצית שקולה כנגד כל המצות או משום דתדיר. ולפענ"ד נראה דיש לחלק ולומר דלא אמרינן מקודש אלא אם מעשה המצוה שעושה מקודש יותר כגון זריקת דם החטאת שמרצה או אברי עולה מפני שהוא מרובה מעשה הקמרתן מקודש יותר וכן כולם כמשנה זבחים פ"ט מעשה המצוה שהוא עושה גדולה יותר ומקודשת יותר אבל תפילין וציצית נהי דתפילין חפץ מקודש שהם תשמישי קדושה וחפץ הטלית אינו רק תשמישי מצוה מ"מ המצוה שעושה בתפילין אינו מקודש יותר מן המצוה שעושה בציצית לכן לא שייך ב' מקודש מחבירו קודם לחבירו רק אדרבה מעלין בקודש [עי' שו"ת בית שערס או"ח סי' של"ט]. אלא דז"א דהרי קתני שם כמתני' אשם קודם לתודה וכו' מפני שהוא קדש קדשים אלמא דכשעושה מצוה בחפץ מקודש יותר המצוה מקודשת יותר ומקרי מקודש לכן כתב הב"י דציצית שקולה ככל המצות או תדיר וא"כ מעשה מצות ציצית שקולה כמעשה הנחת תפילין שהוא מקודש וכיון דשקולין ממילא ציצית קודמת משום דמעלין בקודש:

ועוד נ"ל עפמ"ש באו"ח תרפ"א מדליקין ג"ח בביהכ"נ קודם הבדלה והטעם משום דאפוקי יומא מאחרינן והקשה טו"ז שם הא הבדלה תדיר ותדיר

עדיף מאפוקי יומא מאחר' ושמעתי לתרין בשם הגאון מוהר"ן חריף דהא דמקדמינן לתדיר היינו משום שזה כבודו להקדימו אבל כאן אדרבה כבוד לתדיר דהיינו הבדלה לאחריו משום דאפוקי יומא מאחרינן ולפ"ז יש להקשות מ"ט מקדמי' למקודש משום שזה כבודו אדרבה נאחר אותו וזה כבודו לאחרו משום מעלין בקודש ולא מורדין אך נ"ל לחלק דל"ש מעלין בקודש אלא כאם עדיין אפשר להיות הקדושה קלה ומעלין אותו לקדושה חמורה אבל כאן אם זרוק דם שאינו מקודש תחילה כבר לא יהי' בעולם שאינו מקודש בשעה שיזרוק המקודש ל"ש מעלין בקודש ואינו ניכר מעלת המקודש רק אם מקדים לזרוק בשעה שגם האינו מקודש בעולם דאז ניכר מעלת המקודש. וכ"ז בוריקת דמים אבל בציצית ותפילין שבשעה שמגיה תפילין המקודש יותר עדיין מעוטף בציצית וניכר מעלת המקודש דמעלין בקודש או אדרבה עבדינן המקודש באחרונה שזה כבודו דמעלין בקודש וא"ש:

ושלישית נ"ל ע"ד הג"ל דהרי הא דמעלין בקודש ילפי' במנחות צ"ט מאת מחתות וכו' בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח ולפ"ז ל"ש מעלין בקודש רק בגוף א' ולא בשני גופי' ולכן בדם חטאת ודם עולה שהיו שני גופי' ל"ש מעלין בקודש ולכן מקודש קודם זהו כבודו אבל בציצית ותפילין שהם על גוף אחד דשייך מעלין בקודש א"כ כבודו של מקודש לאחרו משום מעלין בקודש לכן מקדימין ציצית שאינו מקודש לתפילין שהוא מקודש:

ועיין בשג"א סי' ס"ב שתמה על דברי רש"י ד"ה מוספי ר"ח מקודשין משל שבת דאקרי מועד ולפ"ז כ"ש דמוספי יו"ט מקודשין משל שבת דודאי אקרי מועד והלא במנחות מ"ט: סד"ה וש"מ תמידין עדיפי וכתב רש"י ושבת קדוש מיו"ט ע"ש באריכות. ולפענ"ד לק"מ דודאי קדושת היום דשבת עדיף מיו"ט דיש בו חיוב סקילה ואו"נ אסור בו וקדושת היום פועל על קרבנותיו דקדושי טפי מקרבנות דיו"ט אלא דבר"ח מילתא אחריתא הוי בי' כיון שאינו אסור בעשיית מלאכה א"כ אמאי קרוי מועד רק משום מוספי ר"ח אלמא דמוספי ר"ח קדושי כל כך שגורמין ליום שקרוי מועד לכן קדושי טפי מקרבנות שבת אבל קרבנות יו"ט דלא הם גרמו ליום שיקרא מועד רק נקרא מועד מפני שאסור בעשיית מלאכה ואדרבה היום גורם קדושה לקרבנותיו אז וודאי קרבנות שבת קדושי טפי שקדושת שבת עדיף משל יו"ט:

ומה שהקשה עוד שם לל"ב של רש"י דמה שזמנו היום מקרי מקודש טפי ממה שזמנו למחר א"כ בוכחים צ' דאבע"ל תו"מ איזה קודם ופשיט לי' מהתמידין קודמין למוספין ואע"ג דמוספין קדושי והא התם ביום א' הוא ואפ"ה קרי

מ גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

למוספין מקודש ע"ש אין לו הכנה דנהי כל מה שזמנו היום מקרי מקודש לגבי מה שזמנו למחר מ"מ גם בשניהם כיום א' נמי אפשר שא' מקודש מחכירו:

ושוב הקשה שם אמאי דאמרינן זכחים צ"א דר"ה קדוש טפי מר"ח ואמאי כיון דשניהם אקרי מועד. ולפענ"ד לק"מ כיון דא"א לר"ה בלא ר"ח א"כ הוי שתי קדושות לכן ר"ה קדוש טפי ופשוט:

ועוד הקשה שם מאי קמיבע"ל במנחות מ"ט תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא איזהו מהם עדיף תמידין משום דתדיר או מוספין משום דהו"ל מקודש הא במסקנא זכחים מוכח דפשיט ל' בקדם ושחט לאינו תדיר חזוק לשא"ת כיון דכבר הגיע זמן חיובו וא"כ ה"נ פשיטא דמוספין דהאידנא עדיפי כיון דכבר הגיע זמן חיובם. ולפענ"ד נראה לחלק דוקא בזכחים שאפילו נאמר שיקדים לתדיר מ"מ מחויב הוא לזרוק אח"כ גם שא"ת שפיר אמרינן כיון דחיוב שאינו תדיר בא עליו תחילה ועדיין אין עליו חיוב התדיר זורק שא"ת כרישא אבל שם במנחות שא' יהי' בטל לגמרי והספק איזהו מהם יכטל א"כ זה שצריך להיות בטל אין עליו חיוב כלל ואי נימא תמידין דלמחר עדיפי משום תדיר א"כ אין עליו חיוב כלל להקריב מוספין דהאידנא ע"כ ל"ש למומר דחיוב דמוספין דהאידנא בא עליו תחילה דתדיר גורם שלא יהיה עליו חיוב כלל וא"ש:

הגאון רבי בן ציון בלוהם וצ"ל
בנו ומ"מ של מרן הבית שיערים

שאלה בנדרון שינוי מקום ספסלי בהכ"ג

שאלה בביהכנ"ס אשר הספסלים שכתוכה מסודרים כולם פניהם פונים קדמה וזולת המקומות שבכותל מזרח שפניהם כלפי העזרה ואירע שהגבאי עשה שינוי מקום מדעת עצמו כדי להרכות הכנסת הקהל כאופן זה שלקח ג' ספסלים ארוכים התחתונים שבקצה ביהכנ"ס מצד דרום שהם של ד' ד' ישיבות והעמידם במקום ספסלים של ברכת כהנים שבין אה"ק לבימה שהם של ג' ג' מקומות ואותן ג' ספסלי של בר"כ הקצרים העמידם בקצה ביהכנ"ס וע"י חילוף זה נתוסף ככל שורה של מקומות דבר"כ מקום אחד שיש לו עילוי בדמים ובעלי המקומות של בר"כ מערערי בדבר ישיבות של ד' ד' שהעמידו להם הם קצרים מן הראשונים ועומדים צפופים במקומותם למושבותם וגם נתקצר מעבר דרך הרכים ע"כ חזאת לדעת כי המקומות שבביהכנ"ס שאנו דנין בו אינן מכורי' לבעליהן לצמיתות רק מושכרים לשנה ורק מי שמוחזק במקומו מכבר מניחין אותו בחוקתו ונשאלתי מהאקרו"מ אם יש מקום לערעור שלהם אם יש איסור בחילוף זה כלל ואם לאחר שכבר נעשתה החילוף ההוא אם מותר או אם יש ג"כ חיוב בדבר להחזיר הספסלים למקומן הראשון ובעמוד והחזר קאי:

תשובה הגה זה יצא ראשונה כמה שנוגע אל הערעור דלפענ"ד אין מקום לערער דאף דקי"ל בחו"מ סי' קס"ב ס"ז בהג"ה בשם תשו' הריב"ש שאם הגבאים רוצים להוסיף ספסלים במקום שהי' מקודם פנוי ודיק יכולין בעל המקומות למחות בידם הגם שהמה יחידים יען שמיצר להם הדרך ואף שהדרך הוא רה"ר ושייך להקהל מ"מ כיון שמיצר להם אזה דבר יכולין למחות ע"ש וא"כ לכאוי' גם בנ"ד בידם למחות כיון שצד להם המקום מכאשר הי' בתחילה ואדרכה כש"כ הוא בנ"ד כיון שהצירו להם המקום ששייך רק להם ועדיף מן הדרך הגו' בשו"ע שהוא רה"ר והרכים מרוצים ורק אלו היחידים מוחין בדבר מ"מ ג"ל חה שייך רק בישיבות ביהכ"ג שמכורין לבעליהן לצמיתות בקנין עולם שהוא קנין שהוא שלו ויכול למחות ולערער שלא יצורו לו הדרך שאין טובי העיר יכולין לדחותו למקום אחר משא"כ בנ"ד שכל המקומות ומושבות בני ישראל הם

מב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

רק שכורים לבעליהם לשנה ואין לבעלים בהם קנין הנוף אפילו אם החזיקו לישב במקום אחד רבות בשנים מ"מ הרי קי"ל בחו"מ סי' קמ"ט סל"א בהג"ה דהמחזיק בשל קהל י"א דל"ה חזקה וכן אם הם החזיקו בשל אחרים והרמ"א שם אינו חולק רק אהא דאם הם החזיקו בשל אחרים דבזה ס"ל דמהני אבל ביחיד המחזיק בשל קהל מודה הרמ"א דלא מהני כמבואר שם, ואפילו בחזקת מצוה שמבואר ברמ"א שם דהוי חזקה מ"מ כבר הביא פ"ת שם בשם ס"ח ותשו' מהר"י הלוי אחי המו"י דלא מיבעי' בהחזיק במצוה כחנם דמי שרוצה ליתן מעות עבור המצוה דהוא קודם אלא אפילו בחכם שהחזיק במצוה בשכר וכאו אינם מהוגנים והוסיפו לתת לצדקה יותר עבור המצוה שהם קודמין כיון שיש ריוח לעניים ע"ש ובאחרונים שהאריכו בזה ואכ"מ וא"כ כש"כ בג"ד דכטלה טענת חזקה בענין הישיבות שבביהכ"ס אם יש ריוח להקהל וכל המוסף בשכירות קדם חכה ואם צר להם במקום הזה יכולין לדחותן לישיבה אחרת וריוח והצלה יעמוד להם ממקום אחר ואם יש מקום לחזקת בעל המקומות הוא רק לענין דינא דבר מצרא שהם קודמין לשאר שוכר כיון דלרוב הפוסקים גם בשכירות שייך דינא דב"מ אבל גוף דבר זה אם במקומות שבביהכ"ס שייך כלל דינא דבר מצרא מחלוקת הראשונים הוא בטוש"ע חו"מ סי' קע"ה סג"ב וע"ש בסמ"ע וש"ך ואכמ"ל בזה:

ועתה נבא על הקולא ועל התמורה שהקיל להמיר ולהחליף הספסלים ומה' אשאל. עזר שלא אכשל בדבר הלכה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך והנה ז"ל הירושלמי פי"ב דשבת ה"ג וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן ושלמעלן למטה ומשני כמין קול וכו' וחש לומר שמא יתן שבכפנים מבחוץ ושכחוץ מכפנים טבעות היו מוכיחות וחש לומר שמא יחליף אר"א לוכסן ה' כתוב עליהם ופריך ויחליף אר"א והקימות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא אחוה קרש שזכה להנתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום ע"כ ומזה למד המג"א סי' ח' סק"ה בשם של"ה לעשות עטרה למלית מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית שלפניו יהיו לעולם לפניו ואפי' למה שהביא מג"א שם בשם הארז"ל של"ה מקפיד ע"ז לשום המלית תמיד על צד אחד או תמיד צד אחד על הרא"ש מ"מ כבר כתב בתשו' מהרי"א או"ח סי' ג' דזה דוקא במלית שהוא רק תשמיש מצוה אבל בתשמישי קדושה כמו תשמישי ביהכ"ס שפיר אמרי' קרש שזכה בצפון וכו' ע"ש ולפ"ז ה"ג בג"ד כיון שזכו הספסלים במקום שעמדו שם עד עכשיו אסור לשנותם ולהעמידם במקום אחר וכן העלה אבא מארי מאוה"ג זצ"ל בשו"ת בית שערים חאו"ח סי' נ"ה בסופו וגדולה מזו כתב שם דאפילו לשנות המקומות שהיו פניהם כלפי כימה אסור לשנותם כלפי מזרח ואפילו בספסלים חדשים שלא זכו עדיין במקומם אסור להעמידם כאופן שיהי' פניהם פונים קדמה

דמה לי אם הספסלים זכו במקום או המקום זכה בספסלים כיון שהמקום זכה להנתן שם ספסלי' ופניהם כלפי בימה אסור לשנותם כלפי מזרח ע"ש:

אמנם לדידי הפעוט גוף הדבר צריך התבוננות ועיון רב דהנה הקרבן עדה שעל הירוש' שם פי' נתן בצפון ששם השלחן בדרום ששם המנורה ע"ב ומעתה אני אומר דאין כונת הירוש' רלהכי אסור לשנות קרשי המשכן מצפון לדרום משום דשטח הקרקע של צד זה של המשכן והעזרה יש בה קדושה יתירה משטח הקרקע של צד האחר דסרגא דארעא חד הוא כראמר' קידושין כ"ז ע"ב וקדושה אחת היא לכל קרקע המשכן המסובב מקרשים אלו כי הקרקע היא גוש אחד אשר לא נוכל להגביל בה שתי קדושות נפרדות ואלו הי' לקרקע המשכן של צד צפון קדושה אחרת גדולה או קטנה מלאותו קרקע של צד דרום בודאי הי' התורה מגבלת עד היכן מגיע חלק זה שיש לה קדושה זו שלצד צפון אמה או חצי וכן להיפוך בצד דרום לעומת צד צפון ועוד דהאיך אפשר לומר דקרקע המשכן נתקדש שהרי נסעו ממקום למקום דדוחק לומר דאחר נסיעתן ואחר שפרקו המשכן פקע קדושה משום דלב ב"ד מתנה:

אמנם כונת הירשלמי הוא רמשום שהקרשים שלצד צפון עומדים סמוך ונראה לשלחן של מקדש וכו' לראות פני השלחן אסור לשנותם להעמידם לצד דרום לראות פני המנורה כי המנורה והשלחן שהם שני גופים נפרדים יצוייר בהם שתי קדושות נפרדות ואולי פשטה קדושת השלחן בקרשים העומדים סמוכים לו וא"א להעמידם לצד דרום שהמנורה עומדת שם והקרשים שבצד דרום שקבלו הקדושה מהמנורה הסמוכה להם לא יעמדו לצד צפון סמוך להשלחן שיש בו קדושה אחרת ומשונה מקדושת המנורה ובסוד אלוד מי יבא. ובוה מוכן הא דפריך בירוש' וחש לומר שמא יתן שלמטן למעלן וכו' שבפנים מבחוץ וכו' והוא פלא לכאור' דמה בכך אם יתן שלמטן למעלן שבפנים מבחוץ וכו' הא מ"מ הקרשים עומדים על אותו צד ומקום שהשלחן או המנורה עומדת ולמה הי' נתון בהם סימנים שלא יחליפנו ולא ימיר אותם בענין ואופן זה, אבל הוא הדבר אשר דברנו שהקפידא היא שאותו הקדש שזכה לראות שלחן של מקדש ואת המנורה הטהורה יראו תמיד פני הקודש הכלים המקודשים האלו ואותו קדש שהי' סמוך לשלחן או מנורה לא יתרחק ממנו ולכן איכא קפידא שזה שלמעלה שהי' סמוך יותר לשלחן לא יורחק ממנו ע"י הנחתו למטה כי אולי בקרבנו אל השלחן נתקדש ביתר שאת ואסור להורידו בקדושתו אבל קרקע המשכן שהוא גוש אחד וסרגא דארעא חד הוא קדושה אחת יש לו. ובוה הונח לן דעת מרן האר"י"ל שהביא מג"א שלא הקפיד במלית לשום תמיד צד א' על הראש דכיון שהוא גוף א' וחפץ א' אין בוה קפידא אם שנה ויחליף שלמעלה למטה ולית בי' משום הורדה בקדושה. וב"ה שזכיתי לכווין בוה לדעתו הגדולה של מחו' הגאון וצ"ל

מד גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

בתשו' מחנה חיים ח"ג סי' י"ד שגם הוא נחית לסכרא שכתבתי ועיין בתשו' מהר"מ שיק או"ח סי' ע"ה לענין אם מותר להחליף עץ חיים של ס"ת מימין לשמאל והעלה שם ג"כ דכל שהוא גוש וחפץ אחד אין קפידא משום הורדה בקדושה ולא משום קרש שזכה בצפון ונסתייע מד' המג"א סי' מ"ב [ועמ"ש אני בעניי בתשו' בענין רצועה של תפילין שנפסקה - נדפסה כסוף שו"ת בית שערים חיו"ד] אלא שיש לפקפק קצת דא"כ מה קפידא יש כמה שיתן שכפנים מכחויץ ושכחויץ בפנים דפריך הירוש' הא כאן שהוא גוף א' וקרש אחד מה לי צד זה או צד זה וצע"ק:

ומ"מ נראה דאפי' תאמר שבקרקע המשכן נמי שתי קדושות נפרדות מוגבלות יש בו ואותו שכצד השלחן נתקדש ג"כ בקדושה אחרת מצד שהמנורה עומדת שם דקדושת השלחן והמנורה פשטה גם בהקרקע שעומדין עלי' אבל בכית מקדש מעט הוא כתי כנסיות שלנו שאין לנו בתוכן לא שלחן ולא מנורה ובעוה"ר חסרנו כל אלה וקדושתן הוא רק בזכות תפלת רבים והיא המקדש אותם וודאי כל שטח הקרקע המסוכב ומוגבל מחומות ביהכנ"ס קדושה אחת היא וא"כ איפוא מה לי אם הספסל עומד במקום הזה או במקום אחר ואיך שייך כי' שום הורדה או מעלה בקדושה. ואחר זמ"ר מצאתי בשו"ת לכושי מרדכי סי' כ"ח שכ"כ מסברא דנפשי' כלי שום ראי' ע"ש:

אבל מה אעשה וכבר הורה זקן אבא מארי מאוה"ג זצ"ל דגם במקומות שכביהכנ"ס שייך משום קרש שזכה בצפון וכו' והכי מטין גם ד' תשו' מהרי"א שם ואני נזוה וחדל אשים אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש להכניס ראשי בין ההורים הגדולים ולהכריע ביניהם ועכ"ח דס"ל דכיון שהי' כמשכן שולחן בצפון ומנורה בדרום ממילא ככ"מ יש חשיבות לדבר שבקדושה לצפון ולדרום ע"ד שאחכו"ל כ"כ כ"ה ע"כ הרוצה שיחכים ידרים והרוצה שיעשיר יצפין וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום או דאפי' כלא חשיבות כלל אסור לשנות משום שכ"א זכה במקומו וכמ"ש קרבן עדה ד"ה אלא וכמו שהאר"ק אאמו"ר הגאון זצ"ל בתשו' כיש"ע סי' ס' והרי שלך לפניך ד' מג"א בשם של"ה דאפי' כמלית שייך משום קרש שזכה בצפון. וכמהרי"ל ה' סוכה הביא בשם רבו מהר"ש שהי' מסמן הדפים למחיצת הסוכה אכ"ג כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותה משנה לשנה ע"ש אך הוה סותר למ"ש מג"א סי' הרל"ז ס"ב דמי שיש לו סוכה בנוי משנה לשנה מ"מ אינה אסורה עד שישב בה כחג אע"ג דכבר ישב בה כשנה העברה מ"מ כשעבר החג כמלה קדושתה וצריך מעשה אחר שתחול קדושתה ע"ש וא"כ למה זה מהר"ש הי' נותן בהם סימנים לדפי הסוכה הא כיון שעבר החג כמלה קדושתה, ואולי מהר"ש משנת חסידים שנה כאן ולא מדינא דלא קי"ל הכי:

שערי הלכות

מה

ומ"מ ג"ל בנ"ד דלהחזיר הספסלים למקומן הראשון שפיר דמי ולא אמרי' דכיון שהחליפו את מקומן זכו במקום החדש ואסור להחזירן למקום הראשון משום דקרב שזכה בצפון וכו' שהרי לכאורה הדבר פשוט דבקרשי המשכן אם עבר והחליף של צפון לדרום שצריך להחזירן למקומן שהרי מקרא ילפי' דכמשפטו שאסור לשנותן ואולי דגם במשכן אם לא החזירן למקומן לית לן בה ואם לא נתן לא עכב שהרי בקרשים בעי' שנה עליו הכתוב לעכב כמ"ש תוס' פסחים י"א ריש ע"א זבחים ד' ע"ב ומנחות ל"ח סע"א ובכ"ד:

אבל ג"ל ממעם אחר דלענין להחזירן ל"ש משום קרב שזכה בצפון דלא מיבעי' לדעת ס' יריאים מצוה שכ"ד דקדושת ביהכנ"ס הוא מה"ת וילפי' ל' מקרא א"כ כיון שאסור לשנות הקרשים ממקום למקום במשכן הה"ג לענין תשמישי ביהכנ"ס כגון הספסלים ואם עבר שינה אמרי' דכ"מ דארל"ת אעל"מ וממילא לא נתפסו בקדושת המקום החדש וחזרין למקומן הראשון דאף דאיסור זה הוא רק לאו הבא מכלל עשה דוהקימות את המשכן כמשפטו כ"כ בשושנת העמקים להפמ"ג כלל י"ט דגם בלאו הבמכ"ע אמרי' דאעל"מ וכ"כ בשמ"ק הגדפס סביב הש"ס בתמורה דף ג' בשם התוס' דגם בעשה אמרי' אעל"מ וכן העלה בנובי"ת אהע"ז ס' קכ"ט ודלא כפנ"י שלהי גיטין דרוקא היכי דאמר רחמנא לא תעביד בלשון לאו אמרי' אעל"מ אבל היכי דליכא לאו אמרי' א"ע מהני ע"ש. אלא אפי' לדעת הר"ן מגילה כ"ח דקדושת ביהכנ"ס הוא רק מדרבנן ועיין אריכות נפלא בענין זה בשו"ת מהרש"ם ח"א ס' יו"ד מ"מ הרי דעת הסמ"ע בחו"מ ס' ר"ח דגם בדרבנן אמרי' אעל"מ מהאי דר"י בכתובות פ"א דכיון דאמור רבנן לא ליזבן אע"ג דזבין ל"ה זביני' זבינא ע"ש ועיין גובי' ס' ט' ונובי"ק חאהע"ז ס' ע"ז וחת"ס יו"ד ס' וי"ו ובית מאיר ס' ד' מה שפלפלו בזה ואכ"מ וכיון שכן חזרו המקומות הדרא לשורה קמא. אלא דלכאורה יש לפקפק גם בזה ממ"ש הפמ"ג או"ח ס' ע"ט במש"ז סק"א ובס"י פ"א בא"א סק"ד דהיכי שהמקום גורס ל"א אעל"מ וא"כ גם כאן שהמקום גורס האיסור ל"ש אעל"מ אך דבאמת ז"א דהפמ"ג קאי לענין אם עבר וקרא ק"ש במקום שאינו נקי דאסור משום והי' מחניך קדוש דשם וודאי המקום גורס האיסור ול"א דאעל"מ משא"כ כאן שהמקום קדוש גרם ופעל על החפץ שעמד שם עצם הקדושה והחפץ נתקדש בעצם קדושתו של אותו מקום קדוש ושוב לא חשיב שהמקום גורס האיסור להורידו מקדושתו וממילא דאם עבר והורידו מקדושתו אמרי' שפיר דאעל"מ והכא שפיר אפשר לתקן האיסור אי נימא דאעל"מ ונשאר בקדושתו הראשונה ומחזירו למקומו ול"ש סברת מהרי"ט הידוע גבי שוחט בשבת:

ושנית ג"ל למ"ש בתשו' מ"ח הג"ל וכ"כ בס' הר תבור ס' י"ב להתיר לעקור הכימה שהעמידוה במעות נגד הדין ומנהג ישראל תורה למעלה סמוך

לארה"ק ולהעמידה באמצע דכיון דשורת הדין שתהי' הבימה באמצע ביהכנ"ס והי' העמדתה מתחילה באומר מותר שונג או אפי' במזיד לא קנאה וכתה הבימה במקום הסמוך אצל ארה"ק ואין בזה משום קרש שזכה בצפון ע"ש וה"ג כנ"ד י"ל כיון שנעשה השינוי מקום של הספסלים בשגנה ששכחו ולא ידעו שיש איסור לשנות ולהחליף הישיבות א"כ לא זכו הספסלים מקומן החדש כלל דהן אם הטעם דקרש שזכה בצפון וכו' הוא משום קדושת החפץ שנתקדש ביותר במקום שעמד עד עכשיו לא נתפס בקדושת המקום החדש בטעות דק"ל ככ"ה כנזיר ל"א דל"ה הקדש וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מגזירות ה"ח והן אם הטעם משום זכי' בעלמא דהוי זכי' בטעות דלא קנה:

ועוד בה שלישי' לפ"מ שביאר דו"ז הגה"ק מדעש וצ"ל בשו"ת שערי צדק חאו"ח סי' ט"ו מעלות וחשיבות הישיבות דביהכ"ג בכלל דחשיבות של המקומות שבכותל מזרח הוא יען שאין שם הפסק כנ"א כלל דילפי' מקרא דחוקי' ויסב פניו אל הקיר שלא יהי' דבר מפסיק בינו לבין הקיר והשטענדר ושאר דבר הקבוע לכותל אינו חוצץ כמבואר בסי' צ' סכ"א ומג"א שם ומעלה זו יש ג"כ כשורה הראשונה של בר"כ באותן המקומות שהם מול ארון הקודש ולא אחורי העמוד שהש"ץ עומד להתפלל ואחורי מקום עמידת הראב"ד ולעומת מעלות וחשיבות כותל מזרח יש למקומות של בר"כ מעלה יתירה שא"צ לזוז ממקומם בשעת ברכת כהנים כשעומדים לדוכן כמו העומדים בכותל מזרח דחשיבי עם שאחורי הכהנים וצריכים לילך ממקומם כבר"כ למקום אחר כמבואר בסי' קכ"ח כמג"א סקל"ו ע"ש שהאר"י. ומעתה נחוי אגן מעלות וחשיבות של צד צפון ודרום שבביהכ"ג שאנו דנין על' אשר כולם מסודרים שורות שורות ופניהם פונים קדמה נגד מעלות וחשיבות של מקומות בר"כ. והנה השורות של צד צפון ודרום המסודרים מן הבימה ולמעלה לצד מזרח בשטח אחד עם אותן המקומות הנקראים מקומות בר"כ גם הם לא נופלים בחשיבותם מהישיבות של בר"כ דכל המעלות של מקומות דבר"כ איתניהו נמי בהו זולת מקומות האמצעים של שורה ראשונה של בר"כ שהוא מול ארה"ק ממש ואין אדם מפסיק ואית בי' תרתי למעליה דמה לי אם הוא באמצע ביהכ"ג מה לי אם הוא לצדדין ואותן השורות של צפון ודרום המסודרים מן הבימה ולמטה לצד כותל מערבי גם הם שורות העליונות כמעלה וחשיבות לעומת המקומות של בר"כ עפ"י מס' סופרים שהביא ב"י סי' קל"ד דגולל ס"ת עם ג' דפים ומראה פני כתיבתו לעם העומדים מימינו ומשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתב וכו' ע"ש והכי קי"ל בשו"ע שם ס"ב ולפ"ז יש למקומות ההמה עוד מעלה יתירה לעומת המקומות של בר"כ שפניהם כלפי הבימה ג"כ ורואים הכתב של ס"ת בשעת גלילה וא"צ להפוך או להחזיר פניהם ועמ"ש אאמו"ר הגאון וצ"ל בשו"ת כיש"ע סי' נ"ה משא"כ אלו העומדים למעלה מהם והעומדים על מקומות דבר"כ

דהבימה הוא מאחוריהם וצריכו' לחזור פניהם לראות הכתב של ס"ת וא"כ עכ"פ לא נחשב הורדה מקדושה אם יחזירו הספסלי' שהעמידו בטעות במקום בר"כ למקומן לצד דרום שבקצה בהכנ"ס שעמדו שם מקדם כי לוקחו משם ואי משום שנתעלו בחשיבותן מפני שהעמידו אותן קרוב יותר לארה"ק אין זה חשיבות בקדושה יתירה רק מפני הכבוד ועיין חת"ס או"ח סי' כ"ט וסי' כ"ו:

ורביעי בקודש נ"ל דכיון שהנבאי עשה כן מדעת בלי רשות והסכמת הקהל או טובי וראשי העדה א"כ הוי רק כשאר יחיד וממילא דלא חל עליהם קדושת מקום החדש כלל דלאו כל כמיני' להתקדש דבר שאינו שלו בלי רצון והסכמת הבעלים וכמ"ש מג"א בס"י מ"ב סק"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהזמנה לקדושה ע"ש. והשתא דאתינא להכי שמותר להחזירן למקומן הראשון משום דאכתי בקדושתיהו הראשונה קיימי א"כ ממילא חזר הדין דאסור לשנותם מקדושה ויען שע"י שהעמידו הספסלים הארוכים קצת במקום של בר"כ נתקצר ג"כ דרך מעבר רה"ר על ידם במקצת ותקצר נפש העם בדרך וכבר הבאתי למעלה שאפילו יחיד יכול למחות אם מיצר לו הדרך ע"י הוספת הספסלים וכש"כ בג"ד שרבים מיחו ברבר מכל הלץ טעמי ג"ל נכון להחזיר הספסלים אל המקום אשר היו שם בתחילה ושבו בנים לגבולם וכל העם על מקומו יבא בשלוי' והנלענ"ד כתבתי, אור ליום עש"ק לס' מה טובו אוהלך יעקב תרפ"ג לפ"ק:

מכירת גרות הישנות של ביהכנ"ס

שיל"ת יום ה' לס' זה מעשה המנורה תרפ"ו לפ"ק סארוואש יע"א

גם ברכות יעטה מורה לראש ידידי הרב הגאון חו"כ ענף עץ אבות כש"ת מו"ה הלל וויינבערגער נר"ו אבר"ק סערדאהעלי יצ"ו יהי שמו לעולם.

אחדשת"ה כתבו בא אלי והנה נפשו היפה בשאלתו היות כי בביהכנ"ס דקהלתו יצ"ו עשו גרות חדשות של חשמל (עלעקטרי) לנוי והידור לכבוד את ה' באורים והישנות אינם ראויין להשתמש בהם בשום מקום כי ע"י שלקחו אותם ממקומם כמעט נשתברו ורוצי' האקרו"ט למכור המנורות הישנות (בראך פאבריק) לבית חרושת לשברים אשר קבלה ערכות לכלתי לשמש בהם במקום טומאה ח"ו

מח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

המעוֹת יהי' מוקטן ומוגש לצורך ביהכנ"ס להדרו ולפארו, וכת"ה ציין לתשו' שיכת ציון סי' ז' ובנין ציון סי' י"ב (הספרים אלו לא נמצאו באוהל ביתי) חת"ס או"ח סי' ל"ח ואבני צדק או"ח סי' י"ג וי"ד אך דלפענ"ר כיון שהנרות הישנות אינם ראויין לשום תשמיש כודאי יכול לשנותם לתשמיש קלה מתשמישו הראשון כמ"ש טו"ז או"ח סי' קנ"ד סק"ז דהא דאסור לעשות מקדושה חמורה קדושה קלה היינו דוקא כ"ז שראוי לקדושה רבה אבל אם אינו ראוי לזה רק לקדושה קלה עדיף טפי לעשות קדושה קלה ממה שתהי' פנוי ותיגנו ע"ש א"כ ה"ג בנ"ר דכוותי' דאף אם הי' כזה איזה הורדה מקדושת ש"צ להורידו לקדושה קלה משתהא פנוי ותיגנו:

הן אמת כי גדולי אחרוני' הקיפוהו חבילי קושיות עיין בכו"ש מגילה כ"ו כי עיסה קושיות לקח ופמ"ג במש"ז שם ותשו' בית שערים חאו"ח סי' ס"ה כבר כתבתי בתשו' אחת [לקמן] ליישב כל הקושיות וד' הטו"ז צדקו יחדיו וגם כתבתי בתשו' זו דמד' המג"א סי' מ"ב משמע רלא ס"ל כסברת טו"ז (ולהשואל כתבתי בארוכה וכאן לא אכפול הדברים), אבל נראה ראוי' לסברת הטו"ז מל' הגמ' דככל רובתי אמר' מעלין בקודש ולא מורדין והאי מעלין בקודש הוא לכאו' שפת יתר ח"ו שהרי העיקר דאתי לאשמועי' הוא ראין מורדין בקדושה ובהעלאה אין קפירא והול"ל רק אין מורדין בקודש וכבר עמד בזה טו"א מגילה כ"ז ע"ב, אמנם לד' הטו"ז א"ש דהיינו דקמ"ל דרק כ"ז שראוי להיות מעלין בקודש או אין מורדין ורק או יש קפידא בהורדה מקדושה אבל אם אינו ראוי לקדושתו החמורה ואין מציאות להעלותו בקדושה או שרי גם להורידו בקדושה דעדיף להורידו משתגנו ותשאר פנוי כסברת הטו"ז וא"ש. אך במנחות צ"ט ע"א יליף מב' קראי הא דמעלין בקודש לחוד והא דאין מורדין לחוד ע"ש:

ואמנם נראה להשוות המחלוקת דנראין דברי רבי יודא אחי הגוצ"ל [נדפס בשו"ת שארית יהודה סי' ט"ו] דטו"ז לא אמרה למילת' דמותר להשתמש לקדושה קלה רק אם נשאר הדבר בקדושתו הראשונה ואין מוציאין אותו מקדושתו החמורה הקודמת כגון לענין איסור דלא תעשון כן לה"א דשייך ג"כ בתשמישי קדושה כמ"ש מג"א סי' קנ"ד סק"ט וכדומה בזה שפיר אמר' דעדיף להשתמש קדושה קלה משתהי' פנוי ותיגנו אבל להוציא מקדושתו הראשונה החמורה ולשנותו לקדושה קלה לגמרי זה וודאי אסור דאלת"ה אין לך דבר שתעמוד בקדושתו שהרי אם לא תהא ראוי לקדושתו הראשונה תשנה לקדושה קלה ממנו ואם לא תהי' ראוי גם לזה תשנה עוד לפחותה ממנו עד שתוציא הדבר לחולין למשל שתעשה מתיבה דאיפרט כורסיא ואם לא תהי' ראוי עוד גם לזה תעשה ממנו שרפרף עיין מגילה כ"ו וש"ע סי' קנ"ד ס"ו וזה וודאי לא ניתן להאמר:

שערי הלכות

מט

ובזה יתיישבו כל הקוסיות שהקשה בכ"ש ופמ"ג והשואל בתשו' כיש"ע שם דאם ילבוש כהן הדיוט בגדי כה"ג בתמידות א"כ אתה מוציא בגדי כה"ג לגמרי מקדושתיהו זה אסור ומיושב הקושי' מיומא י"ב וכן בהאי דע"ז נ"ב אם יבנה מאבני מזבח לשכות ועזרות וכן בנשיא שהורידוהו מנשיאותו ויהי א' מהסנהדרין וכן בהאי דמגילה שיעשה מתיבותא דאיפרט כורסיא וכן בס"ת ותפילי' שבלו שיעשה מהם מזוזה בכל הני אני מוציאם מקדושתם החמורה לגמרי ובה מודה הט"ז דאסור וה"נ בהאי דינא דמג"א סי' מ"ב שהעירותי בתשו' אם חתיכת הרצועה שהי' בו קשר מתחילה ויתפרנה עתה למטה שאנו מוציא' אותו מקדושתו הראשונה לגמרי זה אסור לכ"ע ומעתה לפ"ז בג"ד שהמנורות אם ימכרו ויעשו מהם צורך אחר הרי אנו מוציא' אותם מקדושתם הראשונה זה אסור גם לדעת ט"ז והבן:

ומ"מ נראה דבג"ד אין איסור למכור המנורות השבורים הישנים והמעות יעשה בהם צרכי ביהכנ"ס, א' עפמ"ש פמ"ג כמש"ז סי' קנ"ג סקי"א בפרטי הדינים דתשמישי קדושה כמכרו זמ"ה במא"ה יוצא לחולין וכ"כ שם באשל סקכ"א בדעת לכוש דתשמישי קדושה שנמכרו בזמ"ה במא"ה יוצא' לחולין ודלא כמג"א. ומבואר בתשו' פנ"י חאו"ח סי' ז' דבזה"ז שיש ראשים בכל קהלות על פיהם יצאו וע"פ יבואו וכו' כל"ס דאין לך אדעתא דידהו גדולה מזו וכו' ע"ש וא"כ בג"ד כש"כ דשרי למוכרם כיון שיעשו בדמיהם צרכי ביהכנ"ס. ב' מבואר כמג"א סי' קנ"ז סקכ"ח דביהכנ"ס שיי"ב קדושה ואפ"ה אם בנו אחרת פקע קדושתה ויכולין למוכרה ולשנותה וכן במנורה שרי לשנותה אם עשו אחרת ע"ש וה"נ בג"ד דכוותי'. ג' עיין בתשו' חו"י סי' קס"ב שנשאל אם שרי להתוך טסים ישנים שלימים ושבורים שאין משתמשי' בהם לעשות בהם פמוט של כסף לתלותה בביהכנ"ס להדליקה בשבת והשיב להתיר דפנים חדשות באו לכאן וכ' עוד שם סברא דדוקא אם אפשר להשתמש בו ע"י הדחק נשאר בקדושתו משא"כ כשנתקלקל לגמרי שא"א להשתמש בו עוד אולא קדושתיהו ע"ש וה"נ בג"ד דכוותי' (אך מ"ש שם מהאי תיבותא דאיפרט וכו' דאין לשון איפרט שכורה לגמרי וכו' ע"ש עיי' בר"ן מגילה שם שכ' דאיפרט היינו נשברו ע"ש). ד' מבואר בש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"א כשם מרדכי וב"ח וכן הוא דעת הש"ך שם דגר ומנורה שבביהכנ"ס תשמישי מצוה הם משום דלא נתנו בביהכנ"ס אלא כדי להאיר למתפללי' בתוך הסידור התפלות והמחזורי' ואין זה אלא תשמיש מצוה לאדם עצמו ומותר לשנותה לדבר מצוה אפי' למצוה דפחותה מיני' ע"ש וכש"כ בג"ד שהמנורות נמכרי' ויעשו בדמיהן צרכי ביהכנ"ס דהרי אפי' לדעת מג"א שהחמיר בתשמישי קדושה מ"מ בתשמישי מצוה כ' המג"א סי' קנ"ג סקי"ד דנמכרי' בזמ"ה במא"ה והם והמעות חולין ע"ש:

ג גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

ואפשר לצדד עוד למה שצידד פמ"ג במש"ז רס"י קנ"ג דקדושת ביהכנ"ס ותשמישי' הוא רק מדרבנן וכדעת ר"ן מגילה כ"ח וכ"כ בס' הקובץ פי"א מתפלה הט"ז בדעת הרמב"ם ואפי' נימא דקדושת ביהכנ"ס הוא מה"ת וכדעת ס' יריאים מצוה שכ"ד מ"מ הא דאין מורידין בקודש הוא רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"ש ועיין פנ"י מגילה כ"ו דס"ל דאין מורידין הוא מה"ת אבל דעת כ"מ פ"י מה' ס"ת ה"ב שכ' דמשום קדושת ס"ת החמיד בבעי' דלא איפשטא ע"ש ומוכח דהוי רק בעיא בדרבנן וכ"מ בטו"ז יו"ד ס' ע"ר סק"ג וכמו שהוכיח מדבריו בתשו' מהרי"א חיו"ד ס' רצ"ג וכ"כ ישוע"י או"ח ס' קנ"ד לדעת רוב הפוסקים הך דאין מורידין הוא רק מדרבנן ודלא כחיי"א כלל ס"ח אות כ"א דמשמע דסובר שהוא מה"ת וכיון דהוי תרי דרבנן אולי' בספיק' לקולא לשנותו למצוה וקדושה אחרת וי"ל:

והשתא דאתית להכי יש ליישב גם קושי' בכו"ש הנ"ל מיומא י"ב וע"ז נ"ב ע"ש ונאמר דדוקא מקדושת ביהכנ"ס ותשמישי' שהוא רק דרבנן לדעת הרבה ראשונים וגם הורדה בקדושה הוי רק דרבנן כזה כ' הטו"ז דאם אין ראוי לקדושתו אין לנו להחמיד בהורדה לקדושה קלה ואדרבה הכי עדיף טפי משתהי' פנוי או תיגנו אבל בבגדי כה"ג או באבני מזבח שקדושתם מה"ת אפי' אם אין מורידין הוא רק מדרבנן עדיף שתיגנו ולא ישתמשו בקדושה קלה ודו"ק ויש להארך עוד בפרטי הדברי' אלו אך שהוא משנה שא"צ לנידון דידן וכזה אתן החתמת בדברי' שלו' ואמת ידידו הנאמן הרושת"ה,
בן ציון בלום חופקה"י הנ"ל

ארון קודש שאין משתמשין בו האם מותר לעשותו ארגו לספרים

שיל"ת יום ה' לס' ויק"פ תפר"ח לפ"ק סארוואש יע"א:

לצורב אהר:

עתה באתי על ד"ת על אודות שאלתו בהאי תיבותא דאיפרט ואין משתמשין בו זה רבות בשנים לצורך ס"ת והוא מונח פנוי וריקס מכל תשמיש אם מותר

לעשות ממנו ארגו לספרים או לא. הנה הדבר צריך תלמוד דהרי אפי' לדעת מהרש"ל שהביא טו"ז או"ח סי' קנ"ד סק"ז ומג"א סק"ד דאין קרוי הורדה מקדושה אם מניחין שאר ספרים בארון אצל ס"ת משום דעדיין בקדושתו קאי מ"מ היכי שהוציאו ס"ת ממנו נשאר בצ"ע אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ב' ס"ת הוי הורדה מקדושה לפי שעה או לא. ומאי דמספקא ל' למהרש"ל מיפשט פשיטא ל' להב"ח שם דאסור דאפי' לפי שעה מקרי הורדה מקדושה ולזה נוטה דעת מג"א שם מודשחק ל' ושתיקה כהודאה דמיו. אלא דהטו"ז שם יצא לדון בדבר החדש דהא דאסור לעשות מקדושה חמורה קדושה קלה היינו דוקא כל זמן שראוי לקדושה רבה אבל אם אינו ראוי לזה רק לקדושה קלה עדיף טפי שיעשה ממנה קדושה קלה ממה שתהי' פנוי ותיגנו ע"ש וא"כ בנ"ד דאינו ראוי לקדושתו הראשונה כמות שהוא עכשיו כיון דאיפרט עדיף טפי שישתמשו בו ספרים משתהי' פנוי בלי שום תשמיש קדושה:

אך גדולי אחרונים הקיפוהו חבילי קושיות וחלקו עליו עיין בכור שור מגילה כ"ו ופמ"ג שם ואני כתשובה אחת הארכתי ליישב כל הקושיות עפ"ד אאמור"ר מאוה"ג זצ"ל בשו"ת בית שערים האו"ח סי' ס"ה [עיין כתשובה הקודמת] ולא אמרו רבנן כזה בכפילא וגם הבאתי שם מד' המג"א סי' מ"ב סק"ג דמשמע דלית ל' סברת טו"ז דבעי למילף מד' הגמיי' שבכ"י סי' ל"ג דאם נפסק רצועה ש"ר סמוך להקשר שמותר להפוך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר ש"י והחתיכה שהי' בו הקשר יקשור למטה ושוב דחה דל"ד דהתם בנידון דהגמיי' עכ"פ באותו החתיכה שהי' בו קשר מתחילה יש בו גם עכשיו קשר ומה לי שהי' במקום זה או במקום זה משא"כ כאן דבאותו חתיכה שהי' בו קשר עכשיו לא יהי' בו קשר ע"ש והביאו להלכה בקסת הסופר סי' כ"ה ס"ה ולסברת טו"ז הרי אותה חתיכת הרצועה שהי' בו קשר מתחילה כיון שאינו ראוי לזה עדיף שיקשרנה למטה וישתמש בו קדושה קלה משתגנו א"ו דהמג"א לא שמיע ל' ולא ס"ל סברת טו"ז:

אבל נראין דברי רבי יודא אחי הגה"צ מו"ה יודא צבי זצ"ל אכד"ק האנשוויץ אשר אמר עם הספר כמגילת ספר כתוב אלי דטו"ז לא אמר למילתי' דמותר להשתמש לקדושה קלה רק אם נשאר הדבר בקדושתו הראשונה ואין מוציאין אותו מקדושתו החמורה שהי' בו מקודם כגון לענין איסור דלא תעשון כן לה"א דשייך ג"כ בתשמישי קדושה כמ"ש מג"א סי' קנ"ד סק"ט וכיו"כ כזה שפיר אמרי' דעדיף להשתמש קדושה קלה משתהי' פנוי ותיגנו אבל להוציאו מקדושתו הראשונה החמורה ולשנותו לקדושה קלה לגמרי זה וודאי אסור דאלת"ה אין לך דבר שתעמוד בקדושתו שהרי אם לא תהי' ראוי לקדושתו הראשונה תשנהו לקדושה קלה ואם לא תהי' ראוי גם לזה תשנהו עוד לפחות

נב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

ממנו עד שתוציא הדבר לחולין לגמרי למשל שתעשה מתיבה דאיפרט כורסאי ואם לא תהי' ראוי עוד גם לזה תעשה ממנו שרפרף עי' מגילה כ"ז וש"ע סי' קנ"ד ס"ו זה וודאי לא ניתן להאמר ובוה יתיישבו כל קושי' בכר"ש ופמ"ג כמוכן לכל המעיין היטב וה"נ בהאי דינא דמג"א אם חתיכת רצועה שהי' בו קשר מתחילה ויקשרנה עתה למטה שאנו מוציאים אותה מקדושתו הראשונה לגמרי זה וודאי אסור לכ"ע וד' הטו"ז ומג"א שפה אחת ודברים אחרים:

ומעתה לפ"ז בנ"ד שאם מניחין כתיבה זו דאיפרט הספרים הרי אנו מוציאים התיבה מקדושתה הראשונה לגמרי כזה וודאי אסור לשנותו לקדושה הקלה הגם שהי' אפשר לומר דתשאר התיבה בקדושתה לענין איסור דל"ת כן כיון שאין עושים שום שינוי בגופה של תיבה אבל ברכות הימים מי יעלה בזכרון איש א' שיש בו קדושת תיבה כיון שמשתמש בה ספרים בתמידות. לכן קשה לעני"ד בנ"ד לסמוך אסברת טו"ז להבנת אחרונים דאפשר לצדד לאיסורא גם לסברא זו:

אלא דלכאורה הי' אפשר לצדד לכו"ש פמ"ג במש"ז רס"י קנ"ג דקדושת ביהכנס"ם ותשמישי' הוא רק מדרבנן וכדעת הר"ן מגילה כ"ח וכדעת הרמב"ם להבנת הקובץ פי"א מתפלה הט"ז. וגם הא דאין מורדין בקודש הוא רק מדרבנן וקרא דמנחות צ"ט דילפ' מיני' דאין מורדין אסמכתא בעלמא ע"ש ועיין פנ"י מגילה כ"ו שר"ל דאין מורדין הוא מה"ת אבל דעת כ"מ פ"י מה' ס"ח ה"ב שכתב דמשום קדושת ס"ת החמור החמיר כבעיא דלא איפשטא ע"ש ומוכח מדבריו דסוכר דהוי רק בעיא בדרבנן וכ"מ בטו"ז יו"ד סי' ע"ר סק"ג וכמו שהוכיח מדבריו בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' רצ"ג וכ"כ ישוע"י או"ח סי' קנ"ד דלדעת רוב הפוסקים הא דאין מורדין הוא רק מדרבנן ודלא כמו"ש בס' חיי"א כלל ס"ח אות כ"א דמשמע מדבריו שהוא מה"ת וכ"כ בס' ארעא דרבנן דמקרא לא נלמד אלא בכהנים וכלי שרת אבל בכל דוכתא הך דמעלין ולא מורדין הוא רק דרבנן ולהכי קאמר הש"ס ברכות כ"ח גמירא דמעלין בקודש וא"מ ועיין בתשו' אבני צדק סי' ק"א שדחה דברי אד"ר ואין דבריו מוכרחין אחרי גשיקות עפרות זהב לו ואכמ"ל בזה וכיון דהוי תרי דרבנן אולי' בספי' לקולא לשנותו למצוה וקדושה קלה. ובוה אפשר ליישב קושיות הבכור"ש שם מיומא י"ב דלמ"ד דבגדי כה"ג מותר לכהן הדיוט ללובשם אע"ג דכה"ג אין רשאי' ללובשם ביו"כ אחר דכתיב והניחם שם והשיב רבי בגדים שנשתמש בהן קדושה חמורה ישתמש בהם קדושה קלה ולטו"ז מה זו תשובה כיון שאסור לכה"ג ללבושם ביו"כ אחר וא"כ אינן ראוין לקדושת חמורה טפי עדיף להשתמש קדושה קלה משתוגנו. ועוד הק' מע"י נ"ב דקאמר שגנוו אבני מזבח ששקצו אנשי יון ופריך לתברניהו וישתמש בהן הדיוט ומשני לאו אורח ארעא דבר שנשתמש בו גבוה ישתמש בהן הדיוט וקשה הא אף דלא

אפשר לכנות מזבח משום דאכנים שלימות בעינין מ"מ עכ"פ הי' להם לכנות עזרות ולשכות הבית דיש להם ג"כ קדושה ואף שהיו קדושה קלה נגר קדושת מזבח מ"מ להטו"ז עדיף להשתמש קדושה קלה מלגנוח ע"ש. ולפי האמור א"ש דדוקא בקדושת כיהכנ"ס ותשמישי' שהוא לדעת רוב ראשונים מדרכנן וגם הורדה בקדושה הוא רק דרכנן בזה דוקא כתב הטו"ז דאם אינו ראוי לקדושה רכה דער האידנא עדיף להורידו לקדושה קלה משתהי' פנוי ותיגנו אכל בכגדי כהונה ואכני מזבח שקדושתם הוא מה"ת ואפי' נימא דאין מורידין הוא רק דרכנן וכש"כ אם הוא מה"ת עדיף שתגנו ולא ישתמשו בקדושה קלה, אבל מחזורתא בדשינין מעיקרא. לכן נ"ל יותר נכון שראשי הקהלה ימכרו תיבה זו בכסף מלא וישימו אותה בריוח ויפלו הדמים לצורך ס"ת שאף הוא מעלה בדמים דהרי למ"ש פמ"ג כמשכצות סי' קנ"ג סקי"א כפרטי הדינים דתשמישי קדושה כמכרו זמ"ה כמעמד אנשי העיר יוצאים לחולין וכ"כ שם באשל סקב"א כדעת לבוש ודלא כמג"א ומבואר בתשו' פנ"י חאו"ח סי' ז' דכוה"ז שיש ראשים ככל קהלות על פיהם יצאו וע"פ יבואו וכו' כל"ס דאין לך אדעתא דידהו גדולה מזו וכו' ע"ש כנלע"ד, ידידו הדוש"ה:

בן ציון בלום חופ"ק הנ"ל

הנאון רבי דוד שלמה פּרענקל זצ"ל הי"ד
מרבני אויפאלוי

האם מותר לקנוס את אלו המאחרים לשלם מס שהטילו הציבור על בני הקהלה בסכום גבוה יותר

נשאלתי הנה אנשי האקרו"ט העריכו מס על כל אחד מבני הקהילה איש כפי ערכו לשלם מדי חודש בחדשו כנהוג, אך כיון שיש חלק מבני הקהלה המאחרים לצאת ידי חובתם ואין אל ביד האקרו"ט לגבות מהם אפילו ע"י ערכאות רק בסוף השנה, וא"א להמתין עד סוף השנה כיון שצריכים לתת פרם הקצוב להרב וש"ב ושאר צורכי הציבור בהכ"נ ומקוה, ע"כ מוכרחים לשית עצות לנפשם, ועצה היעוצה אשר היה להם להעריך לכל אחד מה שצריך לשלם בכל חודש אם ישלמו בזמנו ואם לא ישלמו בזמנו אזי ישלמו יותר מזה לכל חודש, אם יש כאן חשש רבית, ובאיזה אופן שרי:

הנה בהשקפה ראשונה אמרתי שאם נעשה באופן זה דהיינו שאם ישלמו בלי איחור כלל אזי יש להם הנחה לכל חודש סכום קצוב, דבאמת נערך לסכום הגדול דכיון דאין ביכולת האקרו"ט לגבות אפי' ע"י ערכאות רק בסוף השנה הוי כאלו אינה משתלמת אלא לבסוף, הלכך כי משלם בעתו מחלו האקרו"ט מדמי הערכה ושפיר דמי, עי' במחבר יו"ד סי' קע"ו וכוש"ך שם סק"ו, ואפי' בהלואה גמורה מותר למכור ההלואה בפחות ואפילו ללוה עצמו עי' במחבר יו"ד סי' קע"ג ס"ד ח"ל וכשם שיכול למכרו לאחר בפחות כך יכול למכרו ללוה עצמו, וה"נ כאן נותנים הנחה כדי שישלם קודם זמנו ושרי:

אבל שוב ראיתי שיש תברא בצידו דכיון שהנהיגו האקרו"ט שכל אחד מבני הקהלה שאין משלם המס הנערך עליו בחדשו צריך לשלם בכל עוף הנשחט סכום קצוב מלבד האגבועלע וגם העריכו הרח"ש לפי הסכום הנמוך, כי אמרו שעיקר הערכה הסכום הנמוך רק שאם לא ישלמו כפי הערכה בכל חודש אזי יצטרכו לשלם יותר, א"כ כי שקלו בסוף יותר ממה שהעריכו עליהם

* חתן הג"ר בן ציון בלוס זצ"ל, חותנו של יבלחט"א כ"ק מרן שליט"א.
מכתי"ק המונח בגניז מרן שליט"א - מתוך ספר שו"ת באר דוד העומר לצאת לאור בקרוב בעז"ה.

שערי הלכות

נה

הוי אגר נטר, עי' ביו"ד סי' קע"ג ס"ז דאפילו במכר אם מפרש לו שאם תתן לי עכשיו אתן לך ביו"ד ואם לאחר זמן ב"ב אסור וה"נ כאן:

ואפשר דיש להתיר מטעם אחר דדמי לגדוניות חתנים שמותר להתנות עם חתנו שכל שנה שניח אצלו הגדוניה יתן לו כך וכך שכר שאין זה אלא כמוסיף לו גדוניה, ועי' ביו"ד סי' קע"ו ס"ו ובס' קע"ז סט"ו, וה"נ הוי כאילו מוסיף לו חיוב ולא משום אגר נטר, דהא בגדוניה נמי אסור אחר הנשואין ולא אמרינן דהוי כנתן לו מתנה, ועכ"ח היינו טעמא משום דמחייב עצמו בשעת הכטחה קודם החיוב כיון דאי בעי לא יהיב לו מידי הוי גם הרבית בכלל מתנה עי' בטו"ז סק"ט, וה"נ מתנים הקהל כן בשעת הערכה, ויש ביכולת האקרוט להעריכם להסכום הגדול בלי שום תנאי כלל, עי' ברמ"א ח"מ סי' קס"ג ס"ג ובס' ד' דבמיסים יש להאקרו"ט כח יתירה ונחשב כמוסיף מס ולא רבית ושרי. ואפשר דטוב מבגדוניה דבגדוניה לא שייך כ"כ דאי בעי לא יהיב, דאי לא יהיב לו סכום המבוקש לא ישא את בתו ואינו דומה לגמרי למתנה הכא יש כח להאקרו"ט להעריכו מיד לסכום הגדול או לסכום הקטן לא כ"ש דשרי. ואפשר דמשום הכי נחשב גדוניה למתנה דאי לאו הכי הוי ממון שאינו של יושר, עי' ברמ"א אה"ע סי' ב' ס"א ח"ל מי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם לא יעגן את כלתו משום זה כי העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמתו יקח בעין יפה ואז יצלח עכ"ל, וע"כ אמרינן דאפילו אם לא יתן לו הגדוניה ישא בתו ודומה למתנה וא"ש:

ועוד יש טעם להתיר, כיון דלא נעשה באופן שאם לא יפרע בזמנו מידי חודש בחדשו ישלם בכל חודש סכום קצוב על אשר לא פרע אלא שאם יעבור הזמן אוי יש להאקרו"ט לגבות סכום הגדול בין אם יאחר חודש או שנה דין אחד יש לו, ממילא הוי זה רק דרך קנס ולא דרך רבית דדרך רבית לחייב בכל שבוע או חודש סכום קצוב, אבל הכא שחייב לשלם סכום זה מיד שיעבור זמנו לא הוי רק רבית דרבנן, עי' בש"ך יו"ד סי' קע"ז ס"ק ל"ג דהיכא שאינו מחייב ליתן סכום קצוב בכל חודש או שבוע לא הוי רבית גמור, ובדרך מו"מ שרי כה"ג עי' שם סי"ח, וה"נ בהערכה כיון דאינו בא דרך הלואה הוי כמו"מ ושרי, עי' בסמ"ע סי' רצ"ב סק"כ וכ"א ובנתיבות ש"א ועי' בפ"ת יו"ד סי' קס"א ודו"ק:

ועוד כיון דהערכה ה"י כך מתחילה שאם יהא אל בידם לגבות בזמנו יהא הסכום הגמוק הערכה ואם לאו יהא הערכה סכום הגדול, ע"כ כי בא מועד שלא פרע בזמנו הוברר הדבר למפרע שהערכה ה"י לסכום הגדול ולא הוי רבית, וכיון דכאן לא מיירי רק מרבית דרבנן אמרי' ברירה, דברבנן אמרינן ברירה. ועוד על זה אמרינן ברירה אפי' באיסור תורה כיון שיכול לחול התנאי הערכה בשעה

שהוברר הדבר, עי' בנתיבות והעלה סברא זאת משמי' דנפשי', ובאמת היא סברת רשב"א הובא בשו"ת בית שערים ממוח"ז שר התורה זי"ע באו"ח סי' שס"א ע"ש.

ועוד מה שמשלם היותר בקופת הקהל אין להם בעלים ידועים והוי כהקדש דאיכא הרבה שי' דכיון שאין להם בעלים ידועים לא שייך בי' רבית, עי' בדגול מרבבה יו"ד סי' ק"ם והם דעת הרמב"ן ורשב"א ומהרי"ל ושאר פוסקים. ועוד דאין כאן ריוח כרוך לבעלי בתים כי הערכה בתחילת השנה היא באופן שהערכה הנמוכה יספיק להוצאות הקהלה ואם ישייר מעות רגילים ליתן סכום הנשאר לשו"ב או לרב או לשאר המשוועבדים לתמיכה או להשיא בנים ובנות וכדומה, ואם אין להקהלה יותר מכדי צורכם אינם נותנים הוספות והוצאות נשואין, ואינו דומה למה שכ' הרמ"א סי' קס"ט סי' י"ו ובטו"ז שם ס"ק כ"ג, דשם מרויחים הפורעים והוא חל על המאחרים לשלם, ואע"ג דלשי' הרמ"א אסור לומר אלוך מנה ע"מ שתתן לפלוני או להקדש, עי' במח' יו"ד סי' ק"ם סי"ד, עי' בשו"ת הורב"ז שחולק ומתיר למלוה שיאמר ללוה אלוה לך מנה כדי שתתן זו לצדקה, הובא בד"ת סי' ק"ם ס"ק ק"ו ע"ש. ופלא על וידבר משה פ' כי תצא על פסוק לא תשיך לאחריך דמסתפק אי מותר להלוות ע"מ שיתן הלוה צדקה לפלוני אפי' למ"ד מצוה ללה"נ מ"מ אי טובת הנאה ממון היה צריך לפייסו בממון לתנו לפלוני, וסיים שם דהיכא שאמר ע"מ שתתן לצדקה סתם כודאי נראה דשרי, ולא שת לבו לכל זאת לרמ"א שכ' או להקדש סתם דלא שייך בי' טובת הנאה ואעפ"כ אסור ה"ה לצדקה סתם נמי, ואם אמר ע"מ שיתן זו לפלוני לא כ"ש דאסור:

ומתחילה הייתי רוצה לחלק דשאני הקדש דאינו מצוה הכרחית ובמצוה שמכניס עצמו לחיוב ליהנות נתנו ומותר לעשותה ע"מ לקבל פרס, עי' בחי' מהרש"א סוטה דף י"ד בד"ה א"ל הקב"ה ולא נתנו על צואריהם לעול דהא אי לא בעי לא עביד, ע"כ אסור להלוות כדי שיתן הלוה זו להקדש דחשיב הנאה, אבל צדקה מצוה הכרחית ואסור לעשותה ע"מ לקבל פרס ולא להנות נתנו לא חשיב הנאה, ע"כ אין חשש בצדקה. הגם שלכאורה לא נראה כן בסמ"ע ח"מ סי' שפ"ב סק"ה שכתב דדוקא בכה"ג דמצות כיסוי רמיא על השוחט שנאמר ושחט וכיסה מי ששחט הוא יכסה, אבל אם נתנו לו בהמה לשחוט ובא אחר ושחטו פטור לשלם עשרה זהובים דשאני מצות שנצטוינו לעשות כגון כיסוי הדם דלאחר ששחט א"א להפטור מהכיסוי דוקא קנסי', משא"כ שחטה דאי לא רצה לאכול בשר אינו מחויב לשחוט עכ"ל, ולפמ"ש הוי איפכא במצוה שהיא מוטלת עליו לעשותה דלאו להנות נתנו ואסור לעשותה ע"מ לקבל פרס לא הפסידו כלום יהא פטור מלשלם ובמצוה שאינו מוכרח לעשותה דלאו להנות נתנו הפסידו ע"כ ישלם, אבל זה לק"מ די"ל עי' בש"מ ב"ק צ"א שכ' הטעם שצריך

לשלם עשרה זהובים כדי לחבב המצות על בעליהם, הא תינח במצוה שהקפידה תורה שיהא נעשה צריך לעשות השתדלות שיהא נעשה רצונו כ"ה, וכזה שצריך לשלם עשרה זהובים מחבב המצות על בעליהם וישתדלו לקיימם, אבל במצוה שלא הקפידה תורה על"י שיהא נעשה כמו מצות שחיטה רק שאם רוצה לאכול בשר לא יאכל אלא ע"י שחיטה אין אנו מזהרין לעשות השתדלות והקפדה שיהא נעשה בודאי, כיון שהתורה לא הקפידה, ודומה קצת למה שכ' הטו"ז יו"ד סי' קי"ז ובאו"ח סי' תקפ"ח ובחו"מ ס"ב:

ועוד כיון דמצוה שאינו מוכרח לקיימו מותר לעשותה ע"מ לקבל פרס וגראה שמקבל שכר בעוה"ז אין צריך השתדלות ולעשות פעולות לחבב על בעליהם, דבלאו הכי ישתדלו לקיימו כדי שיקבלו שכר, ועי' בחולין דף ק"י דבכל מצוה שמתן שכרה בצידה אין ב"ד של מטה מזהרין, הנם שהרשב"א סתם שאם רצו כופין רק דאין עליהם חוב לכופ, עכ"פ חוב אין מוטל על ב"ד לכופן כיון שמתן שכרה בצידה, ועי' בטו"ז יו"ד סי' ר"מ ודו"ק:

ועוד י"ל, ואקדים קושית החת"ם שהקשה אמאי צריך לשלם עשרה בחטף מצוה מחבירו הא אמרינן בקידושין דף מ' חישב אדם לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, נמצא זה שחטף ממנו המצוה לאו מידי חסרי' עכ"ל, וי"ל דמה שאמר חישב לעשות מצוה ונאנס מיירי במצוה שאינו מוכרח לקיימה והוא חישב רוצה לעשותה ונאנס מעלה עליו הכ' כאילו עשאה, אבל היכא שהוא מוכרח לקיים את המצוה ולא ברצונו תליא מילתא לא אמרינן כ' רק אונס רחמנא פטרי', וע"כ אמר לשון חישב לעשות מצוה ולא אמר רצה לקיים את המצוה ע"ש, א"כ במצוה שהוא מוכרח לקיימה ובא אחד וחטף הפסידו כיון דלא שייך כ' מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ע"כ צריך לשלם עשרה זהובים, אבל במצוה שאינו מוכרח לעשותה וחטף אחר ממנו דהוי נאנס ומעלה עליו הכ' כאילו עשאה לא הפסידו כלל, ע"כ א"צ לשלם כלום. ואפשר חזה כוונת הטור יו"ד סי' כ"ח במה שכ' חייב לכסות שמצות כיסוי כשאר מצות שכל ישראל חייב אלא שהשוחט קודם לכל אדם, הלכך אם קדם אחר וכסה חייב ליתן עשרה זהובים שכר ברכה, ועי' בטו"ז יו"ד סי' כ"ח שמדקדק מה לשון הלכך, ולפמ"ש אתי שפיר לשון הלכך, דה"פ דכיון שהיא מצוה שחייב לקיימה ע"כ אם חטף אחר חייב לשלם עשרה זהובים, אבל אם הי' מצות כיסוי ממצות שאינו מוכרח לקיימם לא הי' צריך לשלם כלום כמו שכתבתי וא"ש:

אבל שוב נחמתי דאדרבה מצות צדקה היא מצוה שמתן שכרה בצידה דכתיב ולא ידע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה', ומותר לעשות מצוה זה ע"מ לקבל פרס כדכ' ובחגוני נא בזאת ולהנות ג"כ נתנו, ועי' ברש"י

פסחים דף ח': כד"ה הר"ז צדיק גמור, הגם שמדבר התוס' שם כד"ה שזכה לעולם הבא לכאורה לא משמע כן שהקשה הא אסור לעשות ע"מ לקבל פרס ומתריך שם ע"ש, נראה מדברי התוס' דמצות צדקה ג"כ אסור לעשותה ע"מ לקבל פרס, אבל יש לומר דהתוס' לא הקשו רק על לשון הר"ז צדיק גמור, דכיון דבשאר מצות יש אסור לעשותם ע"מ לקבל פרס ע"כ במצות צדקה אע"ג דשרי לעשותה ע"מ לקבל פרס כדכתיב ובחנוני נא בואת מ"מ אינו נכון והגון לצדיק גמור לעשותה ע"מ לקבל פרס רק בלתי לה' לברו בלי שום כוונה אחרת, כמו שאר מצות דיש לו לעשות במדרגה אחת יותר מאנשים הפשוטים, אבל גם התוס' מודים דאיסורא ליכא בצדקה לעשות ע"מ לקבל פרס, עי' ביו"ד ברמ"א סי' רמ"ז ס"ד דאסור לנסות הקב"ה כי אם בצדקה שנא' ובחנוני נא בואת ע"ש:

ובפרט לפי מה שראיתי בשם הגאון האדיר המחבר קול אר"י וצ"ל על קושית הראשונים האיך אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו הא מקבל שכר מצוה, שמתריך כמה שמפרש ההפלאה זי"ע מאמר חז"ל שכר מצוה מצוה דמה שמקבל האדם שכר על המצוה היא ג"כ מצוה דעיקר מה שצונו המקום כ"ה המצוה היינו בשביל שרצונו להיטיב עם בריותיו וליתן שכר טוב ליראוי א"כ כמה שמקבל השכר עושה רצונו של מקום, א"כ הא פרש"י טעם מצות ללה"ג אלא לעול על צואריהם נתנו בעכ"ח מגזירת המלך, א"כ כל דבר שהוא מצוה הוי בעכ"ח ולא שמו' הנאה, א"כ מה קושיא האיך אמרינן מצות ללה"ג הא אית לי' הנאה שמקבל השכר היא ג"כ מצוה, וגם המצוה הזאת לקבל שכר לא לשם הנאה נתנו רק גזירת המלך. הוא לעשות רצונו של מקום שרצונו להיטיב עם בריותיו ודוק היטב. זה שייך בשאר מצות אבל במצות צדקה שהבטיח המקום כ"ה כי בגלל הדבר הזה יברכך ה', וכמו שנאמר ובחנוני נא בואת, ומותר לנסות המקום, נראה דלהנאה כשאר הנאות האדם נתנו ולא משום גזירת המקום לבר, א"כ אדרבה בצדקה הוי הנאה גמורה והוי רבית:

אבל כאמת נראה לי שכל הנאות הללו אינם נחשבים הנאה, כמו שכתבו הראשונים דל"ה רק גרם הנאה, הגם שמצינו דשומר אבידה הוי ש"ש לר"י בשביל שגרם לו המצוה ריוח שפטור לתת פרוטה לעניא, דשאני התם דהנאה זו באה לו מיד אבל הנאת שכר אינו בא תיכף רק בעולם הבא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואפי' ברכות שהבטיח הקב"ה אינם באים מיד ולפעמים מתאחרים לבוא לדורי דורות, וע"כ אינו נחשב הנאה זו הנאה גמורה, ועי' בתוס' שבת דף ק"ו. כד"ה חוין מחובל כעין חילוק זה, ועי' כפסחים דף כ"ז: דהנאת היסק אין הנאתו אלא אחר ביעורו ולא נאסר ועי' בתוס' שם כד"ה מכלל דרבנן דהיכא דרוב הנאה אחר ביעורו אית לן למימר דלא אסרה תורה בהן ע"ש, ועי' במנ"א סי' רכ"ג סק"ו ח"ל דוקא כשקנה כלי כמו שהוא אבל אם קנה כסף ונתן

לאומן לעשות כלי אינו מברך אלא כשישתמש כנ"ל, משמע דכיון דרחוק מן ההנאה אע"ג שיהא לו הנאה זו לאחר זמן מדבר אינו יכול לברך השתא על הקנין כיון דהנאה זו אינו בא אלא לאחר זמן וה"ג כאן ודר"ק.

תדע דהא בחמף מצוה מיד חבירו צריך לשלם עשרה זהובים, ועי' בש"ך ח"מ שפ"ב דמצוה לכד בלא הכרחה שוה עשרה זהובים לפי הרבה פוסקים ואעפ"כ לא נחשב הנאה זו לשכר שיהא עי"ז שומר אבידה ש"ש אי לאו משום דפטור לתת פרוטה לעניא לר"י, ועי' בקצוה"ח סי' ש"ו סק"ז, א"ו גרם הנאה הכא לאדם לאחר זמן לא נחשב הנאה גמורה, והנאה שיש לאדם בשעת עשיית המצוה ל"ה רק הנאות הנפש ולא הנאות הגוף, עי' בספרא דמר מוח"ז שר התורה בכית שערים או"ח סי' רע"ב.

הגם שמצינו בשבת דף ק"ו דקאמר הגמרא מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי וכו', וע"ש בתוס' בד"ה מה לי דחשיב תיקון משום מצוה משמע דתיקון מצוה נחשב תיקון והנאה, י"ל דשאני מלאכת שבת דע"י תיקון קצת נחשב מלאכה אעפ"י שאינו הנאה גמורה, והא ראי' דאפילו דרך נקמה חייב דעשה נחת רוח ליצרו ואעפ"י שאינה להנאתו, עי' בח"מ סי' תכ"ד בסמ"ע שם סק"ב דאינו להנאתו נמי חייב, ועי' בתוס' חולין דף ח'. בד"ה מותר לשחוט מקלקל הוא דלענין שבת סגי בתיקון קצת, הגם שמדברי התוס' שבת דף ק"ו. בד"ה חוץ מחובל משמע דגם בשאר איסורים נחשב הנאה מה שנחשב לענין שבת, ודוקא לענין עכו"ם לא נחשב הנאה משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה, עי' בטו"ז יו"ד ס"ס רכ"א שהרגיש קצת כזה אבל בדברי התוס' חולין מפורש דלענין שבת סגי בתיקון כל דהוא אע"ג דאינו נחשב תיקון הנאה לענין שאר דברים, וכפרט לענין רבית דכ' אל תקח מאתו בודאי לא נחשב כה"ג רבית, עי' בפמ"ג בפתחה בוללת חלק ג' דרוצה לחלק בין היכא דכתיב לא תאכל ובין היכא דכתיב לא יאכל, ואח"כ דוחה חילוק זה, אבל הכא ברבית אפשר דהיכא שבא הנאה בדרך רחוק ל"ה רבית:

ועוד המלוה אינו מקבל הנאה זו מלוה רק מחסדי השם כ"ה ולא הוי רבית הכא מיד לזה ליד מלוה דלא חסר ללוה כלום, דהא הלוה מקיים כוון זה מצות צדקה לעצמו, ומצינו דומה לזה ברא"ש בפרק או"ג סמ"ב דאמר רב כי האי אין איסור ללוה דלא יהיב מדידיה טפי לא קרינא בי' לא תשיך, והשכר שמקבל מהמקום עבור שאמר ללוה שיתן זון לצדקה ל"ה רבית מיד לזה ליד מלוה והוי נמי כחצר דלא קיימא לאגרא ואפילו אם הוא גברא דעביד למיגר אינו אסור רק מחמת דמחזי ברבית והיכא דדר קודם הלוואה שרי לגמרי דלא מחזי ברבית אע"ג

ס גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

דאית לי' הנאה למלוה כיון דלא חסר ללוה כלום, עי' ביו"ד סי' קס"ו ס"א, וה"נ הוי כאן ודו"ק:

ועוד דלא מתרביא למלוה מרבית זה כלום, דהא אפילו אם אנו אוסרין למלוה שיאמר ללוה יש לו שכר חדא דחישב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וה"נ חישב שיתן הלוה עבור שלוה לו זוז לצדקה והלוה הוי ציית לי' אי לאו דאסרה תורה ואין לך אונס גדול מזה, ועוד ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, וה"נ הוי בידו ליקח רכית ולא לקח נותנים לו שכר כעושה מצוה, ובפרט לפמ"ש הבכור שור הוכא בפמ"ג בפתיחה כוללת על האי דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא משום דעונש ליכא ג"כ בהאי עלמא, משא"כ בל"ת אם עבר שענוש מלקות וכדומה יש שכר בהאי עלמא, ע"כ הכא כיון דהיכא שאינו לוקח רבית יש לו ג"כ מצוה ושכר בהאי עלמא ממילא אינו מרויח כלום, ועתה אפי' נימא שמקיים מצוה כוון זה שנתן הלוה עבור הלוואה לצדקה ל"ה רכית, עי' בחת"ס פרק לולב הגזול דף ל"א:

ובזה יש לתרץ גם קושית המג"א סי' צ' שהקשה למ"ש הר"ן דאיסור שמשחרר עבדו הוא משום לא תחנם ולכך לצורך מצוה שריא, א"כ מאי אמרי' בברכות דהוי מהב"ע עכ"ל, ולפמ"ש א"ש דתפילה בציבור לא הוי חובה רק מצוה א"כ אמרינן כי' חישב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וא"כ אין תועלת לישראל רק לעבד ואיכא לא תחנם, ועוד ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כאילו עושה מצוה, והכא כיון שאינו משחררו משום איסור דלעולם בהם תעבודו נמי מקבל שכר, וא"כ אין תועלת לישראל כמה שמשחררו אלא לעבד ואיכא לא תחנם והוי מהב"ע, ועי' משני מצוה דרכים שאני ואיכא מצוה טפי מעבירה, ואיכא תועלת למשחרר וליכא לאו דלא תחנם:

ובזה יש לתרץ מה שהקשה על דברי התוס' שבת דף ד'. בד"ה וכי אמרי' לו לאדם חטא כשכיל שיזכה חבירך גבי חצי שפחה וחצי ב"ח שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבו לשחררה משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודמי לאנוסים, והוי נמי כמצוה דרכים עכ"ל, ועי' שם כמהר"ם לובלין דהם שני תירוצים, חדא דהוי כאנוסי' ולכך אמרי' חטא כשכיל שיזכה חבירך, ועוד דהוי מצוה דרכים ע"ש, א"כ מוכח מדברי התוס' דכמצוה דרכים אמרינן חטא כשכיל שיזכו רבים מנ"ל הא דמעובדא דר"א שלא מצא עשרה אין ראי' דלא הוי כשכיל שיזכו רבים לכד אלא גם הוא עצמו זכה עמהם, אבל היכא דלא זכה עמהם מנ"ל, ולפמ"ש מוכח מעובדא דר"א דהא לגבי דידיה ליכא שום ריוח כמ"ש, אלא ודאי משום שיזכו רבים אומרים חטא ודו"ק וא"ש.

ופלא על וידבר משה שלא שת לכו שלשימת המחבר יו"ד סי' ק"ס ס"ק י"ד דאוסר לומר אלוך מנה ע"מ שתתן לפלוני או להקדש זוז נשמע מהקדש דאפי' היכא דליכא טובת הנאה כמו בהקדש נמי אסור משום הכנעה שמוכרח לציית למלוה כשכיל שהלוה לו מנה, ולשי' הרמ"א סי' קע"ב ס"א שהביא שיש מתירין להלוות על ספרים או מקומות כ"ה ולישב עליהם אפילו בלא נבייתא דהוי לצורך מצוה ומותר, והרמ"א מקיל טפי גם כמודר הנאה דלצורך מצוה, עי' ביו"ד סי' רכ"א ס"ז דלצורך מצוה שרי רק שכרית מקיל אף על ספרים ומקומות כ"ה וכנודים אוסר המח' והרמ"א אינו חולק, ואפשר דסמך עצמו על מה שכתב כרית שרי הכל דלצורך מצוה אפי' היכא דאיכא גם הנאות הגוף לא לבד טובה הנאה, עכ"פ נשמע דהיכא דליכא טובת הנאה והכנעה למלוה כמו הכא כמם הקהל שרי לצורך מצוה לכל הדיעות:

ועוד מה שמשלמין לתוך קופת הקהל יותר אינו מרויחים הבעה"כ כי אינו שלהם אלא אפשר שיצמח מזה ריוח בהערכה לשנה הכא, עי' בח"מ סי' קס"ג וכחוו"ד סי' קס"ט סק"ג דחובות הקהל אינו חובות היחידים, ממילא מעות שיש בקופת הקהלה אינו מעות יחידים ומי יעבור על איסור רבית, וכרית דרכון דליכא על לוח רק איסור דלפ"ע ויש שי' הנמ"י דאפילו כרית דאורייתא נמי ליכא בלוח רק איסור דלפ"ע, והכא דאין המלוה עובר גם על הלוח ליכא איסורא כלל דהא ליכא לפ"ע ודו"ק:

ועוד דאפילו נימא דנחשב כמעות יחידים מ"מ ההלואה והרית נעשה ע"י שליח דהאקרו"ט אינם נחשבים כעה"כ רק שליחים, דאע"ג דמצינו בב"י יו"ד סי' קס"ט דמחמת אחריות נעשה הלואה מ"מ הא על אנשי אקרו"ט ליכא אחריות, עי' בח"מ סי': ובנתיבות ש"א וכפ"ת שם, ועוד דאפי' נימא דע"י אחריות נחשבים האקרו"ט כעה"כ מ"מ לענין רבית אינם נחשבים מלויים כיון שאין להם שום ריוח, כמו שמצינו בלוח עי' בס' קע"ז ס"א דאע"ג דמקבל על עצמו אחריות מ"מ כיון דאין לו ריוח ל"ה הלואה לענין רבית, וה"ג לענין מלוה כיון שאין להם שום ריוח מסכום שמקבלים יותר, אבל שוב נחמתי דזה טעות דכיון שיש ריוח לאחרים הוי רבית, דהוי כאומר אלוך מנה ע"מ שתתן לפלוני זוז דאסור, עי' במחבר יו"ד סי' ק"ס ס"ד ובס' קע"ז מיירי דאין ריוח לשום אדם מהלואה, ועוד דהיכא שהמלוה עושה שליח יש רבית קצוצה, עי' בחוו"ד סי' ק"ס באורים סק"ה, ממילא אין להתיר משום שליחות, אבל יש להתיר מכח טעמים אחרים שכתבתי ודו"ק:

הגאון רבי יהודה אריה אלטר זצ"ל
בעהמח"ס פרי ביכורים אמת ליהודה וארי במסתרים

רשימות קצרות בעניני תפילה וקריה"ת

נשאלתי כמה עדיף אם להתפלל בצבור ואפילו באופן שיש דוחק גדול ואין יכול לכוון שם מפני הדחק או להתפלל יחידי ויוכל לכוון יותר והנראה בזה דהנה נראה ברור דמצות תפילה יש בה שני דברים חדא עצם המצוה דתפילה שצריך להיות בה נכנע כעבד המבקש מאדוניו ולכוון בתפילה ועוד דבר יש שצריך אדם לעשות בה שביכולתו שתתקבל התפילה שזה גם כן ממצות התפילה שלכן אמרו שצריך להמתין לחבירו עד שיצא מבית הכנסת ואם היה זה ענין של גמילת חסדים בעלמא לא שייך על זה לשון חייב רק כיון שמבואר בנמרא שאם לא עשה כן מורפין לו תפילתו בפניו על כן יש עליו חיוב מצד המצוה דתפילה להמתין על חבירו כדי שלא יעשה שתפילתו לא תתקבל חס ושלום, ונראה דבזה פליגי התרי לישני דמס' ברכות דף ל' אם תפלה מעומד עדיף או למיסמך גאולה לתפילה והיינו דהענין דתפילה מעומד היא משום הכנעה שצריך בתפילה אבל הא דמסמך גאולה לתפילה היא משום שעל ידי זה התפילה מתקבלת יותר כמו שאמרו חז"ל ברכות דף ט': שאינו ניזוק והוא בן עוה"ב שזהו מעלת הסמיכה דגאולה לתפילה שלכן בשבת שאין בקשת צרכים אין צריך לסמוך גאולה לתפילה ולכן אם התפלל מיושב צריך לחזור ולהתפלל אפילו שהתפלל מיושב באופן שהתירו לו ואין צריך חדוש בתפילתו שזה גופא החדוש שהתפלה מעומד הוא יותר דרך הכנעה אבל מה שגורם שתתקבל יותר תפלתו משום זה לא הותר לחזור ולהתפלל ללא חדוש. (ועי' ברכות דף כ"א דהגם דעכשיו מתפלל עם הצבור אין זה נקרא חדוש בתפילה). ובוה פליגי בנמרא אם מה שהתפילה יותר בדרך הכנעה הוא עיקר המצוה שלכן זה עדיף או מה שתפלתו נשמעת יותר זה עיקר התפילה.

והנה מעלת התפלה בצבור הוא משום שעל ידי כן נשמעת יותר ומעלת הכוונה הגם שהוא תוספת עילוי שעל ידי כן מתקבלת התפילה כמו שאמר תכין לבם תקשיב אוניך מכל מקום מה שצריך הכוונה בתפלה אין הטעם שעל ידי כך תתקבל התפלה שהרי אדרבה אמרו שאל יחשוב שכיון שכוון בתפלה תתקבל

תפילתו כמו שנפסק בשו"ע או"ח סימן צ"ח רק ענין הכוונה משום שכן צריך להיות כשעומד לפני המלך באופן שנמצא שזה תליא בפלוגתא דתרי לישני הג"ל.

הל' תשלומין

בסו"פ תפלת השחר דטעה ולא אמר יעלה ויבא בר"ח ערבית אין מחזירין אותו שאין בי"ד מקדשין החדש בלילה וצ"ל דאם הכוונה דאין הלילה ר"ח א"כ למה לכתחילה צריך להזכיר והיכן מצינו כזה. עוד מקשין דבזה"ז דלדעת הרמב"ן דהלל כבר קדש החדשים א"כ כבר קדש בלילה. עוד מקשין דהרי יתכן לפעמים שכבר הלילה מקודש כגון שראו הבי"ד בסוף יום כ"ט שמקדשין או וממילא בלילה כבר מקודש. עוד מקשין (עי"ש בתוס' ר"ה לפי) שהרי בחודש מלא כבר מקודש מאתמול ואף בזמן שקדשו ע"פ ראייה חודש מלא מקדשין שמים וכבר מקודש בלילה. עוד רצה החיי אדם לחדש לפי"ז דאם שכח המלך הקדוש בליל ר"ה דאין חחר דאין מקדשין בלילה (ונעלם ממנו דברי הבי"ט סי' תקפ"ב בשם ר"י פ' תפלת השחר שדן בזה ומסיק להיפוך וכמו שכתבתי בס"ד).

ונראה הכוונה דאין מקדשין בלילה דלא חל קדושת ר"ח על הלילה דודאי דאחר שב"ד מקדשין חל הקדושה למפרע על הלילה וגדולה מזו מצינו בהלכות קידוש החדש להרמב"ם דאפילו לאחר עבור כמה ימים יכולין ב"ד למפרע לקדש את ר"ח עי"ש גבי דראו עדים באמצע החודש, רק נראה דאע"פי דבר"ה נהגין קדושה מספק אפילו לפני שקדשו ב"ד את החדש מ"מ בר"ח ודאי שעדיין לא נהגו בדיני ר"ח רק אחר שב"ד קדשו ודאי וענין יעו"י שלא אמרו מספק וא"כ נמצא לא אמרו יעו"י בלילה ולכן לא תקנו אנשי כנה"ג לחזור אם לא אמר יעו"י וכמו כן לענין מי שכח יעו"י בכרכת המזון דיו"ט דאין חחר דאין מוכרח לאכול פת הכ"ג כיון שרוב פעמים לא אמרו בלילה א"כ אף כיום שהלילה כבר מקודש מ"מ כבר אין צריך לחזור, וכדמיון שאמרו בר"ה שלא תקנו שיר של יו"ט כיון דרוב פעמים היה העדים באים אחר התמיד, כן הכ"ג לא תקנו לחזור בליל ר"ח.

עוד נראה לפרש דהנה יש לחקור בנדר מה שאמרו כמה פעמים בגמ' מקדש ישראל והזמנים דישאל דקדשינהו לזמנים מה הכוונה בזה אם ב"ד נתן לו הכח לקבוע החודש רק ממילא אז חל או המועד כ"א בזמנו או שב"ד בקדשם את החודש מקדשים את עצם הימים ג"כ, וזהו מה שאמרו מקדש המועדות היינו המועדות גופא וכן בר"ח יש לחשוב כן אם ב"ד קובעין שזה יום ראשון דחודש וממילא חל עליו קדושת ר"ח או שב"ד מקדשים את עצם הר"ח ג"כ, ולצד הזה אתי שפיר קדוש החדשים ומה שב"ד אומר מקודש וכדמב"ם הלכות קדוש

החודש משמע מפורש שב"ד מקדשין את קדושת ר"ח דמה הלשון קדושה בזה רק הכוונה שמקדשין את הר"ח בדבורם וע"ז אומרים מקודש דהיינו היום, והנה לעיל הבאתי דברי הרמב"ם דקדוש החודש דאם לא באו עדים ועברו החודש ואחר עבור כמה ימים באו עדים הרי ב"ד חוזרין ומקדשין למפרע ומקשין ע"ז הגו"כ ממה שכתב הרמב"ם בפ"ב דאם לא הספיקו לומר ב"ד מקודש עד שחשכה ה"ז מעובר החודש ותמהו ע"ז הגו"כ דהרי למחר יקדשו למפרע ע"ש תירוצים דחוקים ולהנ"ל יש לומר בקדוש ב"ד ב' ענינים א' מה שקובעין את ימי החודש ושני מה שב"ד מקדשין המועדות והר"ח וכדמשמע לשון הרמב"ם דקדוש כ"ד הוא על הר"ח וכן בגמ' ב"ב דף קכ"א דמועדים צריך קדוש כ"ד ואף שהרשב"ם מפרש דאין ב"ד מקדשין את המועדות היינו שאין ב"ד צריך לקדש המועדות דע"י קדוש החודש נכלל בזה קדוש המועדות ולכן מה שב"ד מקדשין החודש למפרע זה רק על קביעות ימי החודש אבל עצם קדושת ר"ח מה שייך למפרע וכמובן וממילא א"ש דכ"ז כשכבר א"א לתקן ולהחזיר קדושת ר"ח אבל לא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה כיון דיש תקנה שיחזקו קדושת ר"ח למחר א"כ ודאי לא נקדש למפרע ונבטל ע"ז קדושת ר"ח וכמובן כ"ז והנה בג"ל ומגמ' ב"ב צ"ל דבקדוש ב"ד את קדושת ר"ח וכדמוכח ברמב"ם מה קדושה יש מה"ת בר"ח ועיין ב"י הל' ר"ח כתב דהא דאסור בעשית מלאכה הוי רק מדרבנן וצ"ל לומר דכל הקדושה הוא מה"ת הוא קרבן מוסף והנה מבואר בגמ' שבת פרק ב"מ דיעלה ויבא הוא ביום שיש בו קרבן מוסף ובב"ח ס' תכ"ב דהא דמחזירין אם לא הזכיר היא דוקא בדבר דאוריתא ולא במילי דרבנן ולפי"ז ב"ד קדשו את החודש בקדושת ר"ח היה הקדוש על היום.

*

מי שהיה בעל קרי ללא מים ולכן עבר זמן תפילה אין יכול להשלים אחר כך בתפילה שלאחריה כיון דמין הדין היה צריך להתפלל כשאין לו מים הגם דהחמיר על עצמו אבל לא מחשב כאונס שיוכל להשלים.

הלכות קריאת התורה

בן א"י בקריאה בחו"ל

כבוד מעלת ידידי הרב רפאל רכניצר הי"ו בעיר לונדון

אחרי דרישת שלומך הנכבד בירידות,

שמחתי לקבל מכתבך ועל השאלה בחתן ששמע בארץ ישראל הקריאה בפרשת קרח ובא לחו"ל בשנה זו שהקריאה בחו"ל מאוחרת בשבת אחת מהקריאה בארץ ישראל ונמצא שכשבא לחו"ל קורין שוב פרשת קרח וכיון שהוא חתן שקורין לתורה נסתפקת אם מותר לקרותו לתורה, כיון שעבשיו הקריאה בא"י בפרשת חוקת.

והנראה כזה שפשוט שמותר לו לעלות לתורה ואפילו ממנין השבעה קרואים ויכול לעלות, שכך היתה התקנה של משה רבינו שיקראו כל שלשת ימים בתורה אלא שאחר כך נהגו ישראל לקרוא בכל שבת פרשה אחרת להשלים התורה בשנה.

ולכן כתב המג"א בס' תקס"ו שהגם מי שאינו מתענה בתענית צבור אינו עולה לתורה מכל מקום אם זה בימים ב' וה' יכול לעלות כיון שמחוייב ביום זה לקרוא בתורה יכול לעלות ולפי זה כל שכן בנידון דידן שיכול לעלות.

והגם שנראה שכן א"י הנמצא בחו"ל שאין לקוראו בתורה כיו"ט שני של גליות הגם שהוא מימי הקריאה כגון בשני וחמישי לפי שהקריאה שונה שבימי החול עולה שלשה קרואים וכיו"ט חמשה ולכן מי שאין אצלו יו"ט אין לו לעלות וגם כזה נראה דאם כבר קראוהו לעלות לתורה צריך לעלות דליכא כזה רק מנהגא ולא אסור מדינא כמבואר בסימן תקס"ו כמג"א ובכ"ח. אבל בנידון דידן שגם שהוא שבת והוא חייב בקריאה פשוט שאפשר לקוראו לתורה מהמנין דשבעה.

יהודא אריה אלתר

ויו קמיעא

על השאלה שנשאלתי בבית הכנסת שמצאו בקריאה בפרשת פנחס שהיוו דשלום שאיתא במסורת שצריך להיות ויו קמיעא והיה כתוב ויו שלם דנראה דאין כזה פסול דאין לדון כזה דין דשנוי אות ולכן אין צריך להוציא ספר אחר רק בחול יגדר היוו וע"ע בגמרא שלמדו מחטו דויו קמיעא הלכה ויל"ע אם זה אות יוד או רק ויו קמיעא וכן מצאתי בספר לקט יושר שכנמצא ויו שם אין צריך לחקק, שוב מצאתי כזה בשו"ת רעק"א.

עשיית דירה מאחורי כותל ביהכ"ם

וע"ד השאלה אם מותר לפתוח פתח בצד מזרח של בית הכנסת ולעשור שם דירה, הנה בסי' הביא השו"ע התוספתא דפ"ג דמגילה דאין פותחין פתח ביהכנ"ס אלא לצד מזרח וכתבו הראשונים הטעם כדי שישתחוו נגד ארון הקודש מהפתח כיון שבמגם היה ארון הקודש במערב וכתבו רלפ"ז בזמנינו דארון הקודש במזרח הדין להיפוך דאין לעשות הפתח רק בצד מערב, אך נראה דכל זה בפתח העיקר שדרכו נבנסין רוב הצבור לבית הכנסת, משא"כ בפתח הצדדי שאינו רק ליחידים. ועוד נראה דכיון דהטעם משום שכשיצא מהפתח ישתחווה נגד הארון וכיון שאין נוהרין בזה (אף שמזכר זה ברמ"א סוף סימן קל"ב) שוב ליכא חלוק היכן הפתח, ולכן פשוט שמותר לפתוח מצד מזרח, וג"כ לקבוע שם דירה ליכא שום שאלה ואף מותר להתפלל שם וליכא בזה משום מתפלל אחורי ביהמ"ד וכמ"ש בשו"ע סי' צ'.

ואדרבא משם ראיה מפורשת דאין חשש אם ביתו קבוע ליד בית הכנסת ואף שהיא לצד ששם ארון הקודש וכמ"ש השו"ע שכותל ביתו היא כותל בית הכנסת ומיירי שם לצד שהצבור מתפללין שהיא ארון הקודש וליכא בזה שום חששא וכמו שנתבאר.

כ"ק אדמו"ר מצאנו קלויזענבורג זצוק"ל

מכתב ברכה לרגל העברת בית מדרשנו בברוקלין

ח"י טבת תשכ"ב

שלום וברכה וכ"ט לא יחסר קודמו להרב הגאון הגדול מעוז ומגדול נודע בשערים שמו מפארים וכו' מוהר"מ מנשה קליין שליט"א.

אחר שים שלום טובה וברכה. שורותיו הנעימים מסכים תמיד קורת רוח לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ויראה להתמיד ולהמשיך בהם בתדירות ורציפות.

(מכאן בכת"ק)

מה מאוד גדלה שמחתי בשמעי בעזהשי"ת מהבש"ט שהצליח השם הטוב דרכך בביהמ"ד שלך, ונוצר תאנה יאכל פרי, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתיך, וכל המקיים התורה וכו', וכה יוסיף השי"ת לחסדך ולטובך שתוכל לישב במנוחה על התורה ועבודה, כאוות נפש הדו"ש וטובתך כה"י, המצפה להרמת קרן ישראל

יקותיאל יהודה האלבערשטאם

בצד השני תשובה בכת"ק ח"ל:

סח גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

אודות הנ"ב שהערת בדברי האלף לך שלמה פשיטא שברכות אין מעכבות היינו ברכת המצוה שהוא חיוב נוסף למצוה וכך תקנו חכמים ולא מגרע עצם המצוה שנעשה כדין אבל ברכת הנהנין שהוא עבר וגול דעת הפוסק המובהק שלא יצא. וראיתי במ"ש שנסתפק בזה לענין קידוש בלא בירך ברכת בפה"ג ותלה אותו בפלוגתת הח"צ לענין בפה"ג לקידוש עי"ש ולהנ"ל הוא מהב"ע. ובפרט להפוסקים שרוצים לומר שברכת המוציא מה"ת ואם נאמר שסברא מה"ת ממילא הוא ועכ"פ אסמכתא כתחומין דחמיר טפי. וכרגע עלה ברעיוני דאולי על אכילת מצה כשמכרך ליהוי כמו מרי' דהאי פיתא דרעי' וכדעבר יצא והגם שיש קצת לחלק ודו"ק.

וראה בספר חסידים סימן תשע"ב שהתהלל בתפלות של אחרים שלא עלתה לו והחיד"א שמה תמה עליו והגאון מהרי"ש בהגהותיו באו"ח תרנ"ז ובמילי דחסידותא וכתבו דלכל הפחות הוה לו לומר שיתפלל גרבה ולפענ"ד לחומר הענין דלא אמר כי לא יצאת ידי חובתך רק לא עלתה לך היינו לא נתקבלה למעלה זה שיתפלל גרבה ולא ידי חיוב ודו"ק.

ואולי ס"ל דתפלה במקום קרבן ולהקדש שאני כמש"ל ולכך הירושל' מפיק לה מאלה המצות ועיין בריטב"א סוכה שכתב דה"ה לולב שבא לרצות עי"ש וא"כ כ"ש תפלה דקרבן וס"ל לס"ח לחלק דבכה"ג נמי ודו"ק.

קצרתי מאוד מאוד אך לכבודך ואהבתך שראיתי שרצונך לאיזה פירוד ד"ת ואין לי ממש עת כרגע ובהחפזי העליתי זה ודו"ק ודי לחכימא.

הנ"ל

הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי מהורנסטייפעל זצ"ל*

מכתב ברכה

לחגיגת הנחת אבן הפנה לקרית אונגוואר

קבלתי הזמנה להנחת אבן הפנה לקרית אונגוואר בירושלים על ידי הועד למען קרית אונגוואר ומלכם בראשם הגאון האדיר מקים עולה של תורה הגר"מ קליין שליט"א גאב"ד אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בנו יארק.

מכתב הזמנה ואנן מה נעני אבתרה, יה"ר מלפני אבינו שבשמים שהענין יצליח בברכה שיוסיפו על העיר ועל העזרות לעמלי תורה להשגת מקום מנוחה שמורה וערוכה והיתה לה' המלוכה,

והנני מצטרף עם המון המברכים,

ועל זה באתי על החתום

יעקב ישראל קניבסקי

* מתוך צרור מכתבי ברכה מגדולי הדור שנתקבלו לקראת חגיגת אבן הפנה - ביניהם גם הגאון ר"י ווייס זצ"ל אב"ד ירושלים, כ"ק האדמו"ר מקלרזענבורג זצ"ל, ריבדלחט"א עוד גדולי ישראל שליט"א.

פניני חכמה ומוסר בעניני תפלה לקט אמרים מדברי תורת רבינו הגה"ק בעל ה"בית שערים" זי"ע

הוספות בנוסח התפלה

על דבר אשר שאלני אודות מה שיש מוסיפין הרבה דברים בתפלת שמ"ע והרי הטור סופר ומונה מסי' קי"ג עד סי' קכ"ג כל ברכה וברכה כמה אותיות הוא נגד כמה פסוקים וא"כ מוציאים הדבר מן המכוון, הנה בימי חרפי שאלתי דבר זה לקדוש אבי מאו"ר הגולה זצוק"ל בעהמח"ס שו"ת בית שערים והשיב לי דבמה שמוסיף לא נפסד הכוונה רק במה שגורע נפסד הכוונה, וכמה גדולים דברי חכמי ישראל ואפי' שיחת חולין שלהם צריך לימוד ומצאתי שכן מפורש ברמ"א או"ח סי' רס"ג דהאשה ששכחה פ"א להדליק מדלקת כל ימיה ג' נרות כי יכולין להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר ובלבד שלא יפחות, הרי מפורש כדבריו. [עי' בשו"ת בית שערים או"ח סי' שס"ה].

(שו"ת שארית יהודה סי' י')

ימי אמירת תהלים בביהכ"נ

וכ"ז מדינא אבל ראיתי בבית מדרשא של קדוש אבי מאו"ר הגולה זצוק"ל בעהמח"ס שו"ת בית שערים שלא היו אומרים תהלים בימים שאין אומרים תחנון וכמדומה שראיתי באיזה מקום שגם החת"ס נהג כן, ועפ"ז הייתי מתקן פה שהתחילו לומר תהלים בבוקר מידי יום ביומו שביום שאין אומרים תחנון אין אומרים רק היה"ר הקצר כדי שיוודע לרבים שהוא קצת יו"ט לכן מי שרצה לנהוג כן רשאי אבל גם מי שאומר שע"מ יפה הוא עושה ואין בזה שום דבר ברור ועיי' בשו"ת אמרי אש או"ח סי' נ"א שכתב על כיוצא בזה וטוב לבן תורה שישמט להורות בענינים כאלה מ"מ לאהבתו אהבת נפש לא אוכל למלט נפשי.

(שו"ת שארית יהודה סי' פ"ח)

תפלת אבל לפני התיבה

עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קפ"ג שהביא בשם מרן חת"ס דאבל לא יתפלל לפני התיבה בר"ח וחנוכה כלל ובתשו' הריב"א סי' כ"ה כ'

שלא יתפלל רק אשרי ובל"ג ומנחה ומעריב בימים שאומרים הלל ועובדא ידענא שאאמו"ר הגאון זצ"ל הנהיג כמ"ש מהרמ"ש משמיה דחז"ל. (כת"י אות ציון מהגאון מוה"ר בן ציון בלוהם זצ"ל - ערך אבב)

המתפלל סליחות יורד לפני התיבה לשאר תפלות

בה"ת יום ב' פ' נצבים תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. כתקוע שופר לחיים טובים ומתוקים יכתב ויחתם לאלתר בספרן ש"צ הב' חו"ב יו"ש מהו' משה נחום בלוס נ"י בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו:

הנני בזה ע"ד שאלתו ע"ד תפילה לפני התיבה ביום' דסליחות עת יאהרציט מר אביו הגאון בעה"מ שו"ת בית שערים זצ"ל ומעל' הביא דברי מג"א סי' תקפ"א בשם מ"צ שכתב אפי' מעריב ונחלקו בזה האחרונים איזה מעריב אי מעריב שלפניו כמ"ש בהדי' בכלבו או אמעריב שלאחריו ואתרווייהו קשי' דעל מעריב שלפניו מה גמור שייך דזה המתחיל ועל מעריב שלאחריו הא שייך לימא אחריו' דהיום הולך אחר הלילה. והנה לפי פשטות הדברים ודאי נראה דקאי על מעריב שלפניו דהא דינ' הכי בכל ימי הסליחות ואי קאמר ערבית שלפניו וגם שלאחריו כמ"ש בשם מטה אפרים קשה א"כ ע"כ צריך להתפלל כל ימי סליחות מה"ט דמי יתחיל ומי יגמור זולתו. וכן ראיתי בגליל העליון אשר שם מדקדקי' מאוד במנהג זה שכל מעריב שלפניו מתפלל בעל תפלת סליחות וחוזר חלילה כמו כן בר"ה ומעל' הביא בשם אביו הגה"צ זצ"ל דבר הגון ומתקבל דכן פירוש' דעכ"ח המתפלל סליחות מתפלל ערבית שלפניו ויגמור המצוה בת' סליחות דאם אחר יתפלל נימא לי' גמור ולא יכול להתפלל סליחות מי שבירר הקהל ודפח"ח. [ובענין זה ע"ע בשו"ת בנין שלמה סי' ל"ז].

(שו"ת לבושי מרדכי או"ח ח"א סי' ק"ב,

והביאו גם בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א סי' קכ"א)

מבואר במג"א סי' תקפ"א סק"ז דהמתפלל סליחות מתפלל כל היום אפי' ערבית משום דהמתחיל במצוה אומרים לו גמור והוא תמוה דאיך שייך על ערבית הקודם לסליחות המתפלל במצוה אומרים לו גמור ועי' מחהש"ק שעמד בדבריו, ופי' כ"ק אאמו"ר מאור הגולה זי"ע הכ"מ דהפי' כן כיון דאמרי' המתחיל במצוה אומרים לו גמור א"כ זה שמתחיל להתפלל ערבית יצטרך להתפלל ג"כ סליחות כיון שהוא

עב גליון לרגל חנוכת ביהמ"ד הגדול בירושלים עיה"ק

התחיל במצוה לכן אמר' שמי שמתפלל סליחות יתפלל ערבית מקודם כדי שיהי' הוא המתחיל במצוה ויאמרו לו גמור ודפח"ח ש"י.
(שר'ת שארית יהודה סי' י"ד)

יום אמירת סליחת י"ג מדות

שיל"ת מחרת יו"כ תרפ"ט לפ"ק. שובע שמחות וכו' אבן יקרה בק"ק איפאלו יצ"ו.

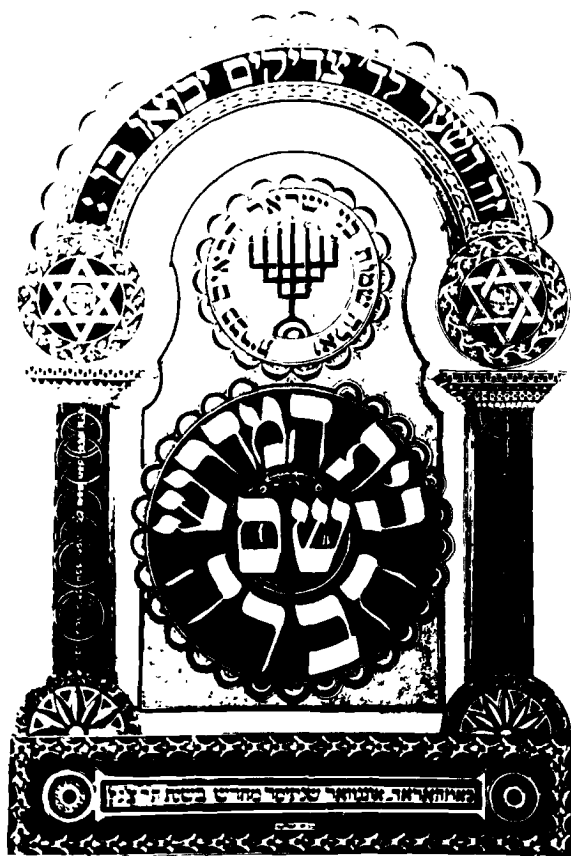
כתבו בא אלי היום הזה ואף כי כבר עבר זמנו אחישה להשיב מפני באי מועד חג הקדוש הבעל"ט, והנה נפשו היפה לשאול הגיע בשם החברא ש"ס אם חל יו"כ ביום ב' כמו בשנה זו שיום הנקרא י"ג מדות נדחה מפני השבת למתי יקבעו אותו ליום ו' עש"ק היותר סמוך ליו"כ או מקדימין ליום הכניסה דהיינו ליום ה' שלפניו והביא שכאמרו"ר ורבינו הגדול זי"ע הקפיד לומר הסליחות של י"ג מדות ביום עש"ק הסמוך ליו"כ, וכשאני לעצמי אינני זוכר היאך נהג מרן זצ"ל בזה, אך אם כנים הדברים וודאי ראוי ונכון לנהוג כמנהגו באתר' דרב בלי שינוי והתמורה, ובגוף הדבר וכו'.

ב"ה תפר"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי וכו' אב"י בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו.

מ"ש לענין סליחות של י"ג מדות פשיטא ופשיטא שלא לזוז ממנהגו של הגאון מו"ה עמרם זצ"ל. (שר'ת לבושי מרדכי מהדו' ד' סי' י"ח)

תפלה

ומו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א המליץ בדרשה אחת מאמר חז"ל "המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו" כי אם נפסיע ג' פסיעות (פארטשריטט) לשנות שם לשון ומלבוש היינו ג' פסיעות, אז תמה זכות אבות ואין תקוה שישמע ה' קול תפלתנו, כי תפלות אבות תיקנום ורק בזכותם שמע ה' ומקבל תפלתנו אף שאין אנו כדאים וראויים ולכך אחז"ל המתפלל צריך שיפסיע הני שלש פסיעות לאחוריו ויתנהג בשם לשון ומלבוש כאבותינו הקדושים אז יוכל לקוות כי תקובל תפלתו בזכות שלשת אבות ודפח"ח. (ילקוט הגרשוני איכה ה')

פתח האהל

יהי כבודך קבוע וישתבח קבורא אשר בחר בנו להיות לו סגולה וסגולה כבודך אשר
 אשר על פני הארמה ואשר נתן לנו תורה אמת חוקים ימשפטים בדינים אשר
 יעשה אותם האדם וחי בהם לעולם ובלבד כל חכמי לב נתן חכמה הלא המה מופשי
 המורה בדולח חקרי לב קדושים אשר בארץ המה. המה באו בסוד הרוח קדשו
 וברו בפ ומלתו על לשונם לשון חכמים תטיב דעת להגדיל תורה ולהאדירה
 בעלם חיים במים עת גברו ויניפו עלינו שבט מושל מטה זרון ויתחמו לנו
 להחייב עדינו מעלינו ורוח בינתם היה לנו למחסה מזרם עזרה בערות מצאנו
 בארץ ארץ כי אחיי אשר שבעה רעות נפשנו ונכזב במעמקי מים ושכולת
 שנאת הדת שטפתנו הקיש ה ברחמינו עלינו סערה לרמומה ויחשו גלוי הדים
 חסמתו שלום ושקטים חיים כולנו חיום דבקים בה לקינו שומרים מצורדינו
 אין עוד שטן ואין פגע כי נתן ה אותנו לחן ולחסד בעיני שרי מלכו ורצנו
 כיום הזה :

ועתה העיר ה את רוח קדשו בקרב אנשי לבב הנקבים בשמונה איש
 איש על מקומו לקשור קשר ולהצור חבר חבורת לומדי הש"ס
 לשמוך אשפיה פעמים בכל יום עייב ובקר להתפלל תפלת שחרית מנחה
 וערבית בזמנם ולחטובין תורה ולהקליל גפית שיעורין בפרדן והיה כל
 מבקש ה יבוא הגיחה בית המדרש לעשות מלאכתו מלאכתו והקדיש
 ללמוד במדות קדש או לשמוע בלימודים איש איש כפי ערכו והשתחו
 רב ונאם טעם, ודל חסוד יחטובו פיון ערקו ויקחה לבנו בחורתו ויקבן
 טווח ישראל הברים והלשו עמים רבים לאורכו לעבדו שכס אחד ויעלנו
 בשמוחה לארצנו, ובנה בית מקדשונו בשחרית ביטנו אמן :

תקס ה לריט עשנו להגדיל תורה ולהאדיר לאורך ימים
 וששע רוחי טעם ה עליהם, רברי **הק בואיך** איש
 חפיק

(*) **ועתה** שנה חכמה ופסקה חישן

5

תקנות

לחברת הש"ס בק"ק אונגוואר

שם החברה וזמן הוסדה

תקנה א. החברה הקדושה היא נתיסרה ביום טו שבט תר"ד ושמה אשר נקרא לה מאת מייסדיה ובראשם הרבי הגאון ר' מאיר איש זל האב"ד דקהלתנו בימים ההם הוא **חברת הש"ס** תכלית החברה הזאת ומגמת פניה היא לקבוע עתים לתורה ברבים בכל יום ויום בבית המדרש ובשעות הקבועות למטה בחקנה ת.

אנשי החברה ומנהליה

תקנה ג. כל איש נדבב דוחו אותו וחפץ להסתפח אל החברה הזאת עליו לגלות חפץ לבנו ורצונו אל **הרב** החברה (תקנה ה) וכאשר ימצאונו נכון לזה יוסיפו הגבאים עוד שלשה אנשים מיועצי החברה נוספות עליהם אשר ישומו מכסת כסף ערכו ונתן לקופת החברה ומאז יכתב כספר החברה ויתשב לחבר מחבריה ויום חג החברה (תקנה י) הוא יום המיוחד לכל החפץ להסתפח אל החברה.

תקנה ד. כל איש מאנשי החברה מחויב להחזיק יסודותיה בחשק שנים כסף לשנה אשר לא יאחר לשלם עד יום הראשון לט"ו, החרש אשר בו יתחלפו משמרות גבאי החברה ויועציה.

תקנה ה. מנהלי החברה יתחדשו שנה שנה חדשים ליום השני מחג השבועות באופן הזה, בערב החג **ק"ה** - ואם יחול היום הזה בשבת, ביום שלפניו - יכתב שם איש נאיש מן אנשי החברה בגורלות למספר שבועות ויתנו הגורלות כולם בקלפי. והיה החמשה אשר יצא להם הגורל

בראשונה המה יהיו בוררים לשנה, והוא מחג שבועות זה עד חג שבועות הב"על והשני אשר יצא לו הגורל אחרים יקרא בשם יוצא ונכנס אחרים להשלים מנין חמשת הבוררים - אם יפקד מושב אחד מהחמשה הראשונים וילתם המושט לכור להם על פי האופן הכתוב בתקנה הששית שנים אנשים מאנשי החברה לגבאים לנהל את החברה ולפקח על כל צרכיה, איש אחד לרואה השבועות ושנים ליועצים, הלא המה שבעת פקדי החברה לשנה תמימה, והרשות נתונה ביד הבוררים שבכל שנה ושנה לתת משרת הגבאים שנית ביד הגבאים שעבדו שנתם או לבחור אחרים תמימה.

תקנה ו. האישים אשר יצאו לנהל חמשת הגורלות ראשונה עליו לשלוח לאותם החמשה האנשים אשר יצא להם הגורל אחריו ולקבוא להם להתאסף יחד בבית המדרש ולבחור את שבעת פקדי החברה על פי רוב דעותיהם ותוצאות הבחירה הזאת יגלה אותו הבורר הראשון ביום השני לחג השבועות וינהל על חבימה בבית הכנסת הגדולה בתור סגן שמר את איני הרב האב"ד אחר עלותו לתורה בשבת ולתנון לכבוד הרב את שבעת הפקידים החדשים נדב העם פלו ולברכט בשם גבאים

מי שביך אותם לברם, ומושמרת לחקנה הסגן בבית הכנסת הגדולה ביום השני לחג השבועות נתנה לחברת הש"ס מאה אלופי הקהל למחית הוסדה וזאת לחק עולם לברות לה לחלק ונתלה כל אותם הודרים והנבחרים אשר יתנדבו ויבי' העם העולים לתורה לנהל חמשת הגורלות לכבוד החברה הזאת ועל הגבאים העובדים ומפקדי החברה שנים למכסת חספדי הנהיג אשר עשו עד היום הזה.

והחוב להגבאים ילוצואה החשבון לקבוע מקום תפלתם בכל בקר בבית המדרש ונתן מלאך מן אהרן
 מהם לקבל עליו את החוב היה יסור הפקודתו והבזקתו יבחר חתמו יסור תחתיו
תקנה ז אנשי החברה יתפרדו ויתחלקו לשתיים מעליכות (קלאסען) המערכה האחת כוללת אותם
 החברים אשר יקדשו להם בלחמין וזמנה והפסקותיהם יפסקו בשבתות ומועדים חופשיים
 וחזוניה השניה תקרא בשם חומכי התורה ומחזיקיה

ראשי הלמודים בחברה היא

תקנה ח ראשי הלמודים אשר קבלו עליהם אנשי החברה ילוצואו בהם המה יסור בכל משניות חומש
 עם פירשון והלמבון וחיי אדם והעמים הקבועים ללמודים ויחלקו המה בקרבן אחר התפלה
 הקבועה ללמוד משניות ומשעה ששיות עד שעה השביעית לפנות ערב בימי הקרבן לאחר התפלה
 הערבית יהיה ההפסקה הקבועה ללמוד הש"ס לתופשי התורה ומורה אכן תוכל התורה ומחזיקיה ללמוד
 בשעה ההיא גם משעה השלישית עד תפלת המנחה בשבתות ומועדים חופשיים עם פירשון והלמבון
 ול חיי אדם

תקנה ט מבלעדי הלמודים המלה הזכרים בתקנה ז וראשי הלמודים בכל יום חובעל כל חופשי
 התורה מבני החברה לקיים את אשר קבלו כל בני החברה עליהם על בני החברה עליהם
 בשנת ככתוב בספר הזכרונות אשר לחברה והוא להלך כל מסכתות הש"ס בתחילתן למען אשר
 ללמוד כל אחר בביתו את המסכת אשר באה לחלקו במשך השנה בזמן חוליקה וכלתום השנה ילמוד
 וימיה הש"ס על ידו כל החברה

תקנה י כל אנשי החברה כתופשי התורה כתומכיה מחזיקיה כלם איש איש כפי אשר תשק יד
 שכלו ללמוד יום יום אותם הלמודים אשר ילמדו בועד בית המדרש ביום ההוא וכן לחמניה
 המשנית והן ללמודי חומש עם פירשון והלמבון וחיי אדם ונוספים עליהם תופשי התורה אשר תנו ה
 במתה גורלו להבין ולהשכיל בלמודי התלמוד ומפרשי המה מחובבים ללמוד בכל יום שעור הגמרא או
 אשר ילמדו בביתו ביום ההוא וגם אותם מאנשי החברה אשר ימועזו מפני ההכרח מבא אל מקום
 הנועד ללמוד בקבוצת החברות יודין מחובבים המה ללמוד את השיעורים הנזכרים בביתם לבדם
 וזמן יעשו להם תופשי התורה ושעה אחת קבועה בימי השבת ובימי המועד להתאסף לחקום הועד
 יחד והי כל איש אשר יחננו ה' לחדש דבר בלמודו או איש אשר יקשה עליו דבר מה בלמודי השעורים
 הנזכרים יביא אותם לפני הועד למען ישמעו ויחננו משפטם על אדות הדבר הזה
 ומה יעשו להם אנשי החברה שנה שנה ויום טוב ביום קבוע להם לסיים כל אחד מהם את המסכת שלו
 (תקנה ט) והגבאים יקראו לכל בני החברה לאכול ולשתות ולהטיב לבם בשמחת היום הזה

תקנה יא יומיה לכל בני החברה הקדושה אורך ימים ושנות חיים ושלוש דרכי ימים כמי השמים
 על תהרץ והיה כשיגיע אחד מהם לקץ מספר שנותיו לחשב פקדון קדושתו אל אדוניו
 ולאור באור חיים הנצחיים את פני לרי הכוחות לכל בשר את מחובבים כל בני החברה ללכת עשרה עשרה
 מיתם חלומות לשבעת ימים להתפלל בבית החבר אשר הלך למסכת מנחתו משך ימי בכתו ללמוד משניות
 ולהתפלל אחר הלימוד בעד נשמתו שמה בעטת תפלה ואת מלך וקדיש דרבנן וכן יעשה במשך הזמן הזה גם
 בביתו אחר לימוד משניות שמה
 מספר עשרת האנשים ושבעות משהחם יקבנו הגבאים בשמות עפרה ויהיה איש אשר יקשה
 עליו למלא את חוקו בימי משמרתו וכל להחליף ולהמיר משמרתו במשמרת חברו אחר מבני החברה או
 ישכור לו בן תורה עני בכסף למלאות חקונו תחתיו ואשר לא ישמע אל דברי הגבאים יעבור בידן את חוק התקנה
 הזאת משך כל ימי השלשים יאבד את זכות התקנה הזאת ויכתב ואתה בספר החברה על שמו לזכרון

תקנה יב. מלבד החסד אשר יגמלו אנשי החברה עם נשמת המת שלשים יום כאמור בתקנה יא

עוד יכתב שמו ושם אביו ויום פטירתו בספר החברה בגליון מרישום על שמו לזכרון. והיה

בכל שנה יעשה ישיבת צדקה אשר מת בו (יאהרצייט) יתפלל השי"ת ביום ההוא או ביום קרואת התורה

על פני המות והוא תפלה למלא רחמים ויאמרו קרוב דרבנן אחר הלימוד וכן יעשה ויזכר שמו בחסות

למלא רחמים בתוך שאר אנשי החברה אשר הלכו למסעיהם אחר הזכרת נשמות במועדים וביוכ"ט.

תקנה יג. גם אלה אשר לא מובי החברה הנה גם איש גם אשה יוכלו לקנות להם זכות זכרון

היהודי שמוותיהם או נשמות אבותיהם אחריהם ביום מיתתם (יאהרצייט) ובמועדים וביום הכפורים

כאמור בתקנה יב. מאת החברה בכסף. והיה כל אשר נשאו רוחו למנוח חסד עם נפשו אחריו או נפש

אבותיה יגלה הפעו ורצונו לגבוי החברה והמה יוסיפו את שאר הפקידים כולם עליהם ועל אשר יעריקו

שבעת הפקידים האלה ונתן לקופת החברה וקם הזכות הזה גם לו לעולם.

תקנה יד. לכל המקנות האלה - מובלעדי החקיקה החשיבית על אדות חלוקת הש"ס אשר נוסדה

בשנת תר"כ לפק - נחיסדו ביום כח טבת תרמ"ב בהסכמת כל בני החברה הדרושים

וקיימים היום ל עליהם יחיו. ועל אדות אותם אנשי החברה אשר כבר קיבנו את ארצות החיים ושוכנים בגבול

מרומים יהנה מזכה אבא ועשרת הפקידים המהיבניהם ובני בניהם אחריהם וההרדים לכנד את אבותם

גם במוטיו חפצים למנוח חסד עם נשמותיהם המה יתנו כסף ערכם ודבה לקופת החברה כאשר ישיתו גבוי

החברה עליהם למנוח יזכרו גם שמוחם במועדים הכתובים בתקנה יב.

תקנה טו. כל איש מאנשי החברה אשר יקפוץ ידו ומאן ימאן לשלם את שני הכסף לשנה ככדורב

בתקנה ד (חשך שנה תמימה) יחבד את זכותו הכתובה בתקנה ה ולא יבא במספר הגורלות

לבורים גם לא יבחר לא משבעת פקידים החברה. ואם יתן כתף סודרת עוידענה תממה ולא ישלם חוקו

בלח סוף לשני אז יבדל מחוק החברה בשיאית תקנותיה לא יהיה לו חלק בתקנה יא ולא נחלה בתקנה יב

ולח. אמ"ת תקנה לזכות אלה בכסף כאשר יז וישר לא מובי החברה הנהו (תקנה יג)

ורשות נחונה לגבוי החברה לדין לפיראות עיניהם ולפי הזמן להקל את עול הזה אם יכבד עמל

שכמתו וידע כי תלילה אלה ידור וינה משגת לשלם שנים כסף לשנה. זה יפרוס סוכתי שלומדוריק בוכה

עד בלי דיעול בני החברה ועל כל הנולדים עליהם מעתה ועד עולם.

ביעור חקיקה לטת תקנות האגודים העלה שהפלימו עליהם רוב אנשי החברה וחצאיתם כולם מנובים ונכותים לתרבות

זכורה בין בני החברה ומוימן שותק להגדיל חונה ולהאדירה עד ביאת גואל צדק. סה אונוואר אינר לנסה כח עבתי

התורה לפי חק חיים צבוי הירש נואנהיימער חונה סה הגל והגליל

בעיה חתום וסוף חתום ותנוע סוכים גל לכל אלה התקנות יאמן לי למסוף עליהם כי כלם ישרים וטובים להגדיל תורה

והחלוקה בעתה יתן דק אונוואר יתן כל חשוי מדע לפי יוסף אלימלך כהנא

עשה שמים וארץ

עזרי מים ר'

בשלישי בשבת, עשרים ושבע ימים לחודש אייר (מב למט' מונוים) ענת
 וזמשה אלפים שבץ מאות ארבעים ושלישה לבריאת העולם, שלשים
 ותשע שנים לזיוסולה של קהלה קדושה ובפוארת, שנכרתה בשנות
 הדמים בשואה האיומה, הה קהלת **אונגוואר** המועטירה וכל אנפיה,
 קדושים אבירו וטהורי לב, ארצי הלבוז רבנן ותלמידיהון, אגולם וישלמי על
 מדין, בועקתם שמוע ישראל, נפשם מסרו כגבורי זיל ותצא ממונה כל
 הדרה, ביחד עבות כל מוסדות הקדושה, כליל תקטר לפני ה' גיני עברה
 וזעים (שנת הקנז לעליית פקז ההקתלא מרון רבי עמרם וסידא זיעא לארצנו הקדושה).

התאסף ראשי עם יחד, בראשות כק מרון שליטא, אדמוורים, רבנים,
דינוים, ראשי ישיבות, אנשי עם, עסקני ציבור, אודים מושלים מוכשני אש
מוערים ואוהרים, הלוחזו תיום בסיעתא דשמויא ארת

אבן הפינה

לקריית אונגוואר ובסדרותיה הק' בעיר הקודש ירושלים תובבא, אשר
תשמי בעזר השלי' א' ועלתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את
בני ישיבה בתייהם' נוקם לה ולתורתנו, במושנה הלכות, מושכות לשוכן ערבות,
מלעז ומגדול לתורה נירשי, לתפלה וחמידות ועבודת ה' ב' לנהוג עפי מוסרת
אבותינו אשר קבלנו בופי רעיא מהיבנא משה רבנו, שקבלו אבותינו ורבותנו
דור אחר דור עד דורנו אנו, ולהשיב בזה זכרון זיי ואבוקה זוזרת, במטרת
להנציח את הוד תפארת קהלה קדושה זו, והישיבת המהוללה שעמשה
בתקופתה

ה' בנזר בתורה ובשיראל עמו, יקבל את עתירתנו, ויהא רעוא שוזפין
ה' בירינו שליוז להגדיל תורה ולהאדירה, ויתרבה כבוד שבוים עליינו
אמן כן יהי רצון.

זתה האבן הזאת גלער לקהלתנו המועטירה ולהמושך דרכה ואנו תפלה
מי ברא עולם בקנין ישרים זה המנון הגדול לשם ולתפארת ויהי רצון
ונלכה במהרה בוינו לראות בבנין בית המזירה מרום מראשון בית
מוקדשנו במיאת משיז צדקנו מלא.

ועל זה באנו על הזאתם פה עיהק ירושלים תובבא

שמחים אנו להודיע
שכבר מוכנים ועומדים לדפוס ספרי

שׁו"ת בית שְׁעָרִים

חלק א״ח וחלק יו"ד
מהגאון האדיר מוה"ר עמרם בלוהם זצלה"ה
אבדק"ק חוסט, מאד, וב' אויפאלו

הוצאה שלישית – עם הוספות רבות

תשׁו' זחי' סוגיות מכת"ק

ליקוטים חדשים מספרים ומכתבי בניו
יחד עם הקדמה חדשה מתולדותיו וקורותיו
ומפתח מפורט על ענינים ומפתח השמות

ובכן מבקשים אנו מכל היודע מקום מוצאם
של חידו"ת ממרן בעל הבית שערים או מבניו
הנמצאים בספרים או בקובצים או בכת"י
שיודיענו בקרוב למען נוכל להוציאם
בשבועות הקרובים בעז"ה
ברוב פאר והדר לכבוד התורה ולומדיה

בתודה ובברכה,

מכון משנה הלכות